

Algemeen ambtsbericht Democratische Republiek Congo

Datum   December 2014

Colofon

Plaats	Den Haag
Opgesteld door	CAT Cluster Ambtsberichten en Terugkeer

Redacteur(en):	CAT
----------------	-----

Inhoudsopgave

Colofon	2
Inhoudsopgave	3
Inleiding	5
1 Landeninformatie	6
1.1 Politieke ontwikkelingen	6
1.2 Veiligheidssituatie	15
1.3 Identiteits- en reisdocumenten	42
2 Mensenrechten	46
2.1 Juridische context	46
2.1.1 Verdragen en Protocollen	46
2.1.2 Nationale wetgeving	46
2.1.3 Voornaamste wetgeving	47
2.2 Toezicht op naleving van mensenrechten	50
2.3 Naleving en schendingen	51
2.3.1 Vrijheid van meningsuiting	52
2.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering	54
2.3.3 Vrijheid van godsdienst	54
2.3.4 Bewegingsvrijheid	55
2.3.5 Rechtsgang	55
2.3.6 Arrestaties en detenties	56
2.3.7 Mishandeling en foltering	59
2.3.8 Verdwijningen en ontvoeringen	59
2.3.9 Buitengerechtelijke executies en moorden	59
2.3.10 Doodstraf	59
2.4 Positie van specifieke groepen	60
2.4.1 Leden oppositie/politieke activisten	60
2.4.2 Etnische groepen	60
2.4.3 Religieuze minderheden	61
2.4.4 Vrouwen en meisjes	61
2.4.5 LGBT	64
2.4.6 Minderjarigen	65
2.4.7 Dienstplicht en desertie	67
3 Migratie	68
3.1 Ontheemden- en vluchtelingenstromen	68
3.1.1 Buiten de DRC	68
3.1.2 Binnen de DRC	68
3.2 Opvang in de regio	68
3.2.1 Uganda	68
3.2.2 Rwanda	69
3.3 Activiteiten van internationale organisaties	69
3.4 Terugkeer	69
3.4.1 Volwassenen	69
3.4.2 Minderjarigen	69
Literatuurlijst	70

I	Lijst van gebruikte afkortingen	74
II	Kaart van de Democratische Republiek Congo	76
III	Overzichtskaart van de Kivu-provincies.....	77
IV	Provincie-indeling van de Democratische Republiek Congo	78
V	Lijst met kabinetsleden	79

Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in de Democratische Republiek Congo (DRC) beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit de DRC en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Congolese asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere ambtsberichten over de situatie in de DRC (laatstelijk november 2013). Het algemeen ambtsbericht beslaat de periode van november 2013 tot en met november 2014.

Dit ambtsbericht is gebaseerd op informatie van openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen bevindingen ter plaatse en vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordiging in Kinshasa aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag.

In het algemeen ambtsbericht wordt verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen, waaronder lokale kranten en radiostations – zoals het door de VN beschermde Radio Okapi - die in de regel goed geïnformeerd zijn. Daar waar openbare bronnen zijn vermeld, wordt de tekst in veel gevallen ook ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk een wordt ingegaan op recente ontwikkelingen op politiek- en veiligheidsgebied.

In hoofdstuk twee wordt de mensenrechtensituatie in de DRC geschetst. Na een beschrijving van wettelijke garanties, komen de mogelijkheden van toezicht op naleving van de mensenrechten aan de orde. Daarna volgt de beschrijving van de naleving dan wel schending van enkele klassieke mensenrechten. Ten slotte wordt de positie van specifieke groepen, waaronder minderjarigen belicht.

In hoofdstuk drie komen de opvang van vluchtelingen, binnenlands ontheemden en activiteiten van internationale organisaties aan de orde.

1 Landeninformatie

1.1 Politieke ontwikkelingen

Na de militaire nederlaag van de *Mouvement du 23 mars* (M23)¹ begin november 2013 volgde een onderhandelingsproces tussen de Congolese regering en M23 in Kampala, dat eind 2013 werd afgesloten met de Verklaringen van Nairobi. Een van de afspraken betrof het uitvaardigen van een amnestiewet voor oud-strijders. Ondanks het optimisme na het verslaan van M23 was er weinig vooruitgang bij de belangrijkste politieke thema's zoals vastgelegd in de aanbevelingen van de Nationale Dialoog² en de Verklaringen van Nairobi. De door president Kabila op 23 oktober 2013 toegezegde regeringwissel vond niet plaats.³ Wel boekte premier Matata Ponyo enige vooruitgang op het gebied van beter bestuur.⁴ Een groep binnen de grootste regeringspartij, de *Parti du Peuple pour la Reconstruction et la Démocratie* (PPRD), stuurde aan op een aanpassing van de grondwet, opdat de zittende president zich opnieuw verkiesbaar zou kunnen stellen.⁵

Verklaringen Nairobi

Op 4 november 2013 verklaarde M23 zich bereid tot het sluiten van een vredesakkoord met de Congolese regering.⁶ Maar die verklaarde dat de beweging zichzelf had opgeheven en daarom niet de aangewezen partij was om een overeenkomst mee aan te gaan.⁷ Zowel de regeringspartijen als de oppositie keerden zich tegen een vredesakkoord in Kampala.⁸ Op 13 november 2013 distantieerde de 'realistische vleugel' van M23 zich van de minderheid die vast wilde houden aan de term 'vredesakkoord' en verklaarde zich bereid de besprekingen voort te zetten.⁹ Op 14 november 2013 verklaarde regeringswoordvoerder Mende geen M23-strijders (collectief noch individueel) te zullen integreren in het regeringsleger en kondigde een amnestiewet aan waartoe individuele leden van M23 een verzoek konden indienen.¹⁰ Op 12 december 2013 werd de Kampala dialoog

¹ Een op 6 mei 2012 door ex-CNDP militairen binnen het regeringsleger opgerichte opstandige beweging, die tot eind oktober 2013 het grondgebied van Rutshuru in Noord-Kivu bestuurde. Zie voor bijzonderheden het Algemeen ambtsbericht van november 2013.

² Het rapport van aanbevelingen aan de president bevatte onder meer de volkstelling en identificatie van staatsburgers vóór de eerstkomende verkiezingen, het respect voor de Grondwet, de plaatsing van militairen buiten de provincie waar zij vandaan komen, de strijd tegen onwettige verrijking door leden van de regering, de uitschakeling van nationale en buitenlandse gewapende groeperingen, het bevorderen van de Congolese cultuur en van goed bestuur en de invrijheidstelling van politieke gevangenen. Zie Algemeen ambtsbericht november 2013.

³ UNSC, S/2013/757, 17 december 2013; UNSC, S/2014/157, 5 maart 2014; vertrouwelijke bron.

⁴ Premier Matata Ponyo zorgde ervoor dat veel militairen en ambtenaren direct werden betaald op hun bankrekeningen en door telefonische overboekingen. Ook pakte hij enkele corruptieschandalen aan en stond hij erop dat leiders van politieke partijen geen deel mogen uitmaken van de regering. Congosiasa, *Kabila's choice: reforms or survival?*, 7 november 2013.

⁵ Vertrouwelijke bron.

⁶ Radio Okapi, *Kampala: le M23 prêt à signer un accord de paix avec Kinshasa « sans condition »*, 4 november 2013.

⁷ Radio Okapi, *Kampala: pas d'accord entre Kinshasa et le M23 mais une déclaration, selon Mende*, 6 november 2013; RFI, *RDC: après la fin militaire du M23, qu'attendre des négociations de Kampala?*, 7 november 2013. Achter de schermen had de VS de druk op Rwanda opgevoerd om de steun aan M23 te staken. De Ugandese regering maakte op 8 november 2013 bekend dat de M23-strijders die zich hadden overgegeven, niet aan de DRC zouden worden uitgeleverd voordat een overeenkomst zou zijn gesloten waarin hun lot wordt bepaald. AFP, *M23: le coup de pouce des Etats-Unis au Congo*, 7 november 2013; AFP, *Les rebelles du M23, réfugiés en Ouganda, ne seront pas remis à la RDC*, 8 november 2013.

⁸ Radio Okapi, *Majorité et opposition refusent un « accord » entre Kinshasa et le M23*, 11 november 2013. De Majorité présidentielle wilde een formele capitulatie, terwijl de oppositie stelde dat een akkoord na de militaire overwinning neer zou komen op verraad. Op 11 november 2013 bereikten de regering en M23 geen overeenstemming over een vredesakkoord in Kampala. De Ugandese bemiddelaars oefenden druk uit door te betogen dat M23 zich nog altijd kon hergroeperen. Congosiasa, *What's left to save in Kampala?*, 13 november, 2013; AFP, *RDC: le M23 et Kinshasa échouent à signer un accord*, 11 november 2013; Reuters, *Congo blames mediator Uganda for collapse of rebel talks*, 12 november 2013.

⁹ Jeune Afrique, *RDC: après sa défaite militaire, le M23 se scinde en deux branches distinctes*, 13 november 2013.

¹⁰ RFI, *La RDC réaffirme sa volonté de parvenir à un terrain d'entente avec le M23*, 15 november 2013; Radio Okapi, *La RDC ne va pas intégrer les ex-rebelles du M23 dans l'armée*, 15 november 2013.

beëindigd door het tekenen van verklaringen van beide partijen in Nairobi.¹¹ De Congolese regering en M23 bereikten daarin overeenstemming op elf punten, waaronder de beslissing van M23 om een eind aan de opstand te maken en zich om te vormen tot een politieke partij, het verlenen van amnestie aan leden van M23 voor oorlogsdaden of opstand en de demobilisatie van voormalige leden van M23. Daarnaast werd in de verklaringen opgeroepen tot de oprichting van een comité om zich uit te spreken over geconfisqueerde, gestolen of vernielde bezittingen en stukken grond.¹²

Uitvoering kaderakkoord Addis Abeba

Met betrekking tot de uitvoering van het akkoord van Addis Abeba van 24 februari 2013¹³ en de Resolutie 2098 (2013) van de VN-Veiligheidsraad waarin wordt opgeroepen tot hervorming van de veiligheidssector toonde de internationale gemeenschap zich tevreden over de 'onmiskerbare vooruitgang', maar wezen Ngo's op het vastlopen van de hervorming van het leger, de verslechterde veiligheidssituatie in de Provincie Orientale en de vertraging bij de invoering van de decentralisatie.¹⁴ Het *Mécanisme national de suivi de l'accord d'Addis-Abeba* (MNS)¹⁵ had begin 2014 nog steeds geen intern reglement en werkte met beperkte middelen en menskracht. Op 17 september 2014 nam het sturingscomité van het MNS, voorgezeten door president Kabila, een stappenplan voor de implementatie van nationale verplichtingen aan.¹⁶ Volgens de president had de DRC zich in grote lijnen aan zijn verplichtingen gehouden, ook al moest er – ook volgens hem – nog veel gebeuren. Op dezelfde dag publiceerden tien Ngo's, waaronder de *Association africaine de défense des droits de l'homme* (ASADHO) en de *Voix des sans voix* (VSV), een rapport waarin zij stellen dat in essentie geen vooruitgang is geboekt bij de verwachte hervormingen, met uitzondering van de hervorming van het politieapparaat dankzij de Europese Unie (EU).¹⁷

Decentralisatie

In zijn jaarrede op 31 december 2013 onderstreepte president Kabila het belang van een snellere invoering van het decentralisatieproces: de overgang van 11 naar 26 provincies.¹⁸ Na het aannemen in 2013 van een routekaart voor de overdracht van bevoegdheden van de nationale naar de provinciale overheid, nam het parlement op 12 juni 2014 een voorlopig wetsvoorstel aan over de overheidsdiensten op nationaal, provinciaal en lokaal niveau.¹⁹ Enkele belangrijke wetten en maatregelen die de vaststelling van de grenzen voor toekomstige provincies, het instellen van een mechanisme voor de herverdeling van inkomsten tussen provincies en de reorganisatie van het openbare bestuur moeten regelen, waren aan het einde van de verslagperiode nog in behandeling.²⁰

¹¹ UNSC, S/2013/757, 17 december 2013.

¹² Reuters, *Congo and M23 Rebels Sign Peace Deal*, 12 december 2013.

¹³ Hervorming veiligheidssector, vooral van het leger en de politie, herstel staatsgezag in Oost-Congo, vooruitgang op het gebied van decentralisatie, economische ontwikkeling en sociale basisvoorzieningen, hervorming (financiële) staatsinstellingen en bevordering nationale verzoening, tolerantie en democratie.

¹⁴ Radio Okapi, *Accord d'Addis-Abeba: la communauté internationale salue les progrès réalisés*, 26 februari 2014; Le Potentiel, *Accord-cadre du 24 février 2013: la Société civile fait un rapport préliminaire*, 26 februari 2014.

¹⁵ Comité dat het kaderakkoord Addis Abeba moet uitvoeren.

¹⁶ Dit stappenplan telde 56 stappen en 357 indicatoren. UNSC, S/2014/698, 25 september 2014.

¹⁷ In antwoord op de kritiek van de Ngo's wezen voorstanders van de regering op de buurlanden Uganda en Rwanda die categorisch weigerden om de militaire leider van M23, Sultani Makenga, uit te leveren hoewel het kaderakkoord verbiedt personen te beschermen die in hun land worden vervolgd wegens internationale misdaden. Verscheidene leiders die voorkomen op de VN-sanctielijst konden zich vrijelijk bewegen in de buurlanden, ondanks de verplichting die deze landen hebben aangegaan door het ondertekenen van de overeenkomst van Addis-Abeba. Radio Okapi, *Human rights watch demande à la RDC de veiller à l'arrestation des dirigeants du M23*, 30 januari 2014; Forum des As, *Accord-cadre: Kabila juge positif le bilan de 20 mois!*, 19 september 2014.

¹⁸ UNSC, S/2014/157, 5 maart 2014.

¹⁹ UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

²⁰ UNSC, S/2014/698, 25 september 2014.

Nationale cohesie

Een op 27 december 2013 geplande ontmoeting tussen president Kabila en de oppositie, als eerste stap op weg naar een regering van nationale cohesie, vond geen doorgang. Sommige oppositiepartijen, zoals de *Union nationale des Congolais* (UNC) van Vital Kamerhe en de *Forces acquises au changement* (Fac) sloegen de uitnodiging af.²¹ Politici waren verdeeld over de in oktober 2013 aangekondigde vorming van een regering van nationale cohesie. Ministers van de *Majorité présidentielle*²² waren bang hun post te verliezen, terwijl sommige oppositieleiden juist hoopten op een ministerspost. Zij richtten de *opposition républicaine* op die Senaatsvoorzitter Kengo wa Dondo erkende als *autorité morale*. Andere oppositieleiden²³, hoewel *a priori* niet tegen nationale cohesie, beschouwden een verbond tussen Kengo wa Dondo en de *Majorité présidentielle* als 'tegennatuurlijk'.²⁴ Weer andere oppositieleiden, zoals Etienne Tshisekedi²⁵ en Vital Kamerhe waren tegen samenwerking met de regering.²⁶ Door het uitblijven van een regering van nationale cohesie werden maar weinig van de 100 geprioriteerde aanbevelingen van het *Comité de suivi du Dialogue national* ingevoerd.²⁷ Op 23 oktober 2014, precies een jaar nadat president Kabila een regering van nationale cohesie had toegezegd, verklaarde de president (nogmaals) dat er snel een regering zou worden gevormd met leden van de *Majorité présidentielle*, de oppositie en de *société civile*.²⁸

Oppositie

De buitenparlementaire oppositie was tijdens de verslagperiode hopeloos verdeeld en de parlementaire oppositie was verspreid over vele partijtjes die zich vaak lieten omkopen door de parlementaire meerderheid.²⁹ De oppositie had in geen enkel provinciaal parlement de meerderheid en had geen enkele provinciaal gouverneur meer.³⁰ Veel oppositiepartijen, waaronder de *Union pour la Démocratie et le Progrès Social* (UDPS), waren verzwakt door een *de facto* co-optatie politiek van de regering. De scheidslijn liep tussen degenen die meededen aan deze co-optatie en degenen die zich daartegen verzetten. De laatsten werden geleid door het UNC van Vital Kamerhe, die op allerlei manieren dwars werd gezeten door de regering.³¹

²¹ Volgens de Fac hadden eerdere ontmoetingen tot geen enkele verandering geleid. Radio Okapi, *RDC: des opposants déclinent une invitation de Joseph Kabila*, 29 december 2013; Radio Okapi, *Attaques sur Kinshasa: « Il faut une enquête sérieuse », estime l'opposant Martin Fayulu*, 31 december 2013; Radio Okapi, *Sénat: les ministres de la Défense et de l'Intérieur interpellés sur les attaques du 30 décembre*, 8 januari 2014.

²² Een coalitie van partijen die de regering vormt.

²³ Waaronder Joseph Olengankoy, voorzitter van de *Force novatrice pour l'union sociale l'union sociale* (FONUS).

²⁴ Volgens hen wordt Kengo's verleden gekenmerkt door politieke manipulaties.

²⁵ Voormalig presidentskandidaat Etienne Tshisekedi verscheen tijdens de verslagperiode nog maar nauwelijks in het openbaar. Tshisekedi zou op 20 mei 2014 heimelijk zijn overgebracht van zijn residentie in Limete naar het Monkole de Mont-Ngafula ziekenhuis in Kinshasa; hij zou tijdelijk verlamd zijn aan beide benen als gevolg van een TIA. Jeune Afrique, *RDC: Étienne Tshisekedi hospitalisé?*, 16 juni 2014. Begin november 2014 werd bekend gemaakt dat Tshisekedi vanaf 17 augustus 2014 in Brussel verbleef, waar hij inmiddels van zijn ziekte zou zijn hersteld. Hij zou zich voorbereiden op de presidentsverkiezingen van 2016. AFP, *RDC: l'opposant Etienne Tshisekedi se prépare pour la présidentielle de 2016*, 1 november 2014.

²⁶ Africinfos, *RDC: La formation du gouvernement de cohésion nationale divise la classe politique*, 20 maart 2014.

²⁷ Op 26 december 2013 nam het *Comité de suivi du Dialogue national*, voorgezeten door de voorzitters van het parlement, Aubin Minaku, en de senaat, Leon Kengo, het interne reglement aan. Na een vergadering van president Kabila met de beide voorzitters werden 100 van de 750 aanbevelingen aangemerkt om onmiddellijk te realiseren. Zie ook het Algemeen Ambtsbericht van november 2013.

²⁸ Jeune Afrique, *La RDC n'a toujours pas de "gouvernement de cohésion nationale"*, 23 oktober 2014.

²⁹ Uit onderzoek van de Universiteit van Kinshasa (Unikin) is gebleken dat de 444 geregistreerde politieke partijen geen interne democratie kennen. Zowel regerings- als oppositiepartijen hebben nauwelijks of geen ideologie en zijn georganiseerd rondom persoonlijkheden: de wil van de voorzitter is wet. RFI, *RDC: une nouvelle alliance politique voit le jour*, 10 maart 2014; Radio Okapi, *RDC: les partis politiques manquent de démocratie interne, selon une enquête de l'Unikin*, 15 november 2013.

³⁰ Vertrouwelijke bron.

³¹ Tegen Vital Kamerhe, die het parlamentslid Wivine Moleka had beschuldigd van fraude bij de verkiezingen van 2011, eiste het OM drie jaar gevangenisstraf ofschoon tussen partijen de zaak al in der minne was geschikt. Radio Okapi, *Vital Kamerhe dénonce une politisation de l'affaire qui l'oppose à Wivine Moleka*, 6 februari 2014; Ethuin, *Elections in Congo. Yes, but which, when, and how?*, 27 juni 2014; vertrouwelijke bron.

Op 20 februari 2014 werden zijn aanhangers in Bukavu op gewelddadige wijze door de oproerpolitie uiteen gejaagd. Senaatsvoorzitter Kengo wa Dondo probeerde kandidaten voor een toekomstige regering van nationale cohesie om zich heen te verzamelen.³²

Aanslagen

Een aantal ernstige veiligheidsincidenten verergerden de fragiele politieke- en veiligheidssituatie van het land. Op 30 december 2013 sloeg het leger gecoördineerde aanslagen af die werden gepleegd door onbekende gewapende aanvallers in de hoofdstad Kinshasa, in Lubumbashi en Kolwezi in Katanga en in Kindu in Maniema. In Kinshasa vielen drie verschillende groeperingen tegelijkertijd het hoofdkwartier van het Congolese leger, de Nationale Radio³³ en het internationale vliegveld N'Djili aan. In Kindu vielen gewapende mannen het vliegveld aan³⁴, terwijl in de buitenwijken van Lubumbashi hevige gevechten plaatsvonden tussen het leger en onbekende gewapende mannen. Als gevolg van de aanslagen kwamen 103 personen om het leven, waaronder acht militairen. De aanslagen werden door de regering toegedicht aan volgelingen van de zelfverklaard profeet en uitgesproken tegenstander van de regering, Joseph Mukungubila.³⁵ Deze dominee, die onder zijn aanhangers bijnamen heeft als de 'profeet van de Eeuwigheid', staat aan het hoofd van de *Eglise du Seigneur Jésus-Christ*, die vooral aanhangers heeft in Kinshasa, Lubumbashi, Kolwezi en Kalemie.³⁶ Mukungubila is tevens leider van de sektarische Katangese groepering *Ministère de la Restauration à partir de l'Afrique Noire* (MRAN).³⁷ Dominee Mukungubila zelf verbleef overigens tijdens de aanslagen in het buitenland.³⁸

Drie dagen na de aanslagen op 30 december 2013 in Kinshasa, Kolwezi en Kindu stelden inlichtingendiensten een onderzoek in naar de vraag hoe het kon dat de plegers van de aanslagen zich zo gemakkelijk toegang konden verschaffen tot belangrijke strategische objecten.³⁹ Waarnemers wezen op de staatsrechtelijke hervormingen (decentralisatie, legerhervormingen, democratisering) waartoe president Kabila zich bij het kaderakkoord van Addis Abeba had verplicht en die indruisten tegen de belangen van de (bestuurlijke en militaire) elite.⁴⁰ De aanvallen van 30 december 2013 vonden plaats twee dagen na de benoeming van generaal

³² Jeune Afrique, *RDC: où est passé Étienne Tshisekedi?*, 11 maart 2014.

³³ Bij de RTNC vielen 8 doden. Een van de aanvallers las bij de RTNC een boodschap uit naam van Joseph Mukungubila voor waarin hij verklaarde het Congolese volk te willen bevrijden van de slavernij van de Rwandezes. (*Gidéon Mukungubila est venu vous libérer de l'esclavage des Rwandais*). Op 30 december 2013 werden in Kinshasa journalisten van de RTNC gegijzeld door jongeren die waren bewapend met hakmessen en vuurwapens. Tijdens de gijzeling werd de televisie-uitzending onderbroken. Er klonken schoten uit lichte wapens, zonder dat direct duidelijk was of het ging om schoten van de politie, de aanvallers of om een schotenwisseling tussen beide. AFP, *RDC: des journalistes pris en otages*, 30 december 2013; NRC, *Tientallen doden na afgeslagen 'couppoging' in Congo*, 30 december 2013; AFP, *RDC: "aucun" policier dans la "bande de terroristes", le pasteur "en fuite"*, 31 december 2013.

³⁴ Het vliegveld werd op 30 december 2013 enkele uren bezet door een tiental gewapende mannen in burger die een t-shirt met de afbeelding van de Joseph Mukungubila droegen. Radio Okapi, *L'armée a repris le contrôle de l'aéroport de Kindu, N'djili rouvert*, 30 december 2013.

³⁵ Mukungubila was kandidaat geweest bij de presidentsverkiezingen van 2006. UNSC, *S/2014/157*, 5 maart 2014.

³⁶ Volgens Mukungubila hadden ordetroepen zijn huis in Lubumbashi aangevallen. Daarop waren zijn aanhangers in woede ontstoken en hadden zij verscheidene plaatsen in Kinshasa en Kindu aangevallen. Jeune Afrique, *RDC - Paul-Joseph Mukungubila: "Ils nous ont massacrés pour rien"*, 31 december 2013; Radio Okapi, *Lubumbashi: 60 présumés adeptes de Mukungubila transférés à l'auditorat militaire*, 7 januari 2014; Belga, *Violences de lundi à Kinshasa: le pasteur Mukungubila accusé d'être le responsable*, 31 december 2013.

³⁷ De Congolese regering werd ervan beschuldigd ten minste 300 mensen te hebben gedood als vergelding voor de aanvallen van de sektarische Katangese groepering MRAN. De regering ontkende dat het leden van de MRAN heeft gedood, maar volgens onderzoekers hadden regeringstroepen 200 à 250 aanhangers (vooral burgers) in Katanga gedood en 70 aanhangers in Kinshasa. StrategyPage.com, *War Criminals Are In Charge*, 2 juni 2014.

³⁸ Vertrouwelijke bron.

³⁹ RFI, *Attaques en RDC: enquêtes au sein des services de renseignement*, 2 januari 2014.

⁴⁰ Vertrouwelijke bron.

Charles Bisengimana aan het hoofd van de Congolese politie.⁴¹ Ze zouden zijn gepleegd door de Balubakats, de stam van de vader van president Kabila, Laurent Désiré Kabila, die de meeste ministers telt⁴² en waartoe zowel dominee Mukungubila als de "Bakata Katanga" behoren. De Balubakats zouden ontevreden zijn over hun 'zoon', die hun situatie ter plekke niet structureel zou hebben verbeterd. Ook zouden ze bang zijn dat na het vertrek van Kabila, die zich in 2016 niet meer verkiesbaar kan stellen, niemand het meer voor hen op zou nemen.⁴³

Bij een ander ernstig veiligheidsincident werd op 2 januari 2014 kolonel Mamadou Moustapha Ndala van het regeringsleger, die een sleutelrol had vervuld bij het leiden van de militaire operaties tegen M23 en betrokken was bij nieuwe operaties tegen de ADF/Nalu, ten noorden van Beni vermoord door onbekenden.⁴⁴

Positie Kabila

Van diverse zijden werd druk uitgeoefend op president Kabila om na 2016 - als zijn tweede presidentstermijn afloopt - aan te blijven.⁴⁵ Vooral door de politieke kopstukken van het Kabila-regime in Kinshasa, waaronder ook de economische entourage van de president⁴⁶, zoals de Israëlische zakenman Gertler⁴⁷, maar ook door de legertop. Door het wegvallen van Kabila's belangrijkste adviseurs, de Katangezen John Numbi⁴⁸, die als hoofd van de Nationale Politie was geschorst in verband met de moord op mensenrechtenactivist Floribert Chebeya, en Katumba Mwanke, die in 2012 onder verdachte omstandigheden omkwam bij een vliegtuigcrash, ontstond een zeker machtsvacuüm waarbij iedereen de wil van de president op zijn eigen manier uitlegde.⁴⁹ Kabila zelf, die zich vooral zorgen leek te maken over zijn eigen veiligheid, sprak zich lange tijd niet uit over zijn plannen na

⁴¹ Volgens waarnemers hield zijn benoeming verband met de aanslagen. De 'coupoging' op 30 december leek vooral bedoeld als waarschuwingsschot tegen de hervorming van de veiligheidssector. Vertrouwelijke bronnen. Bisengimana volgde generaal John Numbi op, die al drie jaar was geschorst in verband met zijn vermeende betrokkenheid bij de moord op mensenrechtenactivist Floribert Chebeya. Op 20 januari 2014 doorzochten ordetroepen de woning van Numbi in Lubumbashi. De politie wilde beschuldigingen natrekken dat Numbi Mai-Mai strijders en militieleden van Bakata Katanga zou onderhouden. Radio Okapi, *Lambert Mende: «La perquisition n'était pas dirigée contre John Numbi»*, 22 januari 2014.

⁴² De regering die premier Augustin Matata Ponyo (die zelf uit Maniema komt) heeft geleid vanaf april 2012 bestaat uit twee vicepremiers, 25 ministers en 11 viceministers. Een vicepremier en acht ministers zijn afkomstig uit Katanga. African Arguments, *Congo after M23: the prophet Mukungubila and the death of Colonel Mamadou*, 7 januari 2014.

⁴³ La Libre.be, *RDC: un pasteur rate son coup de force à Kin*, 31 december 2013.

⁴⁴ Le Monde, *RDC : le chef des opérations contre les rebelles ougandais tué dans l'Est*, 2 januari 2014; UNSC, *S/2014/157*, 5 maart 2014.

⁴⁵ StrategyPage.com, *Another President-For-Life In The Making*, 28 september 2014.

⁴⁶ De Kabila-familie heeft vooral veel in Congolees onroerend goed en mijnbouw geïnvesteerd, maar bezit ook veel grond in Noord-Kivu; de president besteedt zijn financiën uit aan zijn tweelingzus, Jaynet Kabila en zijn jongere broer Zoë Kabila, en trekt wat mijnbouwinvesteringen uitsluitend samen op met zijn vertrouweling, de Israëlische investeerder Dan Gertler. Vertrouwelijke bron. De Katangezen willen veel liever Moïse Katumbi, de gouverneur van Katanga, als president. Moïse Katumbi, die dicht bij de mensen staat, is echter voorzichtig om zich te profileren. Hij heeft al bedreigingen ontvangen. Er deden in november 2014 geruchten de ronde dat Katumbi vergiftigd zou zijn en op de *intensive care* in Londen had gelegen. Belga, *Moïse Katumbi, gouverneur du Katanga, a-t-il été empoisonné?*, 13 november 2014. Kabila heeft inmiddels veel ex-Mobutisten om zich heen verzameld. Vertrouwelijke bronnen. Zie ook African Arguments, *Congo's leadership beyond 2016: Is Moïse Katumbi's star on the rise?*, 18 november 2014.

⁴⁷ Global Witness betichtte in een rapport van 23 januari 2014 de maatschappij Nesserger, van de Israëlische zakenman Dan Gertler, en de Congolese regering van bedrog bij de verkoop van een olieveld langs de Congolese kust. Nesserger had het olieveld in 2006 voor 500.000 USD van Kinshasa gekocht en het in 2012 aan dezelfde regering terug verkocht voor 150 miljoen USD. Volgens Nesserger is sprake van een malicieuze rapport. Radio Okapi, *RDC: Global Witness fustige une supercherie entre le gouvernement et Dan Gertler*, 24 januari 2014; Global Witness, *La RD Congo refuse de publier un accord pétrolier déficitaire conclu avec une société offshore*, 23 januari 2014. Zie ook Global Witness, *Last chance to fix Congo's flawed oil bill*, 14 januari 2014.

⁴⁸ Tijdens een persconferentie op 31 december 2013 ontkende Numbi banden te hebben met de plegers van de aanslagen in Kinshasa, Lubumbashi en Kindu van 30 december 2013. Geruchten als zouden militieleden op zijn kosten op zijn boerderij verblijven deed hij af als 'stupide'. Radio Okapi, *RDC: le domicile du général John Numbi perquisitionné à Lubumbashi*, 21 januari 2014.

⁴⁹ Vertrouwelijke bronnen.

2016.⁵⁰ In september 2014 benoemde de president enkele hem trouwe legerofficieren op belangrijke posten.⁵¹ In november 2014 benoemde hij een nieuwe commandant van de *Garde Republicaine*, generaal Gaston Ilunga Kampete, die afkomstig is uit Katanga en, evenals de president, tot de Luba behoort.⁵²

Grondwet

De vraag of Kabila na zijn tweede termijn in 2016 aan zou blijven als president hield de gemoederen in Kinshasa tijdens de verslagperiode flink bezig.⁵³ De discussie richtte zich vooral op het wijzigen van de Congolese grondwet uit 2006, die presidentsverkiezingen in 2016 voorschrijft en maar één herverkiezing toestaat.⁵⁴ Artikel 220 van de grondwet verbiedt namelijk de wijziging van artikelen die betrekking hebben op presidentiële termijnen en andere fundamentele principes.⁵⁵ Op 20 maart 2014 vond op de boerderij van Kabila in Kingakati een bijeenkomst plaats van de *Majorité présidentielle* over de mogelijkheid om enkele artikelen van de grondwet aan te passen en zo de weg vrij te maken voor het houden van indirecte provinciale verkiezingen om provinciale afgevaardigden, gouverneurs, vicegouverneurs en senatoren te kunnen kiezen.⁵⁶ Volgens de oppositie zouden indirecte verkiezingen artikel 220 van de grondwet – dat het aantal mandaten van een president beperkt – kunnen omzeilen. De president zou in dat geval door het parlement gekozen kunnen worden, zoals de regeringsleiders worden gekozen in Zuid-Afrika en Engeland.⁵⁷ Binnen de Presidentiële meerderheid ontstonden echter scheurtjes toen de *Mouvement social pour le renouveau* (MSR) zich publiekelijk zorgen maakte over de aanpassing van artikel 220 van de grondwet.⁵⁸ Volgens CongoNews vond op 25 augustus 2014 een vergadering van het *Bureau Politique de la Majorité présidentielle* plaats op de boerderij van president Kabila in Kingakati,

- ⁵⁰ Vertrouwelijke bron. De voorzitter van de oppositiepartij *Mouvement Social du Renouveau*, Clément Kanku, stelde voor een wetsvoorstel in te dienen om de status van ex-presidenten te versterken. Volgens Kanku zou dit het vertrek van Kabila vergemakkelijken.
- ⁵¹ Forum des As, *Nominations des officiers généraux des FARDC à la tête des grandes unités militaires*, 20 september 2014; Radio Okapi, *RDC: des changements dans l'armée*, 22 september 2014; Reuters, *Congo's Kabila promotes general accused of selling arms to rebels*, 20 september 2014; Christophe Vogel, *Reshuffle in the Congolese army – cui bono?*, 28 september 2014; StrategyPage.com, *Another President-For-Life In The Making*, 28 september 2014.
- ⁵² AFP, *RDC : un nouveau commandant nommé à la tête de la Garde républicaine*, 17 november 2014.
- ⁵³ De mogelijke verandering van de grondwet met als gevolg een derde mandaat van Kabila moet ook worden bezien in de regionale context. Van de negen landen in de directe omgeving van de DRC hebben zes landen een president die in feite president voor het leven is. Vertrouwelijke bron.
- ⁵⁴ In 2011 liet het regime al eens zonder weerstand binnen vijf dagen de grondwet herzien om Kabila's herverkiezing veilig te stellen; volgens waarnemers zou het slechts een paar miljoen dollar aan steekpenningen vergen aan de vele zwakke en piepkleine satellietpartijtjes in het parlement om opnieuw een grondwetswijziging te 'kopen'. Vertrouwelijke bron.
- ⁵⁵ De voorzitter van het parlement en secretaris-generaal van de *Majorité présidentielle*, Aubin Minaku, verklaarde op 27 maart 2014 nog dat de president de grondwet zal respecteren. Maar de secretaris-generaal van de PPRD stelde een petitieverklaring op om de grondwet te wijzigen, opdat Kabila president zou kunnen blijven. UNSC, S/2014/698, 25 september 2014. Radio Okapi, *L'Opposition républicaine prend acte de la volonté de Joseph Kabila de respecter la constitution*, 27 maart 2014; Radio Okapi, *«Sauvons le Congo» prévient la Majorité présidentielle contre toute modification de la constitution*, 4 april 2014; RFI, *RDC: l'opposition contre l'idée d'une réforme constitutionnelle*, 20 maart 2014; UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.
- ⁵⁶ De regering gebruikte daarvoor als argument dat indirecte verkiezingen minder geld kosten. UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.
- ⁵⁷ Op 3 april 2014 riep *Sauvons la République démocratique du Congo*, een platform opgericht door drie voormalige presidentskandidaten, 40 afgevaardigden en ongeveer honderd Ngo's, de bevolking op om zich te verzetten tegen welke grondwetswijziging dan ook. Ook de *Conférence Episcopale Nationale du Congo* (CENCO) en de *société civile* wezen een herziening van de grondwet af. RFI, *RDC: Joseph Kabila quittera-t-il le pouvoir en 2016?*, 18 maart 2014. NRC, *VS bereid Congo financieel te steunen als Kabila tijdig opstapt*, 4 mei 2014. UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014; Le Phare, *Révision constitutionnelle et 3ème mandat pour Joseph Kabila: Martin Köbler « La Constitution congolaise doit être respectée... »*, 15 mei 2014. Reuters, *Congolese government clashes with bishops over third-term debate*, 18 september 2014; All Africa, *Bishops Oppose Calls for Constitutional Amendment*, 19 september 2014.
- ⁵⁸ Jeune Afrique, *Jean-Claude Muyambo: "Pourquoi nous disons non à la révision constitutionnelle" en RDC*, 3 september 2014; UNSC, S/2014/698, 25 september 2014.

waarbij *hardliners* aandrongen op het aanblijven van president Kabila na 2016.⁵⁹ Intussen voerde de oppositie actie tegen de plannen om de grondwet aan te passen. Op 4 augustus 2014 organiseerden enkele belangrijke oppositiepartijen, waaronder de UNC en de UDPS, een bijeenkomst in Kinshasa tegen een wijziging van de grondwet.⁶⁰ Een van de sprekers op de bijeenkomst, de secretaris-generaal Jean-Bertrand Ewanga van de UNC werd de dag erna in zijn huis aangehouden, omdat hij 'te ver zou zijn gegaan'.⁶¹ Op 15 september 2014 kwam het parlement in Kinshasa in gewone zitting bijeen. De parlementaire groepen 'UDPS en bondgenoten' en 'UNC en bondgenoten' besloten niet meer deel te nemen aan plenaire vergaderingen die zijn gewijd aan de verkiezingen of de grondwetsherziening.⁶² Parlementsvoorzitter Aubin Minaku verklaarde dat het parlement een besluit moest nemen over het veranderen van het kiessysteem van de provinciale verkiezingen van directe naar indirecte verkiezingen, hetgeen een wijziging van de grondwet inhield. Hij gaf aan dat de wijziging van andere artikelen, waaronder artikel 220, zou moeten worden beslist per referendum.⁶³ Op 28 september 2014 demonstreerden duizenden mensen in Kinshasa en andere grote steden tegen de (vermeende) pogingen van Kabila om voor de derde keer mee te doen aan de presidentsverkiezingen.⁶⁴ Op 17 november 2014 kondigde het oppositieplatform *Sauvons le Congo* nieuwe acties aan tegen het handhaven van Kabila als president na 2016. *Sauvons le Congo* eiste dat alle plannen om de grondwet te wijzigen worden ingetrokken.⁶⁵

Verkiezingen

Een van de belangrijkste prioriteiten van de regering was het voorbereiden van lokale, provinciale, parlementaire en presidentsverkiezingen tussen 2013 en 2016.⁶⁶ Deze verkiezingscyclus in de DRC werd bemoeilijkt door een achterstand bij de organisatorische voorbereidingen, onenigheid over directe of indirecte provinciale verkiezingen, en de conditionering van donorsteun aan de verkiezingen.⁶⁷

⁵⁹ CongoNews heeft de uitgelekte integrale notulen van de vergadering gepubliceerd. Daarin worden de plannen bevestigd om de grondwet aan te passen om Kabila aan de macht te houden. Uit de notulen blijkt dat de MSR, de op een na grootste fractie binnen de *Majorité présidentielle*, na raadpleging van haar leden, daartegen is. Minister van Arbeid Bahati verklaarde dat het (economisch) goed gaat met de DRC en dat degenen die de regering bekritisieren, op hun knieën zullen liggen om een deel van het (financiële) *manna* te zullen krijgen.

Regeringswoordvoerder Mende verklaarde onder meer dat men om zijn doel – aanpassing van de grondwet – te bereiken de wil moet hebben om tot het uiterste te gaan. President Kabila stelde dat de vraag of men de macht moet behouden niet gesteld hoeft te worden, het is een kwestie van overleven. Toen Kabila werd herinnerd aan een interview in 2006 waarin hij had bevestigd dat de grondwet heilig was, merkte hij op dat men moest erkennen dat de situatie in de DRC was veranderd en dat men zich moest aanpassen. 7sur7, *Compte rendu inédit: Kingakati; ce que chaque cadre de la majorité présidentielle a dit à Kabila*, 29 augustus 2014.

⁶⁰ RFI, *Manifestation contre la révision de la Constitution*, 4 augustus 2014; La Prospérité, *Issue pacifique à l'horizon 2016 - N'djili, l'Opposition propose un dialogue d'ici fin octobre!*, 5 augustus 2014. Zie ook Le Potentiel, *Révision constitutionnelle ou non - La NSCC en appelle à la recherche du consensus national*, 4 augustus 2014.

⁶¹ Op 5 augustus 2014 werd Jean-Bertrand Ewanga gearresteerd vanwege het belasteren van het staatshoofd en het aanzetten tot etnische haat. Op 11 september 2014 veroordeelde de Hoge Raad Ewanga tot een jaar celstraf wegens minachting voor de president, het parlement en de leden van de regering. UNSC, S/2014/698, 25 september 2014; RFI, *Un cadre de l'opposition arrêté après une manifestation*, 5 augustus 2014; Jeune Afrique, *L'opposant Ewanga traduit devant la Cour suprême pour "être allé un peu loin"*, 6 augustus 2014.

⁶² De zitting werd mede geboycot door leden van de UNDPs en de UNC uit protest tegen de detentie van UNC-SG Ewanga. Zij vroegen ook aan hun vertegenwoordigers in de kiescommissie om hun medewerking aan deze commissie op te schorten.

⁶³ Radio Okapi, *Assemblée nationale: l'UDPS et l'UNC & alliés boycottent les plénières sur la révision constitutionnelle*, 22 september 2014; UNSC, S/2014/698, 25 september 2014.

⁶⁴ Op 3 november 2014 verhinderde de politie een vreedzame mars van de oppositie; meer dan tien personen werden aangehouden. Politiecommissaris Célestin Kanyama verklaarde dat de bevolking maar moest wennen aan de aanwezigheid van veel politie om de veiligheid te waarborgen. StrategyPage.com, *Another President-For-Life In The Making*, 28 september 2014; Radio Okapi, *Kinshasa : la police étouffe une marche de l'opposition*, 3 november 2014. Zie ook Congo Siasa, *Who wants to change the Congolese constitution?*, 27 oktober 2014; RFI, *Afrique: réunion à Paris d'opposants aux réformes constitutionnelles*, 15 november 2014.

⁶⁵ RFI, *RDC: l'opposition inquiète sur un possible report de la présidentielle*, 17 november 2014.

⁶⁶ Vertrouwelijke bron.

⁶⁷ Ibid.

Sinds het aantreden van de nieuwe kiescommissie (CENI⁶⁸) in 2013 werd weinig vooruitgang geboekt op de volgende punten:

- De precieze grenzen van provincies en gemeenten zijn nog altijd niet vastgelegd;
- De bevolkingscensus is nog niet uitgevoerd, waardoor er nog geen kiesdistricten zijn vastgesteld;
- Het kiesregister is zeer gebrekkig en bovendien niet bijgewerkt sinds de vorige verkiezingen in 2011;⁶⁹
- De locaties voor stembureaus zijn nog niet vastgesteld⁷⁰;
- Vrijwel al het materiaal uit de vorige verkiezingen (met name stemhokjes en stembussen) dient opnieuw te worden aanbesteed;
- Er is geen beveiligd systeem om kiesresultaten te compileren.⁷¹

De voorzitter van de CENI, priester Apollinaire Malu Malu, een vertrouweling van president Kabila, maakte in januari 2014 bekend dat de verkiezingen van senatoren en provinciale afgevaardigden (die aanvankelijk in 2012 zouden worden gehouden) in 2015 plaatsvinden, evenals die van de gouverneurs van de provincies.⁷²

Opties

Op 30 januari 2014 presenteerde de kiescommissie twee opties aan het parlement voor de verkiezingscyclus 2013-2016. Als eerste optie stelde CENI-voorzitter Malu Malu voor te beginnen met de directe lokale verkiezingen om daarna verder te gaan met de indirecte verkiezingen van provinciale afgevaardigden, senatoren, burgemeesters en gouverneurs. De tweede optie betrof het houden van directe verkiezingen van provinciale en nationale parlementsleden en van de president in 2016, gevolgd door indirecte verkiezingen van senatoren, gouverneurs en vicegouverneurs in 2017. Voor de uitvoering van de eerste optie zou het noodzakelijk zijn de artikelen 197 en 198 van de grondwet aan te passen.⁷³ In overleg met de regering presenteerde de kiescommissie op 21 april 2014 twee separate begrotingen voor ofwel directe ofwel indirecte provinciale verkiezingen.⁷⁴ Op 26 mei 2014 publiceerde de kiescommissie een kalender voor de lokale verkiezingen in de tweede helft van 2015.⁷⁵

⁶⁸ Commission Electorale Nationale Indépendante.

⁶⁹ UNSC, S/2014/698, 25 september 2014.

⁷⁰ Op 5 juni 2014 begon de kiescommissie met het in kaart brengen van stemlokalen en het (op beperkte schaal) actualiseren van het kiesregister. MONUSCO verleende daarbij logistieke ondersteuning. UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

⁷¹ Op 21 augustus 2014 ontsloeg de kiescommissie 96 stafleden, die zouden zijn betrokken bij de diefstal en de verkoop van verkiezingsmateriaal, verduistering van fondsen en falsificatie van kiezerskaarten. Direct CD, *La CENI révoque 96 cadres et agents pour fautes graves*, 24 augustus 2014.

⁷² AFP, *Une présidentielle au Congo RDC en 2016*, 7 maart 2014; Le Phare, *Qui dirigera la République Démocratique du Congo après Joseph Kabila?*, 18 maart 2014.

⁷³ De presentatie werd geboycot door de meerderheid van de oppositie; de *Mouvement de Libération du Congo* (MLC) noemde het voorstel in strijd met artikel 197 van de grondwet. Radio Okapi, *RDC: l'Abbé Malu Malu présente sa feuille de route électorale*, 30 januari 2014; Radio Okapi, *RDC: l'opposition rejette la feuille de route électorale de la Ceni*, 2 februari 2014; Radio Okapi, *RDC: la Ceni forme ses cadres en prévision des prochaines élections*, 4 februari 2014; UNSC, S/2014/157, 5 maart 2014. Radio Okapi, *RDC: le MLC opposé au scrutin indirect proposé par la Ceni*, 9 maart 2014; Radio Okapi, *Kinshasa: la Ceni discute avec le barreau et la magistrature sur la feuille de route électorale*, 13 maart 2014.

⁷⁴ Bij de optie die uitgaat van directe provinciale verkiezingen zouden na de directe lokale verkiezingen in 2015 tegelijkertijd directe provinciale, parlementaire en presidentsverkiezingen worden gehouden. Volgens de kiescommissie zou uitvoering hiervan USD 1100 miljoen kosten. Bij indirecte verkiezingen kiezen lokaal gekozen afgevaardigden de provinciale vertegenwoordiging, die op haar beurt (met een dubbel indirect mandaat) zowel provinciale gouverneurs als nationale senatoren kiezen. De president en de nationale volksvertegenwoordigers zouden nog altijd in 2016 direct worden gekozen. Volgens de kiescommissie (en de regering) zou deze 'goedkopere' variant ongeveer USD 980 miljoen kosten. UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

⁷⁵ Op 3 juni 2014 verzocht een VN-team om een volledige verkiezingskalender, inclusief de presidentsverkiezingen in 2016. De regeringswoordvoerder Mende liet de speciale vertegenwoordiger van de VS in Kinshasa, Russ Feingold, weten dat de DRC zich niet laat bevoogden. Mende achtte Feingold's optreden een ontoelaatbare inmenging in de binnenlandse aangelegenheden. Radio Okapi, *Elections: les «envoyés spéciaux» demandent à la*

De Bisschoppenconferentie en verscheidene oppositiepartijen en coalities wezen deze af en keerden zich tegen welke wijziging of aanpassing van de grondwet dan ook.⁷⁶ Ze riepen op tot herstructurering van de kiescommissie en dreigden hun vertegenwoordigers uit de kiescommissie terug te trekken.⁷⁷

Monusco

Op 30 april 2014 organiseerde MONUSCO een eerste ronde tafelbijeenkomst over de verkiezingen waaraan de leiders van vijf oppositiepartijen deelnamen.⁷⁸ Op 14 mei 2014 vond een tweede ronde tafelbijeenkomst over de verkiezingen plaats met de partijen van de *Majorité présidentielle*⁷⁹, de kiescommissie en leden van de diplomatieke gemeenschap.⁸⁰ Op 27 mei 2014 organiseerde MONUSCO een derde ronde tafelbijeenkomst tussen de belangrijkste leiders van de *Majorité* en de oppositie. Op 31 mei 2014 maakte president Kabila bezwaar tegen ronde tafelbijeenkomsten over de verkiezingen onder leiding van een derde partij.⁸¹ Op 18 juli en 27 augustus 2014 werd tijdens vergaderingen van het technisch comité, de kiescommissie, MONUSCO, de UNDP en de donoren de externe electorale bijstand besproken. Buitenlandse partners verbonden hun financiële steun aan de publicatie van de integrale verkiezingskalender 2014-2016.⁸²

Uitzettingen Brazzaville

Vanaf 4 april 2014 kwamen meer dan 130.000 RDC-burgers vanuit Brazzaville aan in Kinshasa. Een deel van hen werd uitgezet tijdens operaties van de autoriteiten van de Republiek Congo, anderen vertrokken 'vrijwillig', waarbij de autoriteiten daarvoor de omstandigheden schiepen door bijvoorbeeld hun verblijfsdocumenten te verscheuren. Vooral bij de eerste golf uitzettingen werd veel geweld gebruikt. In sommige gevallen werden terugkeerders gemarteld, verkracht of geplunderd door ordetroepen van de Republiek Congo.⁸³ Bij aankomst in Kinshasa werden de uitgezette RD Congolezen in eerste instantie opgevangen in het Kardinaal Malula stadion en vervolgens overgebracht naar een opvangcentrum in Maluku, op 90 kilometer van Kinshasa, aan de Congorivier. Vandaar werden zij met vrachtwagens en boten naar hun oorspronkelijke woongebieden in Bas-Congo, Bandundu en Equateur gebracht.⁸⁴ Onder de 130.000 uitgezette RD Congolezen bevonden zich voormalige FAZ-militairen⁸⁵, militanten van Jean-Paul Bemba, vrijgelaten

---

Ceni de publier le calendrier global, 4 juni 2014; Radio Okapi, *RDC: les Etats-Unis insistent sur la nécessité d'organiser la présidentielle en 2016*, 5 juni 2014; Radio Okapi, *RDC: le calendrier électoral relève des «prérogatives de la Ceni»*, affirme Malumalu, 8 juni 2014; RFI, *Le gouvernement exige le respect de sa souveraineté nationale*, 8 juni 2014; Radio Okapi, *RDC: des partis de l'opposition exigent un «vrai dialogue» sur le calendrier électoral*, 10 juni 2014; Ethuin, *Elections in Congo. Yes, but which, when, and how?*, 27 juni 2014; UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014. Zie ook Radio Okapi, *RDC : le processus électoral confronté aux impasses «budgétaires et temporelles»*, selon l'AETA, 6 november 2014.

⁷⁶ RRSSJ, Communiqué de la CENCO du 27 juin 2014, 3 juli 2014. De optie van indirecte verkiezingen riep veel verzet op onder oppositiepartijen, die bang waren te worden weggevaagd in lokale campagnes omdat ze niet de landelijke organisatiegraad en middelen hebben om te concurreren met het regime. Vervolgens zouden in de vele indirecte verkiezingen ook provinciale en senaatsposities aan hen voorbijgaan. Vertrouwelijke bron.

⁷⁷ Radio Okapi, *Nord-Kivu: une manifestation de l'opposition empêchée par la police*, 14 juli 2014 UNSC, S/2014/698, 25 september 2014.

⁷⁸ Union pour la démocratie et le progrès social, Union pour la nation congolaise, Mouvement pour la libération du Congo, Forces acquises au changement en Union des forces du changement.

⁷⁹ Parti du peuple pour la reconstruction et la démocratie, Mouvement social pour le renouveau, Parti lumumbiste unifié, Alliance pour le renouveau du Congo, Alliance des forces démocratiques du Congo

⁸⁰ UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

⁸¹ De president had vooral bezwaar tegen de bijeenkomsten waaraan oppositiepartijen deelnamen die zich hadden gedistantieerd van de consultaties voor de Nationale Dialoog in 2013. UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

⁸² UNSC, S/2014/698, 25 september 2014.

⁸³ Vertrouwelijke bron.

⁸⁴ De identificatie van de personen leverde problemen op, aangezien zij vrijwel unaniem verklaarden dat zij hun documenten tijdens de uitzetting waren kwijtgeraakt. Vertrouwelijke bron.

⁸⁵ Forces Armées Zairoises (FAZ). Het leger van Mobutu.

gevangenen, Kuluna (boeven) die naar Brazzaville waren uitgeweken tijdens de Likofi operaties⁸⁶ en voormalige interahamwe.⁸⁷ De Congolese politie had geen tijd om dergelijke personen eruit te filteren, waardoor de onveiligheid in Kinshasa toenam.⁸⁸

Op 2 juni 2014 werd een gemengde RC/DRC commissie opgericht om oplossingen te vinden voor de slechte humanitaire situatie waarin veel terugkeerders waren beland.⁸⁹ Het echte doel van de commissie was volgens waarnemers het verbeteren van de betrekkingen tussen beide landen; de uitzettingen hadden een crisis teweeg gebracht.⁹⁰ Op 3 juni 2014 tekenden beide landen een conventie over het verkeer en de vestiging van personen en goederen. Deskundigen merkten daarbij op dat de teksten in het reeds bestaande verdrag niet geldig waren omdat dit verdrag nooit was geratificeerd.⁹¹ Ondanks de gemaakte afspraken werden in de eerste week van juli 2014 dagelijks ten minste duizend RD Congolezen bij Pointe-Noire, de havenstad van de Republiek Congo, de grens overgezet. Op 15 juli 2014 kwamen zelfs 10.000 RD Congolezen aan in Bas-Congo, weggejaagd door ordetroepen van de RC, die zich (net als in twee maanden daarvoor in Brazzaville) schuldig maakten aan verkrachting, afpersing en pesterijen.⁹²

1.2 Veiligheidssituatie

Gedurende de gehele verslagperiode bleken de Congolese autoriteiten in grote delen van het land niet bij machte om het grondgebied te controleren, de veiligheid van burgers te garanderen en het monopolie op geweld te handhaven. In zowel Noord- als Zuid-Kivu vonden militaire operaties plaats van het Congolese leger tegen de ADF/Nalu⁹³ en andere gewapende groeperingen.

In de districten Haut- en Bas-Uélé in de provincie Orientale vonden nog steeds aanvallen van de LRA⁹⁴ plaats, in het district Ituri waren de FRPI⁹⁵ en enkele nieuwe gewapende groeperingen actief. De veiligheidssituatie in Noord-Katanga

⁸⁶ Zie de veiligheidssituatie in Kinshasa.

⁸⁷ Interahamwe zijn voormalige genocideplegers uit Rwanda. Volgens de krant Le Potentiel lagen historische motieven ten grondslag aan de verrassende uitzetting van de DR-Congolezen. De krant verwees naar de burgeroorlog in de Republiek Congo tussen Lissouba en Denis Sassou waarbij de laatste de beslissende overwinning had behaald met medewerking van Hutu militairen van het voormalige leger van de DRC, die in 1996 waren gevlucht voor het AFDL. Ook waren veel oud-militairen van het MLC uitgeweken naar de RC. Volgens Le Potentiel wilde de RC vooral van deze vluchtelingen af, omdat het vreesde hen niet goed meer onder controle te kunnen houden. Le Potentiel, *L'autre face des expulsions de Brazzaville*, 5 juni 2014.

⁸⁸ Veel repatrianten zagen zich gedwongen uit stelen te gaan om te overleven. Vertrouwelijke bron.

⁸⁹ Radio Okapi, *Kinshasa-Brazzaville: ouverture des travaux de la commission mixte sur les expulsions*, 2 juni 2014; UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

⁹⁰ De minister van Binnenlandse Zaken van de DRC, Richard Muyej, beschuldigde het buurland van schendingen van mensenrechten en van de akkoorden van vrij verkeer tussen beiden landen uit 1999. Daartegenover stelde de minister van Binnenlandse Zaken van de RC, Raymond Mboulou, dat de uitzettingen door zouden gaan en dat de procedures goed werden nageleefd. Volgens Mboulou had Brazzaville bijna 1945 criminelen uitgezet. RFI, *La RDC et le Congo cherchent l'apaisement sur l'affaire des expulsions*, 3 juni 2014; Forum des As, *Ex-Zairois rime avec criminalité!*, 3 juni 2014; Radio Okapi, *RDC: le gouvernement va fermer le site des expulsés de Brazzaville*, 10 juli 2014.

⁹¹ De twee landen kwamen ook overeen een gemengd onderzoeksteam alle (beweerde) gevallen van mensenrechtenschendingen tijdens de uitzettingen te laten onderzoeken. De vertegenwoordigers van beide landen erkenden het recht van elk land op een eigen regelgeving met betrekking tot het binnenlaten en het verblijf van vreemdelingen. Net als voorheen zouden oeverbewoners met een laissez-passer en een identiteitskaart moeten kunnen oversteken, terwijl de overige Congolezen over een paspoort moeten beschikken. Radio Okapi, *Kinshasa et Brazzaville signent une convention sur la circulation et l'établissement des personnes*, 4 juni 2014. Afriqinfos, *Kinshasa et Brazzaville vont enquêter sur les violences présumées lors d'expulsions*, 4 juni 2014; RFI, *RDC - Congo: tentatives de réchauffement entre les deux rives*, 4 juni 2014.

⁹² Forum des As, *Kinshasa, le dindon de la farce*, 16 juli 2014.

⁹³ Allied Democratic Forces/National Army for the Liberation of Uganda.

⁹⁴ Lord's Resistance Army.

⁹⁵ Front de Résistance Patriotique en Ituri.

verslechterde tijdens de verslagperiode door activiteiten van de Kata Katanga en andere gewapende groeperingen.

In de hierboven niet genoemde provincies van het land bleef de veiligheidssituatie stabiel op enige incidenten na. Hierop zal later worden ingegaan.

In de volgende paragrafen wordt per regio de veiligheidssituatie besproken.

Kivu's

De veiligheidssituatie in de Kivu's stond in de gehele verslagperiode sterk onder druk door mensenrechtenschendingen door de FDLR⁹⁶, de ADF/Nalu en andere gewapende groeperingen en de FARDC. Brandstichting, plundering, ontvoering en verkrachting kwamen in bijna alle gebieden van de Kivu's voor.⁹⁷

Grensconflict

Op 11 juni 2014 vonden schotenwisselingen plaats tussen Congolese en Rwandese militairen aan de grens tussen beide landen. Volgens de Congolezen waren Rwandese soldaten bij Kanyesheza, op 20 km ten noordoosten van Goma, de grens overgestoken.⁹⁸ Op 14 september 2014 werd – niet ver van de heuvel Kanyesheja II – het levenloze lichaam aangetroffen van luitenant Towa John van het 322e Congolese bataljon. Twee dagen eerder werden beenderen gevonden die naar alle waarschijnlijkheid – gelet op de tevens aanwezige persoonlijke bezittingen – die van kapitein Ngindi Toto waren.⁹⁹ De grenscontrolecommissie van de *Conférence Internationale sur la Région des Grands Lacs* (CIRGL)¹⁰⁰ stelde een rapport op over het incident op 11 juni 2014 waarbij de legers van de DRC en Rwanda tegenover elkaar kwamen te staan.¹⁰¹ Volgens het rapport van de CIRGL staat de betwiste heuvel Kanyesheja II op Congolees grondgebied. De deskundigen baseren zich op gegevens van *Google Earth*, geografische kaarten van Gisenye en van de DRC.¹⁰² Om het grensprobleem op te lossen, verrichtte een team van deskundigen van beide landen van 25 tot 30 augustus 2014 onderzoek langs de 200 km lange gezamenlijke grens.¹⁰³ Na afloop hadden zij 22 grensmarkeringen geïdentificeerd. Enkele daarvan waren zichtbare grenspalen, terwijl andere werden geïdentificeerd aan de hand van

⁹⁶ Forces Démocratiques de Libération du Rwanda.

⁹⁷ UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014; UNSC, S/2014/698, 25 september 2014.

⁹⁸ AFP, *RDC-Rwanda: échanges de tirs entre soldats à la frontière*, 11 juni 2014; Le Potentiel, *Kibumba: Provocation des militaires rwandais*, 19 juni 2014; Le Potentiel, *Les FARDC mettent en place un « dispositif conséquent » à Bahumba*, 18 juni 2014; Le Potentiel, *Kagame crée un nouveau casus belli à la localité frontalière de Kanyecheza pour relancer les affrontements entre la RDC et le Rwanda*, 20 juni 2014.

⁹⁹ Beide officieren werden op 11 juni 2014 gevangen genomen na gevechten tussen het Congolese en het Rwandese leger in Kanyesheja. Op dat moment bestond nog altijd geen zekerheid over het lot van mensenrechtenactivist Emmanuel Muhima Abbas, die samen met beide officieren was gearresteerd en meegenomen door het Rwandese leger. Groupe l'Avenir, *Le Rwanda exécute deux Officiers FARDC. La Société civile craint pour la vie d'Emmanuel Muhima*, 19 september 2014. Zie ook Radio Okapi, *RDC-Rwanda: les soldats ont été tués par balles et coups de machettes (Autopsie)*, 27 juni 2014.

¹⁰⁰ Mécanisme conjoint élargi de vérification des frontières pour la région des Grands Lacs. De leden van de commissie komen uit tien verschillende landen.

¹⁰¹ De BBC kreeg exclusieve inzage in het rapport, dat niet door Rwanda werd ondertekend. Zie BBC, *RDC-Rwanda: tensions frontalières*, 23 juni 2014; Forum des As, *Rwanda-RDC: le mystère de 5 tués persiste!*, 23 juni 2014; RFI, *Rwanda/RDC: le rapport ne corrobore pas la version rwandaise des incidents*, 25 juni 2014; Forum des As, *La CIRGL confond le Rwanda*, 25 juni 2014.

¹⁰² De Ugandese vertegenwoordiger maakte op dit punt een voorbehoud. Radio Okapi, *RDC-Rwanda: la colline disputée de Kanyesheja se trouve bien sur le sol congolais*, 26 juni 2014; Groupe l'Avenir, *Délimitation des frontières RDC-Rwanda. Le maire de Goma tire la sonnette d'alarme*, 26 juni 2014. De CIRGL riep beide landen op om de grenzen strict te respecteren om onnodige spanningen te vermijden.

¹⁰³ Le Potentiel, *Délimitation des frontières entre la RDC et le Rwanda - Semaine décisive*, 25 augustus 2014; Forum des As, *Le Rwanda et la RDC s'accordent sur leur frontière commune*, 26 augustus 2014; Le Phare, *RDC-Rwanda: Berlin II sans le Parlement?*, 28 augustus 2014.

hun geografische positie op basis van het grensprotocol van 2011. Grenspaal 22 werd gevonden op de berg Heru in Kibumba.¹⁰⁴

Noord-Kivu

Nadat de M23 rebellie in november 2013 was beëindigd, maakten de autoriteiten een begin met het herstellen van het staatsgezag in de gebieden die onder controle van M23 stonden.¹⁰⁵ Verscheidene gewapende groeperingen zoals de FDLR, de *Nduma Defence of Congo* (NDC) van Cheka (ook Maï-Maï Cheka genoemd), de APCLS¹⁰⁶ en de Maï-Maï Nyatura gingen het gesprek aan met de regering en MONUSCO om zich over te geven of te onderhandelen.¹⁰⁷ Gaandeweg stakte dit proces en werden deze groepen – die elkaar ook onderling bestreden - opnieuw actief.¹⁰⁸ Het leger voerde operaties uit tegen de Maï-Maï Cheka, de ADF/Nalu en de APCLS.¹⁰⁹ Ofschoon de ADF/Nalu verzwakt raakte door deze operaties, waaraan ook de VN-interventiebrigade deelnam, werden de ADF-rebellen niet definitief verslagen.¹¹⁰

M23

Op 5 november 2013 kondigde M23 het eind van de opstand in Oost-Congo aan.¹¹¹ Volgens de Ugandese autoriteiten trokken ongeveer 1.600 M-23 strijders, waaronder M23-commandant Sultani Makenga, op 7 november 2013 Uganda binnen.¹¹² Maar ofschoon M23 militair was verslagen, gingen M23-leiders door met rekruteren in Rwanda.¹¹³ De militaire leider van M23, Sultani Makenga, werd door het Ugandese leger op een schuiladres ondergebracht, de overige M23-strijders werden overgebracht naar de plaats Kavera in Kasese.¹¹⁴ Volgens de *VN Group of Experts* konden leiders van M23 tegen wie sancties waren uitgevaardigd zich vrij bewegen in Uganda.¹¹⁵ Volgens MONUSCO bevonden zich in maart 2014 1400 M23-strijders in

¹⁰⁴ De *société civile* van Noord-Kivu toonde zich verontwaardigd over de volgens haar onjuiste interpretatie van sommige Rwandese media over de resultaten van grensonderzoek. Volgens de *société civile* hadden deze media alvast de heuvels in Kanyesheja en Hehu, waar in juni 2014 schermutselingen plaatsvonden tussen de legers van de DRC en Rwanda, tot Rwandees grondgebied gerekend. Radio Okapi, *Fin de la démarcation de la frontière terrestre*, 2 september 2014; Radio Okapi, *La presse de Kigali attribuerait au Rwanda des collines disputées avec la RDC, selon la société civile*, 5 september 2014.

¹⁰⁵ Eind november 2013 waren ongeveer 850 nationale politieagenten geplaatst op het grondgebied van Rutshuru en Nyirangongo, daarnaast waren drie rechters geïnstalleerd om het vredestribunaal in Rutshuru te heropenen. Op 4 december 2013 werd de grenspost bij Bunagana, die vanaf november 2012 was gesloten, heropend. UNSC, S/2013/757, 17 december 2013.

¹⁰⁶ Alliance des Patriotes pour un Congo Libre et Souverain.

¹⁰⁷ UNSC, S/2013/757, 17 december 2013.

¹⁰⁸ Bij botsingen tussen de Maï-Maï FDC, een Hunde militie, en de Maï-Maï Nyatura, een Hutu militie, vielen veel doden. In januari en begin februari 2014 zouden volgens MONUSCO meer dan 70 burgers zijn gedood. De meeste slachtoffers waren met hakmessen afgemaakt. Drie dorpen werden tot de grond toe afgebrand. BBC News, *UN blames DR Congo groups for 'Masisi massacre'*, 14 februari 2014.

¹⁰⁹ UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

¹¹⁰ UNSC, S/2014/698, 25 september 2014. Zie voor de gebieden waar de gewapende groeperingen medio 2014 actief waren <http://christophvogel.net/2014/07/22/third-and-revised-mapping-of-armed-actors-in-eastern-drc/>. En <http://christophvogel.net/2014/11/01/mapping-armed-groups-in-eastern-congo-4th-edition/>. Zie ook Jeune Afrique, *RDC: carte interactive des groupes armés du Kivu après la fin du M23*, 17 maart 2014.

¹¹¹ Volgens generaal Bahuma Ambamba, de leider van de operatie «*Pomme-Orange*» van het regeringsleger tegen M23 – die duurde van 25 oktober tot 10 november 2013 - waren bij deze operatie meer dan 900 doden gevallen. Radio Okapi, *RDC: plus de 900 morts dans les derniers combats entre FARDC et M23*, 25 november 2013.

¹¹² AFP, *En RDC, les rebelles du M23 annoncent leur abandon de la lutte armée*, 5 november 2013; AFP, *RDC: le M23 annonce "mettre un terme à sa rébellion"*, 5 november 2013; AFP, *RDC: des combattants du M23 et leur chef entre les mains de l'armée ougandaise*, 7 november 2013; UNSC, S/2013/757, 17 december 2013; UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

¹¹³ UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

¹¹⁴ AFP, *RDC: le chef militaire du M23 sous la protection de l'armée à Kampala*, 19 november 2013.

¹¹⁵ Reuters, *Congo's army accused of abuse as rebels regroup in Rwanda: U.N. experts*, 16 december 2013. Jeune Afrique, *RDC: le M23 se régénère-t-il à partir du Rwanda et de l'Ouganda?*, 17 december 2013. Zie ook Radio Okapi, *Bunia: un chef de collectivité accusé d'avoir hébergé des recrues du M23*, 19 december 2013; RFI, *RDC: en Ouganda, les chefs du M23 «ni en prison, ni en résidence surveillée»*, 16 januari 2014; RFI, *Le M23 serait en train de se réorganiser, selon un rapport de l'ONU*, 4 juli 2014; UNSC, S/2014/428, 25 juni 2014.

Uganda en bijna 700 M23-strijders in Rwanda¹¹⁶, in afwachting van amnestie om terug te kunnen keren naar de DRC.¹¹⁷ De voorzitter van M23, Bertrand Bisimwa, eiste op 15 september 2014 dat de Congolese regering zich zou houden aan de in Nairobi op 12 december 2013 gemaakte afspraken en M23 zou toestaan als politieke partij deel te nemen aan de Congolese politiek.¹¹⁸ Bij een vergadering over de uitvoering van het 'akkoord van Nairobi' op 7 november 2014 in Kinshasa ontbrak M23. Volgens Bertrand Bisimwa zou Kinshasa een lijst hebben met ex-M23 leden die zouden worden gearresteerd zodra ze een voet op Congolese bodem zetten.¹¹⁹

Activiteiten M23

In Butembo in Noord-Kivu werden in maart 2014 pamfletten uitgedeeld waarop stond dat de terugkeer van M23 op handen was.¹²⁰ Volgens de *société civile* staken op 13, 14 en 15 juni 2014 honderden ex-strijders van M23 vanuit Uganda de grens met Rwanda over en voegden zich bij de ex-strijders van M23 die zich al in Rwanda bevonden. Onder hen bevonden zich de bekende kolonels Innocent Zimurinda en Innocent Kaina.¹²¹ Volgens bronnen uit veiligheidsdiensten zou M23 zich vanaf begin juni 2014 herorganiseren in Rubaya, op ongeveer 60 km ten noorden van Goma. De rebellen zouden strijders rekruteren om een nieuwe beweging op te richten, M27.¹²² Een groep van zeven oud-strijders van M23 werd begin augustus 2014 gearresteerd in het dorp Remeka bij Ngungu, op 80 km ten zuidwesten van Goma.¹²³ Op 18 augustus 2014 beschuldigde M23 het Congolese leger van het executeren van tien militairen die werden verdacht van samenwerking met M23. De regering ontkende de beschuldigingen.¹²⁴

Rutshuru

Nadat M23 daar verdwenen was, bleven ten minste zeven gewapende groeperingen actief op het grondgebied van Rutshuru, waaronder de *Mouvement populaire d'autodéfense* (MPA), de Maï-Maï Nyatura, de *Force de défense des intérêts du peuple Congolais* (FDIPC), de Maï-Maï Shetani en drie FDLR-groepen: de Soki, de Foca en de RUD.¹²⁵ Begin november 2013 werden in Rutshuru, Kiwanja en Bunagana burgers opgepakt die werden verdacht van collaboratie met M23.¹²⁶

¹¹⁶ Leden van M23 in Rwanda zijn in theorie gedetineerd, maar hebben een zekere vrijheid om hun kamp te verlaten. Worldpressorg, *Congo: M23 Down but Not Out*, 26 april 2014.

¹¹⁷ Le Phare, *La Monusco dément toute collusion entre FARDC et FDLR*, 20 maart 2014.

¹¹⁸ Groupe l'Avenir, *Nord-Kivu Bruits de bottes à l'Est de la RDC Nouvelles infiltrations de la coalition M23-RDF en perspective de prochains assauts*, 7 oktober 2014.

¹¹⁹ Forum des As, *L'ex-M23 pose de nouvelles conditions*, 10 november 2014; Forum des As, *L'ex-M23 snobe la réunion d'évaluation à Kinshasa*, 10 november 2014. Zie ook Radio Okapi, *RDC: les ex-rebelles M23 boudent leur regroupement à Kamina*, 10 november 2014.

¹²⁰ Afrik.com, *RDC: des tracts annoncent le retour des rebelles du M23*, 21 maart 2014.

¹²¹ Groupe l'Avenir, *S'opposant à l'amnistie des ex-M23. Kigali masse ses troupes à la frontière*, 23 juni 2014.

¹²² Radio Okapi, *Soupçons d'une présumée reconstitution du M23 à Rubaya*, 30 augustus 2014.

¹²³ Een factie van de Raïa Mutomboki heeft zijn basis in Remeka, op het grondgebied van Masisi. De Raïa Mutomboki vechten vooral tegen de FDLR en zijn daardoor potentiële bondgenoten voor andere tegenstanders van de FDLR, zoals M23. UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014; Le Potentiel, *Présumée réorganisation du M23: la Monusco mène des investigations*, 1 september 2014.

¹²⁴ Volgens waarnemers zou een groep ex-M23 – afkomstig uit het Ngoma kamp in Rwanda – hebben geprobeerd een bondgenootschap te sluiten met de Raïa Mutomboki en een splintergroepering van de Maï-Maï Kifuafula om vervolgens naar het zuiden van Masisi trekken en zich aan te sluiten bij de Maï-Maï Cheka in Walikale, die worden gefinancierd vanuit Rwanda. Na onenigheid zouden de Raïa Mutomboki hen hebben willen overdragen aan het leger, waarop een andere groep ex-M23 probeerde de eerste groep te bevrijden. Bij de gevechten die daarna uitbraken zouden enkele M23-strijders zijn gedood. De ex-M23 strijders van de groep van Bosco Ntaganda zouden economische belangen willen veilig stellen. Vertrouwelijke bronnen; Groupe l'Avenir, *L'ex-M23 se relance-t-elle? Bertrand Bisimwa calomnie les Fardc*, 19 augustus 2014; Radio Okapi, *L'ex-M23 accuse la RDC d'avoir exécuté des prisonniers de guerre*, 19 augustus 2014; Référence Plus, *Nord-Kivu: Le M23, nouvelle version, déjà à la porte!*, 22 augustus 2014; Afrikarabia, *Le pari risqué du gouvernement avec le M23*, 23 augustus 2014; UNSC, S/2014/698, 25 september 2014. Zie ook AFP, *RDC: un an après la défaite du M23, le terreau de sa révolte reste fertile*, 4 november 2014.

¹²⁵ Radio Okapi, *Nord-Kivu: au moins 7 groupes armés toujours actifs à Rutshuru*, 11 november 2013.

¹²⁶ De gouverneur van Noord-Kivu verklaarde dat hij geen opdracht had gegeven mensen te arresteren omdat ze tot een bepaalde etnische gemeenschap – lees: Tutsi's – behoren. Op 15 november werd een begin gemaakt met het

Tienduizenden vluchtelingen en ontheemden begonnen aan de (vrijwillige) terugkeer naar het eerder door M23 bezette gebied.¹²⁷ Op 19 november 2013 verordonneerde de minister van Binnenlandse Zaken dat de Nationale Politie¹²⁸ (PNC) het leger moest vervangen in het gebied dat door M23 daarvoor was bezet. De autoriteiten richtten ook een *tribunal de paix* in Rutshuru in om te strijden tegen de straffeloosheid en om 'afrekeningen te voorkomen'.¹²⁹ Het IOM¹³⁰ zette een project op om het vertrouwen tussen lokale overheid, politie en de bevolking te herstellen.¹³¹ Kern van het project is het reactiveren van de lokale *comités de paix et de développement*¹³² waarin burgers gezamenlijk plannen maken voor de wederopbouw van hun bestaan.¹³³ Ook kreeg de lokale bevolking landbouwwerktuigen en pootaardappelen.¹³⁴ In een op 27 januari 2014 gepubliceerd rapport toonde OXFAM zich voorzichtig optimistisch over het stabilisatieproces in Oost-Congo.¹³⁵ Op 12 maart 2014 verklaarde MONUSCO dat 'bijna 80%' van het Congolese grondgebied opnieuw onder controle stond van de regering.¹³⁶ Een jaar na de nederlaag van M23 had het leven in Kiwanja, beschouwd als de economische hoofdstad van Rutshuru en één van de eilanden van stabiliteit¹³⁷, zijn normale gang hernomen. Duizenden kinderen gingen weer naar school. De veiligheidssituatie buiten Kiwanja was echter nog steeds fragiel.¹³⁸

Gevolgen voor de Tutsi's

Na de nederlaag van M23 hebben de Tutsi's die in Noord-Kivu zijn gebleven geen bedreigingen ontvangen.¹³⁹ Alleen de Tutsi's in Rutshuru, die achter M23 stonden, zijn (massaal) gevlucht, vooral naar Uganda en Rwanda. Tijdens de verslagperiode kwamen weinigen van hen terug.¹⁴⁰ In Rutshuru vonden represailles plaats tegen mensen die werden verdacht van collaboratie met M23, maar deze waren *grosso*

---

onderzoek naar massagraven van M23. In Nyarukwangara zouden ten minste negen personen in zo'n graf liggen. AFP, RDC: *arrestations de civils accusés d'avoir collaboré avec le M23*, 11 november 2013.

¹²⁷ IRIN, *Obstacles to return in eastern DRC*, 18 november 2013; Radio Okapi, *Nord-Kivu: début des enquêtes sur l'affaire des fosses communes du M23*, 16 november 2013. Zie ook Radio Okapi, *Nord-Kivu: plus 1 000 déplacés de Mugunga regagnent leurs villages*, 10 december 2013.

¹²⁸ Police nationale congolaise.

¹²⁹ De Congolezen die naar Uganda waren gevlucht, keerden massaal terug, maar degenen die naar Rwanda waren gevlucht, keerden vooralsnog niet terug. Vooral ouderen keerden terug, jongeren waren bang te worden gerekruteerd door gewapende groeperingen. Vertrouwelijke bron. In het gebied leven Hutu's, Tutsi's, Nande, Bambuti en Hunde. AFP, RDC: *l'Etat restaure son autorité dans les territoires repris au M23*, 20 november 2013; Radio Okapi, *Nord-Kivu: la police remplace l'armée pour sécuriser Rutshuru*, 20 november 2013; Radio Okapi, *Nord-Kivu: un premier tribunal de paix installé à Rutshuru*, 18 november 2013.

¹³⁰ International Organization for Migration.

¹³¹ Vertrouwelijke bron.

¹³² Comité's voor vrede en ontwikkeling.

¹³³ In de vijf gebieden waar het IOM actief is worden zo 155 672 mannen en 194 498 vrouwen indirect ondersteund, en 1.750 huishoudens (9.011 mensen, waarvan grofweg 2/3 vrouw) direct ondersteund. Het IOM-project wordt medegefinancierd door Nederland. Vertrouwelijke bron.

¹³⁴ De boeren in het gebied verklaarden tegen waarnemers dat rond de 90% van de ontheemden weer waren teruggekeerd uit de vluchtelingenkampen (elders in Noord-Kivu, Uganda en Rwanda) maar dat velen hun huizen vernield hadden aangetroffen, dat hun land was verwilderd en dat al hun zaaigoed en landbouwgerei was gestolen. Vertrouwelijke bronnen.

¹³⁵ Volgens het rapport, dat gebaseerd is op interviews met 1.800 personen in Noord- en Zuid-Kivu, zou de toegang tot akkers en markten zijn verbeterd en zou het regeringsleger – dat vaak is beschuldigd van moord, verkrachting en plundering – het door M23 verlaten gebied hebben ingenomen zonder dat dit gepaard ging met ernstige mensenrechtenschendingen. Het Congolese leger zette in Rutshuru de best opgeleide troepen in. AFP, RDC: *des raisons d'être "optimiste" pour la stabilisation de l'est (Oxfam)*, 27 januari 2014.

¹³⁶ Jeune Afrique, RDC: *80% du territoire à nouveau contrôlé par les autorités, selon l'ONU*, 13 maart 2014.

¹³⁷ In de verslagperiode gaf MONUSCO prioriteit aan het stabiliseren van het bestuur in Rutshuru en Kiwanja in Noord Kivu door het creëren van 'Eilanden van stabiliteit', gebieden zonder gewapende groeperingen.

¹³⁸ Radio Okapi, *Kiwanja: la vie reprend son cours, près d'une année après le M23*, 22 augustus 2014; Le Potentiel, *La vie reprend progressivement à Rutshuru, après 19 mois de calvaire*, 5 september 2014; vertrouwelijke bron.

¹³⁹ Het overgrote deel van de Tutsi's heeft ook tijdens de oorlog van M23 geen problemen gehad. Vertrouwelijke bron.

¹⁴⁰ Vertrouwelijke bron.

modo niet anti-Tutsi of etnisch van aard.¹⁴¹ De scholen gingen in Rutshuru eind 2013 weer open, maar sommige jongeren die naar school wilden gaan, werden door de politie opgepakt.¹⁴² De afsplitsing van M23 heeft voor tweedracht binnen de Tutsi-gemeenschap gezorgd.¹⁴³ Door de militaire situatie ontstonden scheuringen binnen families. Broers kwamen tijdens de oorlog letterlijk tegenover elkaar te staan.¹⁴⁴ Veel Tutsi's in Noord-Kivu waren fel gekant tegen M23, dat ook uit niet-Tutsi's bestaat.¹⁴⁵ In Masisi werden boerderijen van Tutsi's overvallen en werd (vooral 's nachts) vee gestolen of geslacht.¹⁴⁶ Hoewel er aanvallen zijn geweest op bezittingen van Tutsi's, zijn er voor zover bekend geen aanvallen op personen geweest.¹⁴⁷ In Goma werden Tutsi studenten en zakenlieden – ondanks de *anti-rwandophone* stemming – niet lastig gevallen.¹⁴⁸ Er wonen ook veel Rwandezen in Goma, die naast een nationale Rwandese identiteitskaart – voor hun veiligheid – over een Congolese kiezerskaart beschikken. De grote huizen aan het Kivumeer zijn merendeels van Rwandezen.¹⁴⁹ Sommige Congolezen gebruiken een Rwandees paspoort om (gemakkelijker) te kunnen reizen.¹⁵⁰ Ook de FDLR-strijders hebben (soms) twee identiteitskaarten.¹⁵¹

Hieronder volgen enige voorbeelden van incidenten in Noord-Kivu, dit is een niet-uitputtende opsomming.

- 28 november 2013: Maï-Maï Cheka verjaagd uit Pinga.¹⁵²
- 2 december 2013: drie doden bij een aanval van de FARDC op de FDLR bij Kabulo,¹⁵³
- 6 januari 2014: één dode bij confrontaties tussen het leger en de ADF/Nalu in Kamango.¹⁵⁴
- 14 januari 2014: drie militairen gedood bij aanval van de Maï-Maï Cheka op het leger in Pinga.¹⁵⁵
- 18 januari 2014: vier APCLS-strijders gedood bij gevechten tussen het leger en de APCLS bij Kitshanga.¹⁵⁶
- 15 februari 2014: drie militairen en vier APCLS-strijders gedood bij gevechten in Bukondo.¹⁵⁷
- 3 maart 2014: zes VN-blauwhelmen gewond bij granaataanslag bij Beni.¹⁵⁸

¹⁴¹ Vertrouwelijke bron.

¹⁴² Veel kindsoldaten binnen M23 werden verdacht van oorlogsmisdaden. Vertrouwelijke bronnen.

¹⁴³ Door onderlinge spanningen tussen Tutsi's in Masisi vertrokken sommigen naar Rwanda. Vertrouwelijke bron.

¹⁴⁴ Vertrouwelijke bron.

¹⁴⁵ Zo namen aan de onderhandelingen in Kampala namens de M23 Congolezen uit de Kasai, Equateur en Bas-Congo deel. Vertrouwelijke bronnen.

¹⁴⁶ Vermoedelijke daders waren APCLS-strijders en militairen. Volgens een bron zijn deze problemen er altijd al geweest. Vertrouwelijke bronnen.

¹⁴⁷ Vertrouwelijke bron.

¹⁴⁸ Vertrouwelijke bronnen.

¹⁴⁹ Vertrouwelijke bron.

¹⁵⁰ Ook veel studenten hebben een dubbele nationaliteit. Sommigen gebruiken een Rwandese naam in Rwanda en een Congolese naam in de DRC. Een bekende voetballer in Goma komt zowel – met een Congolese naam (Agiti Taddy Etekiama) – voor een Congolese club uit als – met een Rwandese naam (Dady Birori) – voor het Rwandese elftal. Vertrouwelijke bron.

¹⁵¹ Vertrouwelijke bron.

¹⁵² De Nyanga van Cheka verkeerden daar op voet van oorlog met de Hunde van de APCLS. Radio Okapi, *Nord-Kivu: Pinga et ses alentours libérés des Maï-Maï Cheka, selon Martin Kobler*, 30 november 2013; Radio Okapi, *Nord-Kivu: des habitants d'Angowa fuient la présence des Maï-Maï Cheka*, 13 december 2013.

¹⁵³ Radio Okapi, *Katanga: trois rebelles FDLR tués lors d'une attaque de l'armée à Kabulo*, 3 december 2013.

¹⁵⁴ Radio Okapi, *RDC: affrontements entre l'armée et les ADF/Nalu à Kamango, un mort*, 7 januari 2014.

¹⁵⁵ Radio Okapi, *RDC: 3 militaires tués lors d'une attaque des Maï-Maï Cheka à Pinga*, 14 januari 2014.

¹⁵⁶ Radio Okapi, *Nord-Kivu: tension à Masisi après des affrontements entre FARDC et APCLS*, 21 januari 2014.

¹⁵⁷ Radio Okapi, *Nord-Kivu: les FARDC et miliciens APCLS s'affrontent à Bukombo*, 17 februari 2014.

¹⁵⁸ Radio Okapi, *Nord-Kivu: 6 casques bleus de la Monusco blessés dans l'attaque de leur convoi à Beni*, 4 maart 2014. Ook op 4 en 14 april 2014 werden daar aanslagen gepleegd waarbij gewonden vielen. Le Potentiel, *La RDC replonge dans un cycle de terreur*, 8 april 2014; Le Potentiel, *Beni: une bombe artisanale fait 5 blessés dont 4 pilotes FARDC et un civil à Ngadi*, 15 april 2014.

- 13 maart 2014: tien APCLS-strijders gedood bij verovering van de heuvel Sinaï door het leger.¹⁵⁹
- 20 maart 2014 : zeven militairen en dertig ADF-strijders gedood, toen het regeringsleger in een hinderlaag bij Abia op de as Kamango-Mbao liep.¹⁶⁰
- 12 april 2014: 60 burgers door FDLR-strijders ontvoerd in het dorp Buleusa in Walikale.¹⁶¹
- 30 april 2014: zes militairen en drie APCLS-strijders gedood bij gevechten in Nyabondo.¹⁶²
- 24 mei 2014: verscheidene doden bij gevechten tussen het leger en de ADF in het Virungapark.¹⁶³
- 29 mei 2014: 64 ADF-strijders gedood bij gevechten met het leger en de *Force Intervention Brigade* (FIB).¹⁶⁴
- 9 augustus 2014: vier personen gedood door FDLR-rebellen.¹⁶⁵
- 17 september 2014: een kind gedood en tientallen burgers ontvoerd door de NDC van Cheka in Bunyatenge.¹⁶⁶
- 6 oktober 2014 : 4 doden en 8 gewonden bij aanval ADF op Linzo Sisene.¹⁶⁷
- 15 oktober 2014: 26 doden bij een aanval van de ADF/Nalu op Ngadi en Kadowu.¹⁶⁸
- 17 oktober 2014: 22 doden bij een aanval van de ADF/Nalu op Eringeti.¹⁶⁹

Zuid-Kivu

De veiligheidssituatie in Zuid-Kivu bleef tijdens de verslagperiode onvoorspelbaar, vooral in Shabunda, Mwenga, Walungu, Uvira en Fizi. Terwijl strijders van de Mai-Mai Yakutumba, Bede en Raïa Mutomboki zich aansloten bij het ontwapeningsproces, gaven hun leiders zich niet over en bleven deze gewapende groeperingen een bedreiging voor de bevolking.¹⁷⁰ Bij een conflict over koeien vielen begin juni 2014 in het dorp Mutarule 37 doden en tientallen gewonden.¹⁷¹ Op het grondgebied van Idjwi, Kalehe, Kabare, Walungu, Uvira et Mwenga en in Bukavu werd de bevolking geterroriseerd door het fenomeen 'Kabanga' (moord door wurging met een touw waaraan magische krachten worden toegeschreven).¹⁷²

¹⁵⁹ Radio Okapi, *RDC: l'armée reprend un point stratégique de la milice APCLS à Masisi*, 14 maart 2014. De heuvel ligt op 3 km van het hoofdkwartier van generaal Janvier, de leider van de APCLS. MONUSCO benadrukte dat de militaire acties niet waren gericht tegen de burgerbevolking, maar tegen de militie. Le Potentiel, *R.V Torres: « Les actions des FARDC contre l'APCLS ne doivent pas être considérées comme un nettoyage ethnique*, 14 maart 2014.

¹⁶⁰ Le Phare, *Les milices à la base de l'insécurité dans certains territoires du Nord-Kivu*, 27 maart 2014.

¹⁶¹ Ze waren meegenomen omdat ze hadden geweigerd dwangarbeid voor de FDLR te verrichten. UNSC, *S/2014/450*, 30 juni 2014.

¹⁶² Radio Okapi, *Nord-Kivu: 6 militaires tués dans des affrontements avec des miliciens*, 2 mei 2014; Le Potentiel, *Nord-Kivu: des affrontements entre les FARDC et des miliciens font 7 morts*, 2 mei 2014.

¹⁶³ Radio Okapi, *Beni: violents affrontements entre FARDC et rebelles ADF en plein parc des Virunga*, 27 mei 2014.

¹⁶⁴ De VN-interventiebrigade (FIB) is sinds 2013 operatief. StrategyPage.com, *War Criminals Are In Charge*, 2 juni 2014.

¹⁶⁵ Eén man werd levend verbrand. Gewapende groeperingen verkopen 'munten' (*jetons*) aan boeren om hun eigen akkers te betreden. Deze 'toegangsbewijzen' kosten omgerekend 15 USD. Le Potentiel, *Quatre personnes tuées à Mungomba: la Société civile déplore l'absence de FARDC*, 13 augustus 2014.

¹⁶⁶ Radio Okapi, *Nord-Kivu: des ONG déplorent les exactions des Mai-Mai Cheka à Lubero*, 18 september 2014.

¹⁶⁷ Le Potentiel, *Nord-Kivu: les rebelles de l'ADF tuent 4 personnes et enlèvent 7 autres à Beni*, 7 oktober 2014.

¹⁶⁸ Jeune Afrique, *RDC: 26 morts dans une attaque à Beni, attribuée à l'ADF-NALU*, 16 oktober 2014; RFI, *RDC: attaque meurtrière à Beni dans le Nord-Kivu*, 16 oktober 2014.

¹⁶⁹ Jeune Afrique, *RDC: nouveau massacre de civils par les rebelles ougandais*, 18 oktober 2014; RFI, *RDC: 22 morts dans le massacre de civils à Beni par l'ADF*, 19 oktober 2014.

¹⁷⁰ UNSC, *S/2014/450*, 30 juni 2014.

¹⁷¹ Reuters, *Up to 37, including women and children, killed in Congo massacre*, 8 juni 2014; BBC, *Many killed in ethnic raid*, 7 juni 2014; Reuters, *Dozens killed in massacre in eastern Congo*, 8 juni 2014.

¹⁷² Sud-Kivu: Rapport Mensuel Provincial Février 2014, 6 maart 2014; Sud-Kivu: Rapport Mensuel Provincial Mars 2014, 16 april 2014.

In september 2014 riep de aanwezigheid van een detachement van het Burundese leger in Kiliba vragen op.¹⁷³

Hieronder volgen enige voorbeelden van incidenten, dit is een niet-uitputtende opsomming.

- 18 december 2013: drie militieleden van Raïa Mutomboki gedood bij gevechten met het leger in Shabunda;¹⁷⁴
- 8 april 2014: zes doden, onder wie enkele militairen, bij een aanval van de Maï-Maï Yakutumba op een legerpost in Misisi.¹⁷⁵
- 10 april 2014: drie militieleden van Raïa Mutomboki gedood bij gevechten met het leger in Mulungu.¹⁷⁶
- 23 april 2014: drie FNL-strijders gedood bij gevechten tussen het regeringsleger en het FNL in Muhungu.¹⁷⁷
- 6 mei 2014: verscheidene doden bij gevechten tussen het leger en de Maï-Maï Yakutumba in het bos van Ngandja.¹⁷⁸
- 15 juni 2014: tientallen rebellen gedood bij gevechten tussen het leger en de Maï-Maï Yakutumba op het schiereiland Ubwari.¹⁷⁹
- 22 juni 2014: vijf militairen gedood bij gevechten tussen het leger en de Maï-Maï Yakutumba in Talama.¹⁸⁰
- 7 juli 2014: twee doden en vier gewonden bij gevechten tussen het leger en de Maï-Maï Raïa Mutomboki in Minova.¹⁸¹
- 3 augustus 2014: zeven doden en drie gewonden bij gevechten tussen het leger en de Maï-Maï Raïa Mutomboki in Chifunzi.¹⁸²
- 11 augustus 2014: vier doden bij gevechten tussen het leger en de Maï-Maï Raïa Mutomboki in Bulambika, Kambegeti en Kambale.¹⁸³
- 26 augustus 2014: 15 strijders gedood bij gevechten tussen het leger en de Maï-Maï Yakutumba in Fizi.¹⁸⁴

¹⁷³ MONUSCO en de regeringen van Burundi en de DRC ontkenden eind september 2014 dat gewapende en geuniformeerde Burundese militairen op Congolees grondgebied opereerden, maar volgens RFI waren ze wel degelijk aanwezig op de vlakte van Ruzizi. Volgens bronnen zou er een geheime afspraak tussen Kinshasa en Bujumbura bestaan om het Burundese leger toe te staan om operaties tegen rebellen uit te voeren. In oktober 2014 werden de Burundese troepen teruggetrokken. RFI, *RDC: le mystère de la présence des forces burundaises à Kiliba*, 1 oktober 2014; RFI, *RDC: l'ONU confirme la présence de l'armée burundaise à Kiliba*, 3 oktober 2014; Le Phare, *L'armée burundaise est bien au Sud-Kivu, confirme la Monusco*, 3 oktober 2014; RFI, *Retrait des soldats burundais de RDC: la discrétion des opposants*, 10 oktober 2014.

¹⁷⁴ Radio Okapi, *Sud-Kivu: 3 miliciens Raïa Mutomboki tués lors des combats contre les FARDC à Shabunda*, 19 december 2013.

¹⁷⁵ De Maï-Maï Yakutumba waren gehuld in dierenvellen. Radio Okapi, *Sud-Kivu: affrontements entre FARDC et Maï-Maï Yakutumba à Misisi*, 9 april 2014; *Sud-Kivu: des affrontements entre FARDC et les Maï-Maï Yakutumba font 8 morts dont 4 miliciens et 4 militaires à Misisi*, 10 april 2014.

¹⁷⁶ Radio Okapi, *Sud-Kivu: les FARDC délogent les Raïa Mutomboki de plusieurs localités à Mulungu*, 11 april 2014.

¹⁷⁷ Radio Okapi, *Sud-Kivu: les FARDC tuent 3 rebelles burundais du FNL à Muhungu*, 24 april 2014; Le Potentiel, *Les FARDC resserrent l'étau autour de rebelles burundais à Muhungu*, 25 augustus 2014.

¹⁷⁸ Radio Okapi, *Sud-Kivu: les combats entre FARDC et Maï-Maï Yakutumba font plusieurs morts*, 9 mei 2014.

¹⁷⁹ Groupe l'Avenir, *Territoire de Fizi au Sud-Kivu. Les Maï-Maï Yakutumba en débandade*, 18 juni 2014; 7sur7.cd, *Combats mortels contre des Maï-Maï au Sud-Kivu*, 18 juni 2014.

¹⁸⁰ Groupe l'Avenir, *Sud-Kivu: Les Fardc délogent les Maï-Maï Yakutumba de Talama*, 24 juni 2014; Le Potentiel, *Les FDLR et Maï-Maï Yakutumba sèment la terreur au Nord de Kalemie*, 26 juni 2014; Le Potentiel, *Sud-Kivu: environ 12 miliciens Yakutumba tués dans des affrontements avec les FARDC en une semaine*, 2 juli 2014.

¹⁸¹ Le Potentiel, *Sud-Kivu: affrontements entre FARDC et Maï-Maï Raïa Mutomboki à Minova, deux morts*, 10 juli 2014.

¹⁸² Onder de slachtoffers waren vier militairen, de vrouw van een militair en twee kinderen. De Maï-Maï maakten veel wapens en munitie buit op het leger. Le Potentiel, *Sud-Kivu: les affrontements entre FARDC et Maï-Maï font des victimes à Chifunzi*, 8 augustus 2014.

¹⁸³ Radio Okapi, *Sud-Kivu: quatre Raïa Mutomboki tués dans un accrochage avec les FARDC à Bunyakiri*, 13 augustus 2014.

¹⁸⁴ Radio Okapi, *15 Maï-Maï Yakutumba tués dans les combats contre les FARDC à Fizi*, 28 augustus 2014; Le Potentiel, *Accrochages FARDC-Yakutumba: 15 miliciens tués*, 29 augustus 2014.

- 15 september 2014: Paul Ngumbi Wangozi alias Sisawa, een van de leiders van de Raïa Mutomboki gedood bij gevechten met het leger in Tchombi.¹⁸⁵

FARDC

In een studie naar het disfunctioneren van het Congolese leger¹⁸⁶ laat het *Rift Valley Institute* (RVI) zien hoe het leger, dat is ingezet om een eind te maken aan de gewapende groeperingen, vaak heeft bijgedragen tot de toename daarvan. Evenals oud-president Mobutu zou president Kabila de hiërarchie binnen het leger omzeilen en zijn militaire kabinet hebben.¹⁸⁷ Het leger wordt volgens het RVI beheerst door clientelisme. Ondergeschikten worden gedwongen regelmatig geld over te maken aan hun superieuren, een praktijk die *rapportage* wordt genoemd.¹⁸⁸ In ruil daarvoor bieden de hogere officieren aan hun ondergeschikten protectie, lichtere straffen, promoties en opleidingen. De netwerken worden gevoed door de *business* van de officieren.¹⁸⁹ Tijdens de verslagperiode kwamen twee hoge officieren die zich inzetten voor de hervorming van de strijdkrachten onder verdachte omstandigheden om het leven.

Kolonel Mamadou

De bevelhebber van de commando-eenheid die M23 versloeg, de jonge, charismatische kolonel Mamadou Moustapha Ndala, werd op 2 januari 2014 gedood, toen zijn eenheid in een hinderlaag liep in Matembo, dichtbij het vliegveld van Beni.¹⁹⁰ Een lijfwacht van kolonel Mamadou Ndala zei te hebben gezien dat de aanvallers legeruniformen droegen.¹⁹¹ Aanvankelijk sprak de Congolese regering van een aanslag door de ADF, maar later werden zes officieren gearresteerd en kregen de generaals Mundos en Tito tijdelijk huisarrest.¹⁹² De moord op kolonel Mamadou, die zich in korte tijd ongehoorde populariteit had verworven, leidde tot veel commotie, tot algemene stakingen in de steden van Noord-Kivu en tot een flinke deuk in het moreel aan het front met de ADF.¹⁹³

¹⁸⁵ Een week later bezetten de Raïa Mutomboki opnieuw Tchombi. Radio Okapi, *Sud-Kivu: un chef de la milice Raïa Mutomboki tué aux combats*, 19 september 2014; Radio Okapi, *Les Raïa Mutomboki occupent à nouveau Tchombi*, 21 september 2014.

¹⁸⁶ RVI, *Armée nationale et groupes armés dans l'est du Congo: Trancher le nœud gordien de l'insécurité*, 2013.

¹⁸⁷ Sommige eenheden, zoals de *Requin* (Haai) brigade, een elite-eenheid, worden vrijwel direct aangestuurd door de *Présidence*.

¹⁸⁸ Het Franse woord 'rapporter' betekent onder meer opbrengen.

¹⁸⁹ Le Potentiel, *Armée congolaise: le problème et la solution*, 22 september 2014.

¹⁹⁰ Tijdens een konvooverplaatsing naar de luchthaven werd specifiek het voertuig van kolonel Mamadou het doelwit van een onverwachte RPG-beschieting. Naar alle waarschijnlijkheid werd de aanslag gepleegd met een PG-7 raket, afgevuurd door een RPG-7/Type 69 raketwerper. Dit wapen wordt zowel gebruikt door het leger als door gewapende groeperingen als M23 en de ADF. Vertrouwelijke bron; AFP, *RDC: au moins 5 militaires blessés dans une embuscade de rebelles ougandais présumés*, 2 januari 2014; Jeune Afrique, *RDC: Mamadou Ndala, la bête noire du M23, est mort*, 2 januari 2014; African Arguments, *Congo after M23: the prophet Mukungubila and the death of Colonel Mamadou*, 7 januari 2014; Jeune Afrique, *RDC - Anatomie d'un attentat: comment Mamadou Ndala a trouvé la mort*, 22 januari 2014; UNSC, *S/2014/157*, 5 maart 2014.

¹⁹¹ Op 18 januari 2014 werd Moïse Banza, naaste medewerker en woordvoerder van Mamadou Ndala, met geweld gearresteerd terwijl hij over de moord werd geïnterviewd door RFI. RFI, *Mort du colonel Ndala: un règlement de compte au sein de l'armée congolaise?*, 7 januari 2014; RFI, *RDC: arrestation musclée du capitaine Moïse Banza, aide de camp du commandant Ndala*, 20 januari 2014.

¹⁹² Woordvoerder Mende gaf toe dat de regering zich had vergist door de moord op kolonel Mamadou Ndala – voordat nog enig onderzoek had plaatsgevonden – toe te schrijven aan de ADF. Kolonel Mamadou, die een razendsnelle promotie had gemaakt, had vergaande legerhervormingen doorgevoerd. Officieren in Noord-Kivu waren wegens samenzwering met rebellen uit hun functie gezet en hoge officieren (in Noord-Kivu maar ook in Kinshasa) die miljoenen bijverdienen door illegale handel met Ugandese officieren en met de ADF-rebellen zelf zagen hun inkomsten in gevaar komen. Vertrouwelijke bron; Radio Okapi, *Assassinat de Mamadou Ndala: «L'hypothèse» du gouvernement n'est pas un jugement, selon Mende*, 23 januari 2014.

¹⁹³ De voornaamste verdachten waren Congolese Tutsi's. Op 4 januari 2014 viel een menigte de gevangenis van Beni aan om zelf de moordenaars van 'hun' Mamadou te bestraffen, waarbij anti-Tutsi-leuzen werden geroepen. Vertrouwelijke bron.

De eerste getuige in het proces tegen de (vermeende) moordenaars van kolonel Mamadou Ndala, sergeant-majoor Arsène Ndabu Ndongala, overleed onder nog onopgehelderde omstandigheden één dag voordat hij een getuigenverklaring ter zitting zou afleggen.¹⁹⁴ Na de dood van de sleutelgetuige werd door velen aangenomen dat de waarheid niet boven tafel zou komen.¹⁹⁵ Volgens de militaire openbare aanklager had kolonel Mamadou zijn post verlaten om benzine te verkopen en was vervolgens in een hinderlaag van de ADF/Nalu gelopen.¹⁹⁶ Volgens de aanklager had luitenant-kolonel Birocho Nzanzu de benzinehandel van kolonel Mamadou en de moord opgezet, waarvoor hij 27.000 USD zou hebben ontvangen.¹⁹⁷ Op 17 november 2014 werden Birocho Nzanzu en vier ADF leiders (de laatsten bij verstek) ter dood veroordeeld.¹⁹⁸ De militaire rechtbank legde andere verdachten (waaronder voortvluchtige ADF-rebellen) zware straffen op en sprak drie verdachten vrij. Luitenant-kolonel Birocho werd tevens veroordeeld tot een schadevergoeding van 2,9 miljoen USD aan de nazaten van kolonel Mamadou en de overige gedode militairen. Het vonnis werd vanwege gebrekkige waarheidsvinding met de nodige scepsis ontvangen. Echt hoge officieren werden niet veroordeeld.¹⁹⁹ Luitenant-kolonel Birocho werd door de militaire aanklager tevens beschuldigd van medeplichtigheid aan de massamoorden (met hakmessen) door de ADF/Nalu, die tijdens het proces plaatsvonden.²⁰⁰

Generaal Bahuma

Op 30 augustus 2014 overleed de commandant van de 8^e militaire regio, generaal Lucien Bahuma Ambamba, in een militair ziekenhuis in Zuid-Afrika.²⁰¹ Zijn overlijden maakte een schokgolf van emoties los.²⁰² Op 31 augustus 2014 organiseerden vrouwen van militairen – die geloofden dat Bahuma uit de weg was geruimd - een 'mars van de woede'. In Beni – waar Bahuma werd beschouwd als een model militair die bereid was zijn leven (in de strijd tegen de ADF) op te offeren voor de bevolking, verkeerde de bevolking na zijn overlijden in shock.²⁰³ In Goma

¹⁹⁴ Ndongala bestuurde op 2 januari 2014 de jeep waarin kolonel Mamadou Ndala overleed. De advocaat van Ndongala verzocht de rechtbank om lijkschouwing van zijn cliënt, maar zijn verzoek werd afgewezen. AFP, *RDC: un témoin essentiel décède au lendemain de l'ouverture du procès du meurtre d'un officier populaire*, 2 oktober 2014; Jeune Afrique, *Procès Mamadou Ndala: la mort inexplicable du témoin clé complique l'affaire*, 3 oktober 2014; Radio Okapi, *Affaire Mamadou Ndala: mystère autour de l'origine du feu qui a brûlé le véhicule du colonel*, 7 oktober 2014.

¹⁹⁵ Radio Okapi, *Affaire Mamadou Ndala: mystère autour de l'origine du feu qui a brûlé le véhicule du colonel*, 7 oktober 2014; 7sur7.cd, *Procès Mamadou Ndala, un pseudo procès*, 10 oktober 2014. Radio Okapi, *Affaire Mamadou Ndala: un rebelle ADF a comparu devant la cour*, 10 oktober 2014.

¹⁹⁶ De sector commandant van het leger verklaarde dat kolonel Mamadou voor 18.000 USD aan benzine had verkocht, daarvan ontving de commandant 3.000 USD. Volgens de commandant kon uit de hinderlaagtactiek worden afgeleid dat de ADF kolonel Mamadou hadden gedood. De bij het proces aanwezige menigte reageerde daar negatief op. Le Potentiel, *Procès des assassins du colonel Mamadou Ndala: l'« amie » Viviane Masika suspectée de « contact avec certains officiers du CNDP »*, 16 oktober 2014.

¹⁹⁷ Le Potentiel, *Procès Mamadou Ndala: peine à perpétuité requise contre le colonel Birocho pour « trahison, participation à un mouvement insurrectionnel ADF-Nalu »*, 10 november 2014; Le Potentiel, *Procès Mamadou Ndala: 2 gardes de corps pourraient être condamnés de 2 à 20 ans de servitude pénale*, 11 november 2014.

¹⁹⁸ Aangezien de doodstraf al meer dan tien jaar niet wordt uitgevoerd, komt dit neer op levenslang.

¹⁹⁹ Radio Okapi, *Procès Mamadou Ndala: le colonel Birocho Nzanzu condamné à mort*, 17 november 2014; Forum des As, *le colonel Birocho depuis hier soir à Kinshasa!*, 18 november 2014; RFI, *RDC: affaire Ndala, le verdict du procès accueilli avec scepticisme*, 18 november 2014.

²⁰⁰ Forum des As, *La Cour opérationnelle juge les attaques des ADF*, 17 november 2014; Forum des As, *Fardc: démasquer d'autres «Birosho »!*, 19 november 2014.

²⁰¹ Volgens een communiqué van de Generale Staf had de commandant tijdens een vergadering van het Congolese Opperbevel met de Generale Staf van het Ugandese leger op 28 augustus 2014 in Kampala een hersenbloeding of herseninfarct gehad. Le Phare, *Vellités de résurrection du M23: FARDC: les défis de l'après Mamadou et Bahuma*, 1 september 2014.

²⁰² Nadat het Congolese leger enkele onthutsende nederlagen tegen M23 had geleden, vereenvoudigde generaal Bahuma de commandostructuur en zorgde dat zijn troepen werden betaald door Kinshasa. Daarna versloeg hij binnen twee weken – zij het met steun van de Internationale Brigade – M23 en behaalde daarmee een van de eerste overwinningen van het Congolese leger na de dekolonisatie.

²⁰³ RFI, *RDC: émotion après la mort du général Bahuma, héros discret des FARDC*, 1 september 2014; Radio Okapi, *Goma: marche de colère des épouses des militaires après la mort du général Bahuma*, 1 september 2014.

protesteerden studenten tegen de dood van generaal Bahuma, evenals diens naaste medewerker kolonel Mamadou een symbool van het anti-Rwandese verzet. Ze barricadeerden de weg naar het gouvernementkantoor.²⁰⁴ Generaal Bahuma werd op 6 september 2014 in Kinshasa postuum verheven tot lid van de Nationale Orde van 'Nationale Helden Kabila-Lumumba'.²⁰⁵ De dood van generaal Bahuma heeft volgens bronnen de militairen van de 8^e militaire regio gedemoraliseerd, nadien was er weinig bereidheid meer om te vechten.²⁰⁶

Hervorming leger

Op 18 september 2014 tekende president Kabila 29 besluiten met betrekking tot de organisatie van de strijdkrachten. Tevens werden benoemingen van hogere officieren bekend gemaakt.²⁰⁷ In het kader van de hervorming van de strijdkrachten werden drie defensiezones gecreëerd. De eerste zone omvat de provincies Bandundu, Bas-Congo, Equateur en Kinshasa.²⁰⁸ De tweede zone omvat de Kasai provincies en Katanga en staat onder bevel van generaal-majoor Jean-Claude Kifwa.²⁰⁹ De derde defensiezone wordt gevormd door de Provincie Orientale, de Kivu's en Maniema.²¹⁰ Volgens analisten versterkte president Kabila met de (her)benoemingen van hem getrouwe officieren zijn greep op het leger. Zie voor de volledige lijst <http://www.digitalcongo.net/article/102707>.²¹¹

Conflictmineralen

Volgens een VN-rapport wordt bij de export van ongeveer 98 procent van het in de DRC gewonnen goud gefraudeerd. Veel goudmijnen bevinden zich in post-conflict gebieden, maar de productie uit deze gebieden wordt gemengd met de productie uit conflictgebieden. Talloze gewapende groeperingen en het Congolese leger profiteren van de winning van en de handel in goud en andere mineralen. Als gevolg van de illegale uitvoer lopen de DRC en Uganda jaarlijks miljoenen dollars aan belastingen mis. De belangrijkste steden waar goud wordt uitgevoerd zijn Bukavu, Butembo, Bunia, Ariwara en Kisangani. Ook tin, wolfram en tantalium worden nog steeds het land uit gesmokkeld.²¹² Op 5 maart 2014 diende de Europese Commissie een wetsvoorstel in over een verantwoorde handelsstrategie voor mineralen uit

---

Bahuma, geboren in Equateur, was een van de commandanten geweest van de gewapende tak van de MLC van Jean-Pierre Bemba. Radio Okapi, *Le général Emmanuel Lombe succède à Lucien Bahuma*, 1 september 2014.

²⁰⁴ 7SUR&.CD, *Mort du général Bahuma: les étudiants de Goma en colère*, 2 september 2014; 7sur7.cd, RDCongo, *Les FARDC se vident de ses meilleurs éléments*, 2 september 2014.

²⁰⁵ Forum des As, *Lucien Bahuma nommé Lieutenant-Général et admis dans l'Ordre national Kabila-Lumumba*, 8 september 2014; Radio Okapi, *Nord-Kivu: journée de deuil à Sake en mémoire du général Bahuma*, 9 september 2014; Radio Okapi, *La police empêche un rassemblement d'étudiants à Beni*, 5 september 2014.

²⁰⁶ Vertrouwelijke bronnen.

²⁰⁷ De stafchef van het leger, generaal Didier Etumba, werd herbenoemd in zijn functie, maar kreeg er twee secondanten bij, luitenant-generaal Dieudonné Amuli Bayiba en generaal-majoor Célestin Mbala Musese. De commandant van de landmacht, generaal Olenga, werd vervangen door generaal-majoor Banze Lubudi.

²⁰⁸ Deze zone staat onder bevel van generaal-majoor Gabriel Amisi Kumba. Generaal Amisi, ook bekend onder de naam Tango Four, werd in 2012 geschorst wegens wapenhandel. Jeune Afrique, *Remue-ménage à la tête de l'armée*, 19 september 2014.

²⁰⁹ Generaal Kifwa onderhield nauwe contacten met de Mai-Mai Simba van Morgan. UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

²¹⁰ Deze zone staat onder bevel van generaal-majoor Mushale Tshipamba.

²¹¹ Forum des As, *Nominations des officiers généraux des FARDC à la tête des grandes unités militaires*, 20 september 2014; Radio Okapi, *RDC: des changements dans l'armée*, 22 september 2014; Reuters, *Congo's Kabila promotes general accused of selling arms to rebels*, 20 september 2014; Christophe Vogel, *Reshuffle in the Congolese army – cui bono?*, 28 september 2014; StrategyPage.com, *Another President-For-Life In The Making*, 28 september 2014.

²¹² UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014; Belga, *RDC: 98% de l'or produit exporté en fraude*, 12 januari 2014. Zie ook Reuters, *European Union seeks to stem use of conflict minerals*, 5 februari 2014.

conflictzones.²¹³ Hiermee werd aangehaakt bij eerdere internationale initiatieven (VS, OESO, CIRGL) om 'conflictmineralen' tegen te gaan.

Open brief

In een open brief van 9 september 2014 aan regeringen, bedrijven, niet-gouvernementele organisaties en andere betrokkenen bij diverse initiatieven rond de problematiek van 'conflictmineralen', uitten tientallen wetenschappers, politici en (plaatselijke) Ngo's hun zorgen over de ontwikkelingen rond deze 'conflictmineralen'.²¹⁴

DDR3

Volgens schattingen van de regering bevonden zich eind 2013 54 gewapende groeperingen in Oost-Congo. De oprichting van een VN-interventiebrigade in 2013, die gebruik kan maken van helikopters en onbemande vliegtuigjes (*drones*) leek aanvankelijk een beslissende verandering te brengen in de strijd tegen de gewapende groeperingen. Na de overgave van M23 sloegen strijders van andere milities massaal op de vlucht.²¹⁵ Eind 2013 zouden ongeveer elf duizend leden daarvan zijn overgelopen.²¹⁶ Eind december 2013 presenteerde de regering het nieuwe DDR-programma, DDR3²¹⁷ genaamd, om deze strijders te ontwapenen, demobiliseren en te herintegreren.²¹⁸ Bijna 3.000 mannen meldden zich bij het DDR-centrum in Bweremana, op 60 km van Goma. Na verificatie werden 1.800 ex-strijders toegelaten tot het DDR-programma.²¹⁹ Daarop werden zij overgebracht naar drie militaire bases – *centres de triage*²²⁰ – in Kitona (Bas-Congo), Kotakoli (Equateur) en Kamina (Katanga) om te bezien of ze – gezien hun verleden – opgenomen konden worden in het leger of geïntegreerd konden worden in de

²¹³ IPIS, *Insights: The EU draft law on conflict minerals due diligence: a critical assessment from a business & human rights standpoint*, 30 april 2014.

²¹⁴ Zie voor de inhoud van de brief <http://ethuin.files.wordpress.com/2014/09/09092014-open-letter-final-and-list.pdf>. The Washington Post, *In Eastern Congo, economic colonialism in the guise of ethical consumption?*, 10 september 2014.

²¹⁵ IRIN, *Briefing: Troisième plan DDR en RDC: cette fois-ci sera-t-elle la bonne?*, 10 maart 2014.

²¹⁶ De commandant van de *Mouvement pour la restauration de la démocratie au Congo* (MRDC), de zelfverklaarde generaal Hilaire Kombi, gaf zich op 10 december 2013 over aan de FARDC. In januari 2014 verklaarde de Mai-Mai Kifuafula zich bereid de wapens neer te leggen. Radio Okapi, *Nord-Kivu: les miliciens Kifuafula prêts à déposer les armes*, 28 januari 2014; Radio Okapi, *Nouvelle reddition d'un chef milicien au Nord-Kivu*, 11 december 2013. Radio Okapi, *RDC: défection de 11 000 combattants depuis le début des opérations contre les groupes armés*, 18 december 2013; Enough, *Policy Alert: Rebels Surrendering in Eastern Congo - Time for Feingold and Robinson to Act*, 18 december 2013.

²¹⁷ *Voluit Plan national désarmement, démobilisation et reinsertion III* (PNDDR III) oftewel het Nationale Plan voor Ontwapening, Demobilisatie en Herintegratie. Het plan werd opgesteld met steun van humanitaire partners, heeft een begroting van 99.574,416 USD en richt zich op 24.410 personen in oorlogsgebieden. UNSC, S/2014/157, 5 maart 2014

²¹⁸ Volgens de VN Group of Experts heeft de overwinning van het regeringsleger, met steun van de VN-Interventiebrigade, op M23 een krachtig signaal afgegeven aan andere gewapende groeperingen in Oost-Congo. MONUSCO riep de gewapende groeperingen in Noord-Kivu op om snel de wapens neer te leggen. Generaal Dos Santos Cruz verklaarde vastbesloten te zijn een eind te maken aan de gewapende groeperingen. Op 5 december 2013 waren in het kader van DDR3 ongeveer 2.230 ex-strijders van verscheidene gewapende groeperingen hergroepeerd in Beni, Bweremana en Kanyaruchinya in Noord Kivu en Nyamunyuni in Zuid Kivu. Radio Okapi, *Nord-Kivu: les groupes armés appelés à déposer rapidement les armes*, 16 november 2013. Zie ook RFI, *RDC: après la défaite du M23, l'ONU s'inquiète pour l'avenir des ex-rebelles*, 22 november 2013; Radio Okapi, *RDC: les groupes armés de Shabunda appelés à déposer les armes*, 17 november 2013; Radio Okapi, *RDC: après la défaite du M23, les annonces de reddition des groupes armés se multiplient*, 21 november 2013; UNSC, S/2013/757, 17 december 2013; Radio Okapi, *Ituri: plus d'une centaine de miliciens se sont rendus depuis fin janvier*, 20 maart 2014.

²¹⁹ Volgens gouverneur Paluku van Noord-Kivu konden 1.500 ex-strijders die zich hadden verzameld in Bweremana opgenomen worden door de politie of het leger. Deze strijders waren - voordat ze zich na de val van M23 overgaven - actief voor onder meer de Mai-Mai Nyatura en de APCLS. AFP, *RDC: 1.500 ex-rebelles pourront intégrer l'armée ou la police (officiel)*, 25 november 2013. Zie ook Radio Okapi, *Nord-Kivu: 300 miliciens se sont rendus depuis une dizaine de jours*, 28 november 2013; Radio Okapi, *Ituri: plus d'une centaine de miliciens se sont rendus depuis fin janvier*, 20 maart 2014; Le Potentiel, *Trente et un miliciens se rendent à la Monusco et aux FARDC*, 2 april 2014.

²²⁰ In een *centre de triage* worden strijders 'uitgesorteerd' naar gewapende groepering en naar mogelijkheden om te worden geïntegreerd.

burgermaatschappij.²²¹ Maar voor de uitvoering van DDR3 had de regering onvoldoende financiële middelen. Nadat ze zich hadden overgegeven, vluchtten 300 ex-strijders uit het DDR-centrum in Bweremana, hetzij omdat ze zich verwaarloosd voelden en te weinig te eten kregen, hetzij om (in groepen) hun leider te volgen.²²² Door gebrek aan toezicht zouden oud-strijders zich in Bweremana hebben overgegeven aan diefstal en afpersing.²²³

In september 2014 werden 941 oud-strijders en hun familieleden vanuit Oost-Congo overgebracht naar het kamp Kotakoli, gelegen in vrijwel ondoordringbaar oerwoud in het noorden van de provincie Equateur, in afwachting van hun integratie in het leger of de maatschappij. Bij gebrek aan voedsel en enige vorm van gezondheidszorg stierven meer dan honderd oud-strijders en hun familieleden aan ondervoeding en ziekte. Tijdens een vergadering op 30 september 2014 in Kinshasa, deelde de minister van Defensie en Oud-Strijders, Alexandre Luba Ntambo, mee dat de oud-strijders en hun familieleden langer in Kotakoli waren gebleven dan was voorzien door vertraging bij de uitvoering van het DDR-programma en de aarzeling van (buitenlandse) donoren om dit programma te financieren.²²⁴

*Gewapende groepen in Noord- en Zuid-Kivu*²²⁵

In Oost-Congo waren tijdens de verslagperiode nog altijd gewapende groeperingen actief. Ze strijden in wisselende allianties tegen het Congolese leger of tegen andere milities en terroriseren de bevolking. Ze worden in sommige gevallen gesteund of gedoogd door de buurlanden van de DRC en zelfs door Kinshasa. Tijdens de verslagperiode richtten MONUSCO en het leger zich vooral op de FDLR en de ADF/Nalu.

FDLR

De *Forces démocratiques de libération du Rwanda* (FDLR) zijn verdeeld in drie gewapende groepen, de FDLR Foca, de FDLR RUD en de FDLR Soki.²²⁶

²²¹ In maart 2014 hadden zich 1100 oud-strijders verzameld in het militaire kamp Kamina. De strijders wier leeftijden varieerden van 15 tot 30 jaar waren afkomstig uit de Raïa Mutomboki, APCLS, FPC, FPD, Nyatura Nyiragongo; Radio Okapi, *Katanga: le général Mbwatya reconforte les 1100 ex-combattants regroupés à Kamina*, 13 maart 2014; Pole Institute, *DDR 3: Inquiétudes et interrogations*, 25 april 2014; Radio Okapi, *Ituri: plus de 20 démobilisés regagnent leurs milieux d'origine*, 19 mei 2014; Afriqinfos, *RDC: Tout reste à faire pour démobiliser les rebelles*, 17 april 2014.

²²² Er waren slechts drie militairen om het hele DDR-kamp te bewaken. De strijders werden als het ware uitgenodigd om weg te lopen. Het is *business* geworden om mensen te roteren. Strijders integreren, lopen weg en integreren weer opnieuw. Militairen met een lage rang worden op een integratielijst gezet, zodat ze een hogere rang kunnen krijgen. Ongeveer tweeduizend oud-strijders in Bweremana aarzelden om naar de militaire basis in Kitona in Bas-Congo te gaan. Ze waren bang dat rivaliserende gewapende groeperingen hun familie in de dorpen zou doden als ze weg zouden gaan. Vertrouwelijke bron; Afriqinfos, *RDC: Tout reste à faire pour démobiliser les rebelles*, 17 april 2014. Zie ook Radio Okapi, *La Colombie veut appuyer le programme congolais de désarmement*, 10 april 2014; Radio Okapi, *Nord-Kivu: des ex-miliciens réticents pour intégrer l'armée*, 28 februari 2014.

²²³ Vanaf 25 februari 2014 werden 250 oud-strijders overgebracht van het kamp Bweremana (Noord-Kivu) naar het militaire opleidingskamp Kitona in Bas-Congo. Ze waren afkomstig uit 23 gewapende groeperingen waaronder de APCLS, Nyatura, Mai-Mai Kifufua en Raïa Mutomboki. Le Potentiel, *Walikale: la Société civile appelle les chefs miliciens à déposer les armes*, 10 maart 2014.

²²⁴ HRW, *RD Congo: Des combattants démobilisés souffrent de la faim dans un camp*, 1 oktober 2014; Radio Okapi, *RD Congo: Des combattants démobilisés souffrent de la faim dans un camp*, 1 oktober 2014.

²²⁵ Aangezien veel gewapende groeperingen in beide Kivu's opereren, is gekozen voor het benoemen van de gewapende groeperingen (hetzij actief in Noord-Kivu, hetzij actief in Zuid-Kivu, hetzij actief in beide provincies) in deze paragraaf. Zie voor een uitgebreider overzicht van de gewapende groeperingen het Algemeen Ambtsbericht van november 2013.

²²⁶ De FDLR *Ralliement pour l'unité et la démocratie* (RUD) en de FDLR Soki splitsten zich in respectievelijk 2008 en 2010 af van de hoofdtak. Foca staat voor *Forces combattantes abacunguzi*. De FDLR Foca is militair gestructureerd. De soldaten zijn jonge Rwandezers, die nog kinderen waren tijdens de genocide of na 1994 zijn geboren, en jonge Congolezen. Alle officieren zijn Rwandezers, verreweg de meeste zijn afkomstig uit de ex-FAR, het Rwandese leger van vóór 1994. Volgens MONUSCO worden ongeveer tien FDLR militairen en burgers gezocht door Rwanda wegens deelname aan de genocide. De FDLR-Foca heeft ook een politieke tak die sinds januari 2014 een verbond is aangegaan met andere partijen waaronder die van de voormalige Rwandese minister-

Eind 2013 telde de FDLR nog geen 1500 strijders, verdeeld over groepen van 200 à 300 die zich veelal ophielden rond de goud-, diamant, coltan- en wolfraammijnen. Ze hieven daar illegaal belastingen over (door anderen) gedolven en verhandelde mineralen.²²⁷ Daarnaast verhandelden zij goud en (vooral) houtskool, dat zij zelf produceerden, verpakten en vervoerden naar markten in Goma en andere plaatsen.²²⁸ In Noord-Kivu opereerde de FDLR vooral in Walikale, Lubero en Rutshuru, in Zuid-Kivu in Mwenga, Uvira en Fizi.²²⁹ Na de nederlaag van M23, richtte MONUSCO zich op de strijd tegen de FDLR.²³⁰ De FDLR Foca verklaarde op 30 december 2013 de wapens hebben neergelegd en de vijandelijkheden tegen Rwanda te willen staken, op voorwaarde van een politieke dialoog met Kigali. Maar Rwanda verklaarde niet te zullen onderhandelen met de FDLR.²³¹

Militaire- en politieke ontwikkelingen

In militair opzicht had de oprichting van de VN-interventiebrigade (FIB²³²) de strijd tegen de FDLR een belangrijke wending kunnen geven. Toch werd de FIB nauwelijks ingezet tegen de FDLR.²³³ Twee landen die troepen leveren aan de FIB (Tanzania en Zuid-Afrika) zouden vanwege diplomatieke ruzie met de regering in Kigali weigeren de aartsvijand van het regime op te jagen. Daar komt bij dat het regeringsleger de afgelopen tien jaar menigmaal heimelijk heeft samengewerkt met de FDLR; sommige politici zouden terughoudend zijn om voormalige wapenbroeders aan te vallen en andere politici betogen dat Kigali zou moeten worden gedwongen te onderhandelen met de FDLR. Regionaal gezien heeft de FDLR meer vertrouwen in de door Zuid-Afrika gedomineerde *Southern African Development Community* (SADC) dan in de CIRGL waarvan Rwanda lid is.²³⁴ Op haar beurt maakte Rwanda zich zorgen over FDLR activiteiten aan de grens en de oprichting van de *Force pour la Protection du Peuple Hutu* (FPPH), een nieuwe gewapende groepering waarin FDLR-officieren in elk geval betrokken zijn bij de opleiding van strijders.²³⁵

---

president Faustin Twagiramungu. *Le Soir, Faustin Twagiramungu tend la main aux FDLR*, 20 maart 2014; RFI, *Sommet des Grands Lacs: les FDLR ont six mois pour désarmer*, 4 juli 2014.

²²⁷ Ze deden zaken met handelaren of probeerden schikkingen te treffen met FARDC-officieren. Vliegtuigjes vlogen af en aan om de mineralen naar Rwanda en Uganda af te voeren. Bij de handel in goud werkte de FDLR samen met Mai-Mai commandanten als 'majoor-generaal' Kakule Sikula Lafontaine en 'brigade-generaal' Hilaire Kombi. Vertrouwelijke bronnen; Le Phare, *En marge de la traque des FDLR par la Monusco: Business, le véritable ennemi de la paix à l'Est*, 12 maart 2014; Le Potentiel, *Traque des FDLR: les FARDC et la Monusco préparent des opérations conjointes*, 12 maart 2014; AFP, *Préparatifs en vue d'une offensive contre les rebelles rwandais*, 10 maart 2014; Radio Okapi, *Nord-Kivu: les FARDC reprennent le contrôle de la localité de Miriki*, 12 maart 2014; UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

²²⁸ SSRC, *FDLR: Past, Present, and Policies*, maart 2014. Volgens het Enough project voerde de FDLR goud uit naar Uganda. Met de handel in houtskool zou de FDLR jaarlijks 32 miljoen USD omzetten. Enough, *How to Dismantle a Deadly Militia: Seven Non-Military Tactics to Help End the FDLR Threat in Congo*, 18 november 2014.

²²⁹ In november 2013 trokken FDLR-eenheden in Zuid-Kivu zich terug in het Itombwe regenwoud, een moeilijk begaanbaar gebied. De FDLR-strijders leven samen met hun vrouwen en kinderen, waardoor militaire acties al snel burgerslachtoffers tot gevolg hebben. UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

²³⁰ Radio Okapi, *Nord-Kivu: après le M23, la Monusco cible les FDLR*, 29 november 2013; Jeune Afrique, *RDC: que reste-t-il des FDLR?*, 3 december 2013; RFI, *RDC: la pression monte sur les rebelles FDLR rwandais*, 5 december 2013; Belga, *Congo: l'ONU lance des opérations "offensives" contre les FDLR*, 10 december 2013; Jeune Afrique, *RDC: priorité à la traque des rebelles rwandais, pour l'ONU*, 12 december 2013.

²³¹ De interim-voorzitter van de FDLR, generaal Victor Byiringiro – wiens echte naam Gaston Iyamuremye zou zijn –, bevestigde dat zijn mannen vanaf 30 december 2013 de wapens hadden neergelegd. RFI, *RDC: le président des FDLR confirme qu'il renonce à la lutte armée*, 5 februari 2014; RFI, *Rwanda: le secrétaire exécutif par intérim des FDLR annonce la fin des hostilités*, 2 februari 2014; Reuters, *U.N. Congo peacekeepers question Rwandan rebel disarmament claim*, 4 februari 2014.

²³² Force Intervention Brigade.

²³³ Bij een anti-FDLR operatie van MONUSCO in december 2013 werd wel de weg tussen Kitshanga, Mweso en Pinga schoongeveegd, maar werden geen bases van de FDLR langs deze weg aangevallen.

²³⁴ Christoph Vogel, *The FDLR demobilisation gamble reloaded*, 10 juni 2014.

²³⁵ In mei 2014 werd een nieuwe militia opgericht in Lubero, de *Force pour la Protection du Peuple Hutu* (FPPH), geleid door een zekere kolonel Kasongo. Deze Hutu-groepering sloot een verbond met de Mai-Mai Nyatura en de FDLR. Forum des As, *Une milice pour "la protection des Hutu" est née*, 15 mei 2014. Zie Le Phare, *Nouvelle rébellion à l'Est: réalité ou piège?*, 27 mei 2014. In een verklaring van 27 mei 2014 stelde de voorzitter van de

De Congolese regering verklaarde haar terughoudendheid om de FDLR aan te pakken door te wijzen op mogelijke slachtoffers bij acties onder de burgers. De FDLR-strijders zijn volledig opgegaan in de dorpen rond Rutshuru en andere plaatsen. De bevolking van die dorpen – die door de FDLR als menselijk schild wordt gebruikt – werkt niet mee met het leger, omdat ze bang zijn voor represailles van de FDLR.²³⁶

Ontwapening FDLR

Op 12 november 2013 verklaarde de FDLR te willen onderhandelen en vroeg de Congolese regering af te zien van militaire actie,²³⁷ maar verhoogde desondanks begin 2014 haar aanvallen op de burgerbevolking op het grondgebied van Lubero in Noord-Kivu.²³⁸ Op 30 mei 2014 legden 102 actieve FDLR-strijders vrijwillig de wapens neer in Katiku in Noord-Kivu.²³⁹ 'Generaal-majoor' Victor Byiringiro verklaarde dat het 'proces van overgave' vertraging had ondervonden doordat de strijders in afwachting waren van garanties van de *Communauté de développement d'Afrique australe* (SADC).²⁴⁰ De VN riep op 1 juni 2014 op tot de volledige overgave van de FDLR. Op 3 juni 2014 herhaalde MONUSCO-chef Kobler dat hij geweld zou gebruiken als de overgebleven 1.300 FDLR-strijders zich niet binnen een paar dagen zouden overgeven.²⁴¹ Op 9 juni 2014 legden 83 FDLR-strijders de wapens neer in Kigogo in Zuid-Kivu.²⁴² De 102 FDLR-strijders die waren ontwapend in Noord-Kivu werden overgebracht naar een kamp in Kanyabayonga.

Hutu-gemeenschap in de DRC, Jean Sekabuhoro, dat zij geen behoefte heeft aan bescherming van welke aard dan ook en al helemaal niet van de zijde van een illegitieme en negatieve gewapende groepering. Radio Okapi, *Nouvelle guerre de l'Est: Les Hutu congolais non concernés*, 30 mei 2014; RFI, *Deuxième étape du désarmement des FDLR*, 9 juni 2014; Christoph Vogel, *The FDLR demobilisation gamble reloaded*, 10 juni 2014; Forum des As, *FDLR: la part du Rwanda*, 11 juni 2014.

²³⁶ Het is moeilijk om de FDLR-strijders te onderscheiden van de plaatselijke bevolking. Ze dragen geen uniform en de panga's (lange messen) die ze gebruiken worden ook door boeren gebruikt. Daarnaast zijn in het gebied AK-47 geweren en granaatwerpers opgeslagen sinds het leger en de interventiebrigade begonnen aan de voorbereidingen voor een offensief tegen de FDLR. De FDLR-strijders zouden voornamelijk aan hun schoenen met rubberzolen zijn te herkennen. IRIN, *Fighting an invisible enemy in DRC*, 9 april 2014; Reuters, *Decades after genocide, Congo struggles to dislodge Rwanda rebels*, 8 april 2014; IRIN, *Back to Rwanda*, 11 april 2014; Radio Okapi, *«Une forte concentration» des rebelles rwandais des FDLR signalée à Kanyabayonga*, 9 mei 2014; Radio Okapi, *Nord-Kivu: l'armée détient 45 personnes à Nyamilima pour complicité avec les FDLR*, 13 mei 2014.

²³⁷ UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

²³⁸ In de periode maart-april 2014 sloegen 3.200 burgers voor de FDLR op de vlucht. FDLR-strijders verkrachtten ten minste 37 vrouwen en plunderden 40 hectare bonen, cassave, mais en aardappelvelden. Christianaid.org, *DRC: FDLR rebels greet latest disarmament plans with violence*, 20 mei 2014.

²³⁹ De noordelijke FDLR brigade opereert voornamelijk op het grondgebied van Lubero en aan de randen van Walikale, Rutshuru en Masisi. Van de strijders die zich overgaven, hadden maar weinigen een serieus profiel. Le Potentiel, *Nord-Kivu: la Monusco appelle les rebelles FDLR/Foca à mettre fin aux exactions sur les civils*, 19 juni 2014; RFI, *RDC: le désarmement des FDLR semble au point mort*, 8 september 2014; RFI, *RDC: des centaines de FDLR bloqués dans des camps de transit*, 8 september 2014.

²⁴⁰ De ceremonie van overgave werd bijgewoond door vertegenwoordigers van de UA, de EU, de SADC, de VS, de Congolese regering en diverse belangrijke leiders van de FDLR waaronder interimvoorzitter Victor Byiringiro (alias 'Gaston Iyamuremye'), Generaal Pacifique Ntawunguka (alias 'Omega') en woordvoerder LaForge Fils Bazeye. Op 9 juni 2014 verzocht de FDLR een delegatie van de SADC die een bezoek bracht aan Kanyabayonga in Noord-Kivu om steun voor een open dialoog met de Rwandese regering. Coonradie Marius Anton, een diplomaat van de SADC verklaarde samen te werken met de DRC om de FDLR te laten terugkeren naar Rwanda. Radio Okapi, *RDC: les FDLR sollicitent l'appui de la SADC pour un dialogue franc avec Kigali*, 9 juni 2014; Afriqinfos, *Kinshasa reconnaît l'importance de l'apport de la SADC dans la reddition des FDLR*, 9 juni 2014; Jeune Afrique, *RDC - Rwanda: timide "reddition" des FDLR dans le Nord-Kivu*, 30 mei 2014.

²⁴¹ Een geplande overgave in Zuid-Kivu vond – naar de FDLR beweerde om logistieke redenen – geen doorgang. Volgens sommigen echter omdat te weinig druk was uitgeoefend op Kigali om de dialoog met de FDLR aan te gaan. Kongotimes, *RDC: FDLR sous pression*, 9 juni 2014; Afriqinfos, *L'ONU appelle à la reddition complète de tous les combattants et hauts gradés des FDLR*, 3 juni 2014; Jeune Afrique, *Kinshasa veut "donner une chance" au désarmement volontaire des FDLR*, 7 juni 2014.

²⁴² De zuidelijke FDLR brigade opereert voornamelijk op het grondgebied van Mwenga, vooral op het Itombwe Plateau.

De 83 FDLR-strijders uit Kigogo werden overgebracht naar een *transit* kamp in Walungu.²⁴³ Ondanks het proces van overgave ging de FDLR door met plunderen en brandstichten.²⁴⁴

Ongewenst

De ontwapening van de FDLR riep de vraag op waar de gedemobiliseerde strijders konden worden ingekwartierd alvorens (in theorie) terug te keren naar Rwanda. 'Niet bij ons', verklaarde de vertegenwoordiger van de société civile in Noord-Kivu.²⁴⁵ Kinshasa besloot uiteindelijk om hen 'voorlopig' naar het legerkamp Irebu in Equateur te sturen.²⁴⁶ Nadat afgevaardigden uit de provincie Equateur bezwaar maakten tegen de overplaatsing van de FDLR-strijders naar het kamp Irebu²⁴⁷, wees de regering het *Centre technique de bataillons* (CTB) in Kisangani aan als transitcentrum. De regering verwachtte daar 1.400 strijders en 4.200 familieleden voorlopig onder te brengen.²⁴⁸ Maar ook in Kisangani was de FDLR niet welkom.²⁴⁹ Terwijl de regering op 19 juli 2014 een vliegtuig klaar had staan in Bukavu om de FDLR-rebellen naar Kisangani te vliegen, weigerden deze hun kamp in Walungu te verlaten.²⁵⁰ Op 9 augustus 2014 reden 15 vrachtwagens van MONUSCO naar het kamp Kanyabayonga om vandaar honderd FDLR-strijders en 200 familieleden naar Beni te brengen, vanwaar ze naar Kisangani zouden worden gevlogen. Maar de FDLR-strijders weigerden in te stappen.²⁵¹ MONUSCO toonde zich teleurgesteld door de weigering van FDLR-strijders om te worden overgeplaatst naar Kisangani.²⁵²

²⁴³ UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

²⁴⁴ Le Potentiel, *Reddition: les FDLR jouent à la diversion*, 1 juli 2014.

²⁴⁵ In een verklaring van 6 juni 2014 maakten de *Associations féminines du Nord-Kivu* bezwaar tegen de inkwartiering van de FDLR op Congolese bodem. De vrouwen zagen de FDLR-strijders die zich over hadden gegeven - in verband met de door hen in Oost-Congo gepleegde mensenrechtenschendingen - liever teruggaan naar hun eigen land. Radio Okapi, *Les femmes du Nord-Kivu s'opposent au cantonnement des FDLR en RDC*, 9 juni 2014. Zie ook Radio Okapi, *Les députés de Beni s'opposent à un éventuel cantonnement des FDLR dans ce territoire*, 1 juli 2014; Forum des As, *Beni: ville-morte contre les FDLR*, 7 juli 2014.

²⁴⁶ De woordvoerder van de FDLR, La Forge Fils Bayeze, zei het onpraktisch te vinden om de strijders die terug wilden keren naar hun land meer dan 2.000 km naar het westen te sturen. Jeune Afrique, *RDC: le désarmement des FDLR expliqué à ceux qui ont raté le début*, 15 juli 2014; Le Potentiel, *RDC: l'ECC élève aussi sa voix pour le rapatriement pacifique des FDLR et des Mbororo*, 15 juli 2014.

²⁴⁷ Parlementsleden uit de provincie Equateur protesteerden tegen het besluit van de regering om de FDLR-strijders te plaatsen in Irebu, op het grondgebied van Lukolela dat bij de grens met de Republiek Congo ligt. Volgens hen ondervindt de plaatselijke bevolking veel overlast van stromen vluchtelingen uit de CAR en is de FDLR niet welkom vanwege haar mensenrechtenschendingen in Oost-Congo. Forum des As, *Les députés de l'Equateur disent « non » à la relocalisation des FDLR à Irebu*, 12 juni 2014.

²⁴⁸ Radio Okapi, *RDC: 1 400 combattants FDLR attendus à Kisangani*, 15 juli 2014; VOA, *Kisangani destination "finale" pour les FDLR*, 16 juli 2014.

²⁴⁹ De *société civile* van Kisangani herinnerde aan de oorlog tussen de legers van Rwanda en Uganda die elkaar in juni 2000 met zware artillerie bestookten om Kisangani in handen te krijgen. Volgens de *société civile* belichaamt de FDLR de lijdensweg van de bevolking van Oost-Congo. Regeringswoordvoerder Mende verklaarde dat de FDLR-strijders niet langer dan een maand in Kisangani zouden blijven. Daarna zouden ze zes maanden in Irebu (Equateur) doorbrengen, in afwachting van hun terugkeer naar hun eigen land of een land dat hen asiel wil verlenen. Ook in Equateur stond de bevolking vijandig tegenover de komst van de FDLR-strijders. Op 27 juli 2014 verklaarde Mende dat de regering niet zou onderhandelen over de overplaatsing van de FDLR-rebellen, noch met Kisangani noch met Irebu. Forum des As, *FDLR: le blocage persiste à Kisangani*, 28 juli 2014. Op 11 augustus 2014 verbood generaal Kifwa alle betogingen tegen de tijdelijke plaatsing van FDLR-strijders in Kisangani. Le Potentiel, *L'armée interdit à Kisangani toute manifestation contre la relocalisation des FDLR*, 13 augustus 2014; Radio Okapi, *Les FDLR refusent de rejoindre le camp de transit de Kisangani*, 13 augustus 2014; Radio Okapi, *Kisangani: la société civile accuse le général Kifwa de menaces de mort*, 6 augustus 2014; Radio Okapi, *RDC: le gouvernement ne négociera pas la relocalisation des ex-FDLR, affirme Lambert Mende*, 28 juli 2014; Rdcongo, *Relocalisation des FDLR, la société civile ne lâche pas en dépit des intimidations*, 29 juli 2014.

²⁵⁰ Ze eisten dat een delegatie uit hun midden de situatie daar zou verkennen alvorens de hele groep zou vertrekken. Op 21 juli 2014 vertrok een commissie, samengesteld uit vertegenwoordigers van MONUSCO, de regering en de FDLR, om het kamp waar de FDLR-strijders zouden worden heengebracht - het *Centre technique de bataillons* (CTB) - te inspecteren. Le Potentiel, *Sud-Kivu: les FDLR basés à Walungu posent de conditions pour se rendre à Kisangani*, 21 juli 2014; Radio Okapi, *Une commission mixte annoncée à Kisangani pour visiter les sites d'accueil des FDLR*, 21 juli 2014. Zie ook ISSAfrica, *Surrender or tactical deceit - has the FDLR really given up the fight?*, 24 juli 2014; Le Potentiel, *Kisangani: une délégation de Kinshasa visite le site de transit des FDLR*, 24 juli 2014.

²⁵¹ RFI, *Les combattants du FDLR veulent-ils vraiment désarmer?*, 12 augustus 2014.

Internationale onderhandelingen

Vanaf juni 2014 vonden verscheidene bijeenkomsten plaats waarin werd gesproken over de ontwapening en demobilisatie van de FDLR. Op 27 juni 2014 vond een bijeenkomst plaats in Rome tussen een delegatie van de FDLR, enkele afgevaardigden van de CIRGL en MONUSCO-chef Martin Kobler.²⁵³ Rwanda was verontwaardigd over de bijeenkomst waaraan ook de interim-voorzitter van de FDLR, generaal Gaston Rumuli Iyamuremye²⁵⁴, alias Victor Rumuli Byiringiro, die op de VN-sanctielijst staat, deelnam.²⁵⁵ Op 2 juli 2014 kwamen Afrikaanse landen uit de regio in Angola op een gezamenlijke topconferentie van ICGRL-SADC – waaraan ook MONUSCO deelnam – overeen om de militaire operaties tegen de FDLR met zes maanden op te schorten.²⁵⁶ In een brief aan president Mugabe, voorzitter van de SADC, presenteerde de FDLR zich als vrijheidsstrijders, beschermers van de gevluchte Rwandezen en slachtoffers van massaslachtingen in Rwanda – en vervolgens in Congo – die zijn begaan door het Rwandese leger van Kagame. De FDLR verwezen naar twee VN-rapporten, het *Gersony Report* van 1994 en het *Mapping report* van 2010.²⁵⁷ MONUSCO stelde dat het aan de internationale partners die bij het ontwapeningsproces zijn betrokken – VN, AU, SADC, ICGRL – is om besluiten ten aanzien van de FDLR te nemen.²⁵⁸ Generaal Iyamuremye verzocht de Afrikaanse staatshoofden te helpen bij het aangaan van inter-Rwandese dialoog.²⁵⁹ Maar de ontwapening van de FDLR belandde voorlopig op een dood spoor.²⁶⁰

Nduma Defence of Congo

Het hoofdkwartier van de NDC van Cheka²⁶¹ Ntabo Ntaberi ligt in Pinga, op de grens van de grondgebieden van Walikale en Masisi. In Pinga vonden geregeld botsingen plaats tussen de NDC en de FDLR, de APCLS en de Maï-Maï Nyatura. Vanwege etnische spanningen tussen Nyanga en Hunde voerde Cheka, zelf een Nyanga, aanvallen uit in APCLS-gebied dat wordt bewoond door Hunde.²⁶²

²⁵² Le Potentiel, *La Monusco se dit indignée du refus des FDLR de rejoindre le camp de transit de Kisangani*, 14 augustus 2014.

²⁵³ RFI, *RDC: Sant'Egidio à nouveau médiateur des FDLR*, 26 juni 2014; Le Potentiel, *Charles-Antoine Bambara: « La reddition des FDLR est un processus difficile »*, 27 juni 2014.

²⁵⁴ De FDLR-generaal werkt naar verluidt samen met de Zoé Kabila, de broer van de president, bij de uitvoer van mineralen uit de DRC naar Rwanda.

²⁵⁵ Le Potentiel, *Le Rwanda menace de se retirer de la mise en œuvre de l'Accord-cadre de paix d'Addis-Abeba*, 28 juni 2014; RFI, *Martin Kobler donne sa version des faits sur la réunion de Saint'Egidio*, 4 juli 2014; Jeune Afrique, *RDC: pointée du doigt par Kigali, la Monusco nie soutenir les FDLR*, 3 juli 2014; News of Rwanda, *Rwanda: FDLR Commander Was in Rome for 10 Days, Reports Italian Newspaper*, 14 juli 2014; L'Indro, *Comunità di Sant'Egidio – France-Afrique: l'agenda Hutu Power*, 14 juli 2014.

²⁵⁶ Volgens regeringswoordvoerder Mende bleef de militaire optie openstaan als de FDLR geen blijk gaf van ontwapening binnen een redelijke termijn. Reuters, *African nations give Rwandan rebels six months to disarm*, 3 juli 2014; Radio Okapi, *Désarmement des FDLR: l'option militaire reste sur la table, selon le général Wafy*, 3 juli 2014; RFI, *Sommet des Grands Lacs: les FDLR ont six mois pour désarmer*, 4 juli 2014; RTBF Infos, *RDC: faut-il croire au désarmement des rebelles hutu rwandais?*, 7 juli 2014; Le Potentiel, *Délai de grâce aux FDLR: un mauvais départ*, 7 juli 2014; Tempête des tropiques, *Fdlr: un désarmement aux contours hypocrites!*, 8 juli 2014.

²⁵⁷ RFI, *RDC: le désarmement des FDLR semble au point mort*, 8 september 2014; RFI, *RDC: des centaines de FDLR bloqués dans des camps de transit*, 8 september 2014.

²⁵⁸ MONUSCO-commandant generaal Wafy verklaarde op 17 september 2014 dat als de Congolese regering, de SADC en de CIRGL daarom hadden gevraagd, MONUSCO de FDLR al zou hebben aangevallen. Le Potentiel, *A. Wafy: « ...La pression doit être exercée sur les FDLR pour reprendre le processus de leur désarmement volontaire »*, 18 september 2014.

²⁵⁹ Le Phare, *Défiant l'ONU l'UA, la SADC la CIRGL etc.: Les FDLR refusent de quitter la RD Congo*, 12 september 2014.

²⁶⁰ Le Potentiel, *FDLR: la quadrature du cercle?*, 15 september 2014.

²⁶¹ Cheka wordt ook vaak gespeld als Sheka.

²⁶² Cheka verklaarde begin november 2013 de wapens neer te leggen als zijn militie amnestie zou krijgen en opgenomen zou worden in de politie of het leger. Maar de gouverneur van Noord-Kivu verwierp de eisen en verklaarde dat rebellen die oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid hadden begaan, niet in

Vanaf mei 2014 werden de APCLS en de NDC gedwongen zich terug te trekken in het bos. De route Masisi-Walikale kon weer in gebruik worden genomen en ook strategische plaatsen als Nyabiondo, Luashi, Lukweti, Kibua, Mutongo, Ntoto, Pinga, die daarvoor in handen van gewapende groeperingen waren, kwamen weer onder controle van het regeringsleger. Duizenden ontheemden keerden terug naar hun dorpen.²⁶³ Toch bleven de NDC en de APCLS ook daarna actief.²⁶⁴

FNL

De *Forces nationales de libération* (FNL) opereren in Zuid-Kivu en bestaan voornamelijk uit Burundese strijders die uit zijn op de omverwerping van de regering in Burundi. Begin 2014 had de FNL 300 strijders. Het militaire opperbevel was nog altijd in handen van 'generaal' Nzamapema.²⁶⁵

Raïa Mutomboki

De Raïa Mutomboki financieren hun opstand met het heffen van belasting op mijnbouw en bij wegversperringen.²⁶⁶ Subgroepen van Raïa Mutomboki houden zich ook bezig met informele, maar goed georganiseerde mijnbouw en betalen deels belasting aan de staat. Volgens de Raïa Mutomboki vielen 'nep Raïa' uit Nindja (gewapende rovers onder leiding van Blaise Gaston) begin augustus 2014 het leger in Kalonge en Cifunzi aan. Daarbij maakten ze Kalasjnikovs en RPG's²⁶⁷ buit en stalen daarnaast koeien en geiten van de lokale bevolking. Daarop vielen de 'echte Raïa' uit Nindja de 'nep Raïa' aan waarbij aan weerszijden doden vielen. Het is onduidelijk hoeveel subgroepen er zijn binnen de vier hoofdgroepen in Kalehe, Walikale, Noord Shabunda (geleid door Juriste Kikuni) en Oost Shabunda.²⁶⁸

Mai-Mai Yakutumba

De Mai-Mai Yakutumba bleven in 2014 actief in en om het Ubwari schiereiland en in het Ngandja bos op het grondgebied van Fizi. De zelfverklaarde generaal William Amuri Amisi, alias Yakutumba, sloeg een nieuw kamp op in het bos van Madjaga.²⁶⁹

ADF/Nalu

In het grensgebied tussen Ituri en Noord-Kivu bevonden zich aan het begin van de verslagperiode ongeveer 1.200 strijders van de Ugandese *Allied Democratic Forces* (ADF) en de *National Army for the Liberation of Uganda* (NALU). In 2013 stelde de VN Group of Experts dat er banden waren tussen de ADF/Nalu en Al Shabab, maar begin 2014 kwam men daarop terug wegens gebrek aan bewijs.²⁷⁰

aanmerking komen voor amnestie UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014; Radio Okapi, *Nord-Kivu: le chef milicien Sheka exige l'amnistie et l'intégration de ses éléments dans l'armée*, 9 november 2013.

²⁶³ L'observateur, *Nord-Kivu: lente et fragile paix des braves*, 12 augustus 2014.

²⁶⁴ Rapport mensuel provincial du Nord-Kivu juillet 2014, 18 augustus 2014.

²⁶⁵ UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

²⁶⁶ De Raïa Mutomboki die hun basis in Kalehe hebben zijn goed georganiseerd. Bij *roadblocks* moeten mannen 500 CFC (0.55 USD) betalen (er zijn bijvoorbeeld 7 à 8 wegversperringen tussen Lubimbe II en Kigulube). Handelaren moeten betalen naar rato van hetgeen ze transporteren, bijvoorbeeld 10 USD voor iemand die vijf koeien vervoert. UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014; Christoph Vogel, *Trouble all over – where is Raïa Mutomboki heading to?*, 16 augustus 2014.

²⁶⁷ Rocket-propelled grenades.

²⁶⁸ Christoph Vogel, *Trouble all over – where is Raïa Mutomboki heading to?*, 16 augustus 2014.

²⁶⁹ Radio Okapi, *Sud-Kivu: les Mai-Mai Yakutumba s'installent à Madjaga*, 14 januari 2014.

²⁷⁰ De VN-experts bezochten verscheidene malen ADF-kampen en verzamelden honderden pagina's aan documenten en geluidsopnamen. De nieuwe VN-experts troffen – in tegenstelling tot hetgeen hun voorgangers beweerden – geen enkel bewijs voor een band tussen de ADF/Nalu en Al-Qaïda of Al-Shabab en geen spoor van ondersteuning door deze organisaties. Verder denken de VN-experts dat de commandostructuur van de ADF – ondanks de hevige gevechten – nog steeds intact is. Tussen januari en mei 2014 zouden 217 militairen zijn gedood en 416 gewond. Aan ADF-zijde zouden 531 strijders zijn gedood. De VN-experts zijn er niet achter gekomen wat er met de (talrijke) gewonden van de ADF is gebeurd. RFI, *Le M23 serait en train de se réorganiser, selon un rapport de l'ONU*, 4 juli 2014; UNSC, S/2014/428.

De ADF/Nalu werft moslims uit Uganda, de DRC en andere Afrikaanse landen op vrijwillige basis. De leden worden grondig geïndoctrineerd. Degenen die proberen te ontsnappen worden door onthoofding of kruisiging gedood. De ADF ontvoerde en folterde verscheidene personen om erachter te komen waar het leger zich ophield. De ADF doet zaken in Butembo, Beni en Oicha en is betrokken bij kleinschalige goudwinning en houtkap.²⁷¹

VN-sanctielijst

De ADF/Nalu staat op de VN-sanctielijst. Deze lijst, die inhoudt dat financiële tegoeden worden bevroren en een reisverbod van kracht is, heeft geen directe gevolgen voor de ADF-strijders, maar houdt ook in dat de ADF een doelwit vormt voor de VN-Interventiebrigade (FIB).²⁷² Het Amerikaanse ministerie van Financiën bevroor op 14 juli 2014 de tegoeden van de ADF/Nalu in de VS.²⁷³

Militaire operaties

Op 16 januari 2014 werd een begin gemaakt met militaire operaties tegen de ADF/Nalu op het grondgebied van Beni.²⁷⁴ Het Congolese leger doodde tijdens het offensief tegen de ADF/Nalu dat op 16 januari 2014 begon 230 rebellen en nam de belangrijkste bolwerken van de ADF in. Het hoofdkwartier werd vernietigd.²⁷⁵ Na hevige gevechten met de ADF/Nalu nam het leger op 9 maart 2014 Makoyova-3 in, het laatste bolwerk van de Ugandese rebellen in Beni. Bij de gevechten vielen 22 doden aan de kant van de rebellen en twee doden aan de kant van het leger. De ADF-rebellen vluchtten naar het Virungapark en het massief van Ruwenzori.²⁷⁶ Dat de ADF/Nalu nog niet volledig verslagen was, bleek uit de ontvoering op 23 maart 2014 van vier personen in Eringeti.²⁷⁷ Op 13 april 2014 veroverde het regeringsleger, na hevige strijd waarbij honderden rebellen omkwamen, Madina, de laatste basis van de ADF/Nalu.²⁷⁸ Eind augustus 2014 leek de ADF te profiteren van de 'wapenstilstand' van het Congolese leger en voerde plunderingen en ontvoeringen uit in Beni-Mbau. De ADF reorganiseerde zich in drie bases: Ruzizi, Rudi en Tororo.²⁷⁹ In oktober 2014 werden op het grondgebied van Beni binnen 48 uur twee massamoorden gepleegd.²⁸⁰ De autoriteiten gaven automatisch de ADF/Nalu de schuld. Maar inwoners van Beni wezen erop dat het gebruik van hakmessen en het doden van burgers midden in de stad afwijkt van de methodes die de ADF/Nalu de afgelopen jaren heeft gehanteerd.²⁸¹

²⁷¹ UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

²⁷² RFI, RDC: *les ADF-Nalu sur la liste noire de l'ONU*, 2 juli 2014; UNSC, SC/11459, 1 juli 2014.

²⁷³ Le Potentiel, *Les avoirs des rebelles ougandais de l'ADF-Nalu « gelés » aux Etats-Unis*, 14 juli 2014.

²⁷⁴ Radio Okapi, *Nord Kivu: Les FARDC entament les opérations militaires contre les ADF/Nalu*, 17 januari 2014; Radio Okapi, *Les rebelles ADF migrent vers la Province Orientale*, 20 januari 2014; IRIN, *Briefing: ADF-NALU militia in DRC*, 27 januari 2014. Zie ook Radio Okapi, RDC: *« Il faut mettre fin à tous les groupes armés », plaide Koen Vervaeke*, 13 februari 2014.

²⁷⁵ Daarbij werden 65 wapens, 30 fietsen en 20 motorfietsen, mobiele telefoons en zelfgemaakte bommen in beslag genomen. Ook werden schuilplaatsen van de ADF in Mwalika, Kikingi, Chuchubol, II, III en Tingba ontmanteld. Le Potentiel, *Les FARDC ont « brisé la colonne vertébrale de l'ADF » sur l'axe Mbau-Kamango à Beni: 230 rebelles ougandais tués*, 17 februari 2014; RFI, RDC: *les ADF-Nalu auraient subi de lourdes pertes face à l'armée*, 15 februari 2014.

²⁷⁶ Le Potentiel, *Beni: les FARDC reprennent le contrôle de Makoyova 3*, 11 maart 2014; Belga, *Le dernier bastion des ADF-Nalu tombe en RDC*, 10 maart 2014.

²⁷⁷ Forum des as, *Les ADF/NALU enlèvent 4 personnes à Eringeti*, 25 maart 2014.

²⁷⁸ AFP, *Kinshasa annonce avoir capturé la dernière base de rebelles ougandais après d'intenses combats*, 14 april 2014.

²⁷⁹ Afrik.com, *Les rebelles de l'ADF-Nalu sèment la terreur dans le nord-Kivu*, 30 augustus 2014.

²⁸⁰ Jeune Afrique, RDC: *26 morts dans une attaque à Beni, attribuée à l'ADF-NALU*, 16 oktober 2014; Radio Okapi, *Beni: les FARDC appelées à poursuivre les opérations contre les ADF*, 20 oktober 2014.

²⁸¹ De bevolking van Beni, die zich afvroeg wie de massamoorden hadden gepleegd, verbaasde zich over de aanwezigheid van mannen in legeruniformen die Swahili met een Rwandees accent spraken. Men vroeg zich af of het ex-strijders van M23 waren, die wilden doorgaan voor ADF-strijders of soldaten van de FARDC. RFI, *Violences à Béni: l'implication des ADF en question*, 4 november 2014; *Le Phare, Nouvelle énigme à Beni: uniformes FARDC et Swahili bizarre chez les ADF/Nalu*, 5 november 2014.

De voormalige minister van Buitenlandse Zaken en ex-voorzitter van de *Rassemblement congolais pour la démocratie/Mouvement de libération* (RCD/KML), Mbusa Nyamwisi²⁸², beschuldigde het leger in Beni van medeplichtigheid aan de moorden van de ADF/Nalu.²⁸³ Gouverneur Paluku van Noord-Kivu beschuldigde op 12 november 2014 'bepaalde notabelen' in Beni en Butembo, waaronder voornoemde Mbusa Nyamwisi, van samenwerking met 'de vijanden' die Noord-Kivu destabiliseren. De moorden vielen samen met het begin van het proces in de zaak kolonel Mamadou tegen kolonel Birocho, een van de voormalige 'Mbusa Boys'.²⁸⁴

Gijzelaars

In maart 2014 waren 600 gijzelaars van de ADF, die in de periode 2010-2013 op het grondgebied van Beni waren ontvoerd, nog altijd niet teruggevonden.²⁸⁵ Begin april 2014 werd een massagraf gevonden in Mukakati, een plaats die tot kort daarvoor onder controle stond van de ADF/Nalu.²⁸⁶ Op 28 juli 2014 verspreidde MONUSCO vanuit een helikopter pamfletten in dorpen bij Beni - Abia, Bango, Manzati, Kakuka en Kayinama - waar de ADF/Nalu 200 à 300 personen zou hebben gegijzeld en als menselijk schild zou gebruiken. Het leger en MONUSCO riepen de ADF-rebellen op de wapens neer te leggen.²⁸⁷ Begin augustus 2014 bevrijdden het leger en MONUSCO 280 gijzelaars van de ADF.²⁸⁸ Volgens de autoriteiten in Beni zouden daarna nog altijd ongeveer 150 personen door de ADF/Nalu worden gegijzeld.²⁸⁹ MONUSCO achtte het waarschijnlijk dat een groot aantal 'onvindbare' gijzelaars is geëxecuteerd.²⁹⁰

Orientele: Haut- en Bas-Uélé

In Haut- en Bas-Uélé was de veiligheidssituatie tijdens de verslagperiode betrekkelijk kalm.²⁹¹ Er waren spanningen tussen Mbororo herders, die de LRA

²⁸² Mbusa Nyamwisi verblijft in ballingschap in Zuid-Afrika.

²⁸³ RFI, *ADF-Nalu: les accusations de Mbusa Nyamwisi font réagir à Kinshasa*, 27 oktober 2014. Zie ook Kongo Times, *RDC: Mbusa Nyamwisi exclut des son parti*, 5 mei 2014.

²⁸⁴ In 2001 sloot de RCD-KML zich aan bij de ADF/Nalu. In het rapport van de International Crisis Group, *L'Est du Congo: la rébellion perdue des ADF-Nalu*, van 19 december 2012 staat: 'Naast voormalige militairen uit Rwenzuru, vooral Bakonzo uit West-Uganda, bestaat de Nalu uit Congolese strijders zoals de Maï-Maï Kasindiens, die mede zijn opgericht door Enoch Nyamwisi, een Nande en oudere broer van Antipas Mbusa Nyamwisi. De Bakonzo en de Nande behoren tot hetzelfde volk.' Antipas Mbusa Nyamwisi is door de VN-experts genoemd als een van de eerste 'donateurs' van M23. RFI, *RDC: nouveau massacre dans la région de Béni*, 31 oktober 2014; BBC, *RDC: manifestation contre les ADF-Nalu*, 4 november 2014; RFI, *Violences à Béni: l'implication des ADF en question*, 4 november 2014; Radio Okapi, *Nord-Kivu: la Monusco et la Police congolaise arrêtent 200 suspects à Beni*, 6 november 2014; Le Potentiel, *Julien Paluku: « Certains notables de Beni et Butembo sont de mèche avec les ennemis qui déstabilisent le Nord-Kivu »*, 13 november 2014; Forum des As, *Adf-Nalu: Ngbanda et Nyamwisi en savent davantage!*, 29 oktober 2014.

²⁸⁵ Radio Okapi, *Nord-Kivu: toujours pas de nouvelles de 600 otages des ADF*, 18 maart 2014; Afriqinfos, *Combats dans l'est de la RDC: MSF demande de préserver la vie des otages*, 9 april 2014; Le Potentiel, *Enlevés de 2010 à 2013, les « 1 000 » otages des ADF ont-ils été tous exécutés?*, 6 mei 2014.

²⁸⁶ Dit wierp de vraag op of de ADF-strijders hun gijzelaars hadden gedood, voordat ze op de vlucht sloegen. Maar het regeringsleger gaf geen details over dit graf prijs. Tussen juni 2010 en december 2013 heeft het maatschappelijk middenveld in Noord-Kivu 894 gevallen van ontvoering op het grondgebied van Beni geregistreerd. Onder hen bevonden zich 250 gedwongen gerekruteerde kinderen, vrouwen die werden gebruikt als seks-slavinnen, drie priesters, vier medewerkers van Artsen Zonder Grenzen en een arts van een VN-ziekenhuis. Jeune Afrique, *RDC: où sont passés les centaines d'otages des ADF dans le Nord-Kivu?*, 11 april 2014; RFI, *RDC: questionnements autour du sort des ADF/Nalu et de leurs otages*, 17 juni 2014.

²⁸⁷ Radio Okapi, *Les FARDC et la Monusco sensibilisent les ADF au désarmement volontaire*, 28 juli 2014.

²⁸⁸ Op 30 augustus 2014 toonde het leger vijf bevrijde ex-gijzelaars waaronder Mme Chantal Kaghoma, een medewerker van MSF. Radio Okapi, *Environ 280 otages ont été libérés*, 5 augustus 2014; Le Potentiel, *Les FARDC présentent 21 ex-otages et combattants des ADF à Beni*, 1 september 2014.

²⁸⁹ Drie priesters die op 19 oktober 2012 waren ontvoerd door de ADF/Nalu werden volgens een bericht van Radio Kivu 1 begin oktober 2014 geëxecuteerd, nadat ze hadden geweigerd om zich tot de islam te bekeren. Ook drie mannelijke gijzelaars van *Médecins Sans Frontières*, die op 11 juli 2013 waren ontvoerd, zouden dood zijn. Volgens Radio Kivu 1 was de leider van de ADF, Jamil Mukulu, gedood. Le Potentiel, *Nord-Kivu: les trois prêtres enlevés à Mbau par l'ADF-Nalu « exécutés », le chef rebelle Jamil Mukulu « tué »*, 7 augustus 2014.

²⁹⁰ Le Phare, *La société civile du Nord-Kivu exige la libération de Muhima avant la clôture de la Bipartite RDC-Rwanda*, 7 augustus 2014; Radio Okapi, *Beni: l'armée invitée à consolider sa présence dans les anciennes zones des ADF*, 27 augustus 2014.

²⁹¹ UNSC, S/2014/157, 5 maart 2014.

zouden steunen, en de lokale bevolking in Ango en Bondo. Opgejaagd door het Ugandese leger (onder de vlag van de *task force* van de *African Union* (AU)) kwamen kleine groepjes LRA-strijders vanuit de Centraal-Afrikaanse Republiek (CAR) de DRC binnen.²⁹² De meeste veiligheidsincidenten vonden plaats op het grondgebied van Niangara en langs de grenzen met de CAR en Zuid-Sudan.²⁹³

Lord's Resistance Army

Begin 2014 waren in de DRC nog slechts 60-90 LRA-strijders actief, waarvan 40-50 waren bewapend. Er waren drie groepen, een onder bevel van 'majoor' Obol (40-48 strijders), een tweede onder bevel van 'luitenant-kolonel' Ladere (10-20 personen) en een derde onder bevel van 'kapitein' Mandela (10-20 strijders).²⁹⁴ Op het grondgebied van Niangara ontvoerde de LRA in maart 2014 geregeld burgers.²⁹⁵ Half juni 2014 sloten Mbororo herders zich aan bij LRA-rebellen op het grondgebied van Dungu en Niangara.²⁹⁶ Na een periode van betrekkelijke rust ontvoerde de LRA in augustus 2014 bijna 50 personen in Ango. De LRA-strijders gingen te werk volgens een vast patroon: ze overvielen een dorp, plunderden huizen en winkels en ontvoerden dorpsbewoners die de buit moesten dragen. De gijzelaars werden na enkele dagen vrijgelaten of wisten te ontsnappen.²⁹⁷ Door militaire druk besloten sommige LRA-strijders zich over te geven.²⁹⁸

Orientele: Ituri

De veiligheidssituatie in Ituri bleef tijdens de verslagperiode onvoorspelbaar.²⁹⁹ De FRPI, die opereert vanuit de Walendu Bindi *chefferie* in Irumu, controleerde een deel van het grondgebied van Irumu, met goudmijnen en een deel van "Block III" een gebied waar Total naar olie boort.³⁰⁰ Onderhandelingen tussen het leger en FRPI-leider Cobra Matata³⁰¹, die wordt beschuldigd van mensenrechtenschendingen als verkrachting, moord, plundering en foltering, liepen aanvankelijk op niets uit.³⁰²

²⁹² UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

²⁹³ UNSC, S/2014/698, 25 september 2014.

²⁹⁴ Begin 2014 zou Okot Odhiambo, een van de LRA-leiders die is aangeklaagd door het Strafhof, zijn gedood door het Ugandese leger. In januari 2014 vroeg Joseph Kony in een open brief om vergeving aan de Ugandezen en verklaarde hij zich bereid om een politieke oplossing te vinden om zijn conflict met de Ugandese regering te beëindigen. UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014; Reuters, *Ugandan military says senior LRA commander may have been killed*, 17 februari 2014; Daily Monitor, *Kony asks for mercy, blames Museveni for S. Sudan woes*, 28 januari 2014.

²⁹⁵ Le Potentiel, *La LRA multiplie des enlèvements à Niangara*, 21 maart 2014.

²⁹⁶ Le Potentiel, *Mbororo et rebelles LRA commettent des exactions contre les civiles dans le Haut-Uélé*, 23 juni 2014; RFI, *Des éléments de la LRA sévissent dans le nord de la RDC*, 29 augustus 2014; Le Potentiel, *Les FARDC et la MONUSCO poursuivent leur traque contre la LRA*, 29 augustus 2014; Radio Okapi, *12 anciens otages des rebelles ougandais de la LRA arrivés à Ango*, 30 augustus 2014.

²⁹⁷ RFI, *Des éléments de la LRA sévissent dans le nord de la RDC*, 29 augustus 2014. Le Potentiel, *Les FARDC et la MONUSCO poursuivent leur traque contre la LRA*, 29 augustus 2014.

²⁹⁸ L'observateur, *Haut Uélé et Bas Uélé/Province Orientale: Une forte détermination affichée dans la traque contre la LRA*, 17 juli 2014; Radio Okapi, *Une douzaine de dépendants de la LRA se rendent aux FARDC*, 12 augustus 2014; Le Potentiel, *Pression militaire - les éléments de la LRA se rendent*, 6 september 2014.

²⁹⁹ Begin december 2013 stelde de gouverneur van de provincie Orientale een patrouillemissie in bestaande uit de PNC, MONUSCO en de FARDC om de snelle toename van gewapende groeperingen een halt toe te roepen. Enkele jaren geleden waren in Ituri enkele honderden militieleden, in 2014 waren het er duizenden. Vertrouwelijke bron; Radio Okapi, *Province Orientale: poursuite des patrouilles mixtes pour traquer les groupes armés en Ituri*, 5 december 2013. Militieleden van militiechef Thoms zouden op 2 februari 2014 ongeveer tien vrouwen hebben verkracht in Bafamundu. Radio Okapi, *Maniema: les miliciens ont violé une dizaine de femmes à Bafamundu*, 5 februari 2014. Door de vrijwel totale afwezigheid van politiecontrole in Ituri – soms is er maar een politieagent voor twee dorpen – namen de volksgerichten daar hand over hand toe. In 2013 werden ongeveer 100 mensen gedood – vaak na een kleine ruzie of door verdenking van tovenarij – en 1.500 huizen in brand gestoken. IRIN, *Mob violence rife in DRC's Ituri District*, 17 april 2014. Zie ook Radio Okapi, *RDC: 20 personnes enlevées par des hommes armés à Salaté*, 9 juni 2014.

³⁰⁰ UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014; vertrouwelijke bron.

³⁰¹ Cobra Matata, die Frans noch Lingala spreekt, heeft zich opgeworpen als woordvoerder van de vele werkloze jongeren in Ituri. Matata gelooft dat hij over speciale krachten beschikt en in contact staat met God. Hij verkoopt goud aan de Ugandezen en koopt daar wapens voor terug. Uganda is de negende exporteur van goud ter wereld, terwijl het zelf bijna geen goud produceert. Vertrouwelijke bron.

³⁰² In plaats dat Cobra Matata zich overgaf aan het leger, gaf het leger zich in feite over aan hem. Vertrouwelijke bron. Doordat Irumu een operationele zone is, is de aanwezigheid van het leger in het gebied een vereiste.

Half november 2014 verklaarde regeringswoordvoerder Mende dat Cobra Matata zich op 5 november 2014 met enkele honderden strijders had overgegeven, maar maakte niets bekend over de voorwaarden van de overgave.³⁰³ De FRPI plunderde in 2014 verscheidene dorpen in Irumu, waarbij burgers gewond raakten.³⁰⁴

Morgan

Paul Sadala, alias Morgan, de militieleider van de Maï-Maï Simba, had begin 2014 verzocht te worden geïntegreerd in het leger met de rang van generaal. Morgan onderhield nauwe contacten met FARDC-commandanten in de 9^e militaire regio (Kisangani), waaronder generaal Jean-Claude Kifwa.³⁰⁵ Na onderhandelingen met het leger over een eventuele overgave werd hij op 14 april 2014 naar de basis van MONUSCO in Komanda gebracht, waar werd vastgesteld dat hij was overleden.³⁰⁶ Daarop voerden de Maï-Maï Simba en de Maï-Maï Manu wraakacties uit tegen de lokale bevolking in Mambasa.³⁰⁷ In de periode van 20 februari tot 18 mei 2014 werden ten minste 106 vrouwen, waaronder 33 minderjarigen, verkracht, ten minste 100 personen ontvoerd en drie burgers standrechtelijk geëxecuteerd bij aanvallen van de Maï-Maï op dorpen in Mambasa.³⁰⁸ Twee maanden na de dood van krijgshoofd Morgan reorganiseerde diens jongere broer de Maï-Maï Simba en ging een coalitie aan met de FRPI van Cobra Matata. Ze gijzelden veel vrouwen als seksslavinnen. Ontsnapte vrouwen verklaarden dat zij verscheidene malen verkracht werden in het bijzijn van hun (eveneens gegijzelde) mannen, broers en vaders.³⁰⁹ In september 2014 werden VN-blauwhelmen gestationeerd op het grondgebied van Mambasa om de bevolking te beschermen tegen de Maï-Maï Simba.³¹⁰

Katanga

In Katanga was de veiligheidssituatie, ondanks de overgave van een aantal Maï-Maï Bakata Katanga strijders begin 2014, slecht in Mitwaba, Moba, Manono en Pweto.³¹¹

Daardoor kunnen de generaals veel geld verdienen. Die hebben er dan ook belang bij dat de FRPI van Matata voorlopig in Irumu blijft. Vertrouwelijke bron.

³⁰³ AFP, *RDC: le gouvernement annonce la reddition du chef d'une importante milice*, 11 november 2014.

³⁰⁴ UNSC, S/2014/157, 5 maart 2014; UNSC, S/2014/698, 25 september 2014. De FRPI opereren in groepjes van 8 à 10 strijders met hun familieleden. Vertrouwelijke bron. Monusco wil de gewapende groeperingen uitschakelen, maar vanuit de bevolking is er een zekere ambivalentie. Enerzijds hebben ze te lijden van deze groepen, anderzijds zitten hun eigen kinderen erbij en beschermen ze die groepen. Vertrouwelijke bronnen.

³⁰⁵ Volgens legerofficieren voorzag generaal Kifwa Morgan van logistieke steun in ruil voor goud en belette hij pogingen van de regering om Morgan aan te pakken. Daarvoor voorzag Kifwa Morgan van wapens in ruil voor ivoor. UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

³⁰⁶ Sinds 2011 is er een strijd gaande over de verdeling van de rijkdom in de regio Ituri. Na de benoeming van generaal Claude Kifwa tot commandant, bewapende het leger de milite van Morgan om de goudmijnen te bezetten. Maar Morgan was daarna niet meer in toom te houden, waarop het leger hem in de val liet lopen. Officieel zou generaal Fall Sikabwe bevel hebben gegeven Morgan (slechts) in zijn benen te schieten, maar foto's lieten zien dat Morgan meer verwondingen had. Volgens VN-experts zou de executie van Morgan een eind hebben gemaakt aan het proces van ontwapening van de Maï-Maï Simba van Morgan en aan de vrijlating van de vrouwen en kinderen die zij hebben gegijzeld. Ook vreesden zij dat dit te denken geeft aan andere groepen die zich zouden willen overgeven. RFI, *Groupes armés en RDC: les experts de l'ONU font le point*, 7 juli 2014; Le Potentiel, *Des experts de l'ONU contredisent Kinshasa*, 8 juli 2014. Vertrouwelijke bron; UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014. Degene die opnamen heeft gemaakt van de dood van Morgan is gearresteerd en gedetineerd. Vertrouwelijke bron.

³⁰⁷ Na de dood van Morgan heeft zijn rebellengroep geen enkele agenda meer, behalve banditisme en wraak. Vertrouwelijke bron.

³⁰⁸ UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

³⁰⁹ Tussen 15 en 30 juli 2014 werden in de dorpen Bapaitumba en Bapakombe ongeveer honderd vrouwen verkracht en verscheidene andere vrouwen gemarteld. Medewerkers van *Médecins sans frontières* verklaarden dat ze honderden vrouwen hadden behandeld die uit hun dorpen waren gehaald en waren gehouden als seksslavinnen in de goud- en diamantrijke regio rond het Okapipark. Forum des As, *Ituri: pourquoi ces seigneurs de guerre n'ont-ils pas peur de la CPI?*, 18 juli 2014; Radio Okapi, *RDC: 100 femmes violées et torturées en deux semaines au Nord-Kivu*, 8 augustus 2014.

³¹⁰ Le Potentiel, *Insécurité à Mambasa: les Casques bleus se déploient sur le terrain*, 15 september 2014.

³¹¹ Op 7 januari 2014 vonden hevige gevechten plaats tussen het leger en de Bakata-Katanga rebels in Kiziba, op 30 km van Lubumbashi. Daarbij werden ongeveer 200 huizen in brand gestoken. Op 28 januari 2014 vielen strijders

Militieleider Gédéon leek zich te willen overgeven, maar deed dit uiteindelijk niet. Intercommunale spanningen tussen de Pygmeeën en de Bantoes (Balubakat) in noordoost Manono en Nyunzu namen toe en breidden zich gaandeweg uit naar Kalemie en Kabalo.³¹²

Kata Katanga

Kata Katanga³¹³ staat onder commando van Kyungu Mutanga (alias Gédéon), maar krijgt volgens VN-experts steun van generaal John Numbi Banza Tambo, de voormalige inspecteur-generaal van de nationale politie, en van diverse politici.³¹⁴ Kata Katanga (Swahili voor Katanga 'afsnijden') is een los netwerk van gewapende groeperingen en politieke bewegingen die zich inzetten voor de afscheiding van Katanga.³¹⁵ Hoewel Gédéon de militaire commandant is, opereren verscheidene lokale groepen onder de Kata Katanga vlag semi-autonoom.³¹⁶ Volgens waarnemers dient de beweging de belangen van politieke en economische elites op provinciaal en nationaal niveau. Die kunnen Kata Katanga gebruiken om (in)stabiliteit te creëren zoals het hen uitkomt.³¹⁷

Sinds oktober 2013 staken de Bakata Katanga, kleine militieën gewapend met AK-47's en pijl en boog, tientallen dorpen in midden Katanga – een gebied dat de bijnaam Driehoek des Doods heeft gekregen – in brand.³¹⁸ Om de bevolking te straffen die trouw is gebleven aan het Congolese leger, staken de Bakata Katanga in de eerste weken van 2014 tientallen dorpen in brand. Het aantal ontheemden nam toe van 55.000 in januari 2012 tot 410.000 in januari 2014.³¹⁹ In de periode januari-maart 2014 werden meer dan 35 Maï-Maï aanvallen gemeld in de Driehoek des Doods, Kalemie, Kipushi, Malemba-Nkulu en Moba. Meer dan 1.500 huizen werden in brand gestoken waarvan 875 op het grondgebied van Pweto.

---

die samenwerken met de Maï-Maï Bakata Katanga het dorp Kikomo aan. Daarbij staken ze huizen in brand en plunderden ze voedsel dat bestemd was voor ontheemden. UNSC, S/2014/157, 5 maart 2014.

³¹² UNSC, S/2014/157, 5 maart 2014; UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014; UNSC, S/2014/698, 25 september 2014

³¹³ Kata Katanga wordt ook wel Bakata Katanga of CORAK Kata Katanga genoemd. 'Ba' is een voorvoegsel voor mensen: Bahutu zijn Hutu's, Banande zijn Nande, Bahunde zijn Hunde. Bakata Katanga betekent derhalve 'zij die Katanga willen afsnijden.'

³¹⁴ Generaal Numbi heeft volgens de VN-experts (ba)Kata Katanga van wapens en munitie voorzien. De Kata Katanga strijders gebruikten de boerderij van Numbi buiten Lubumbashi als uitvalsbasis. Volgens oud-strijders bevond zich daar ook een wapendepot, maar veiligheidsdiensten kregen geen toestemming de boerderij binnen te vallen. Numbi ontkende overigens banden te hebben met Kata Katanga of dominee Mukungubila. RFI, *RDC: John Numbi accusé de soutenir les rebelles du Katanga dans un rapport de l'ONU*, 10 januari 2014; IRIN, *UN to boost troops in DRC's troubled Katanga Province*, 13 februari 2014. UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

³¹⁵ Op lokaal niveau valt Kata Katanga dorpen aan die tegen afscheiding zijn, waar niet-Katangezen wonen of waar regeringsmilitairen zijn gelegerd. Op provinciaal niveau trekt Kata Katanga vooral volgelingen in Noord-Katanga, dat minder welvarend en ontwikkeld is dan Zuid-Katanga. Daarmee belichaamt de beweging de noord-zuid spanningen, vooral met betrekking tot federalisme en decentralisatie. Op nationaal niveau is de steun van Numbi een teken dat de beweging tot in de hoogste regeringskringen wordt gedoogd. Zoé Kabila, een jongere broer van de president, had in november 2013 een ontmoeting met commandant Totché. UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

³¹⁶ Andere belangrijke commandanten zijn: Kasompobe (Manono), Gérard Yorgo Kisimba (Manono), Bakwanga (Moba), Katenda (Moba), Kafindo (Pweto), Kele Kele (Mitwaba Pweto), Kalenge (Pweto) en Totché (Manono, Moba en Mitwaba). De *Coordination pour le référendum et l'autodétermination du Katanga* (CORAK) hoort bij Kata Katanga. CORAK heeft een civiele vleugel en militaire tak, die wordt geleid door Tshinyama Ngonga Ya Cingo Gédéon, geen broer van de krijgshoofd. UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

³¹⁷ UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

³¹⁸ De rebellen verklaarden in opstand te zijn gekomen omdat er geen scholen en banen zijn en ze niet genoeg te eten hebben. Elf *chefs coutumiers* die waren ontvoerd omdat ze samenwerkten met de regering, wisten eind maart 2014 te ontsnappen. Radio Okapi, *Katanga: 11 chefs coutumiers échappent à leurs ravisseurs Maï-Maï*, 28 maart 2014 IRIN, *UN to boost troops in DRC's troubled Katanga Province*, 13 februari 2014.

³¹⁹ Le Potentiel, *La Monusco promet « d'utiliser toute sa puissance de feu » pour désarmer les groupes armés*, 14 februari 2014; Radio Okapi, *Katanga: la Monusco va déployer des casques bleus à Pweto*, 20 februari 2014.

In deze periode ontvluchtten bijna 100.000 mensen hun dorpen.³²⁰ Op 6 maart 2014 zette MONUSCO blauwhelmen in op het grondgebied van Pweto om het leger te ondersteunen bij de strijd tegen de Maï-Maï Bakata-Katanga.³²¹ Door de verbetering van de veiligheidssituatie in Pweto trok MONUSCO in mei 2014 de 100 blauwhelmen in die plaats terug, maar hield wel een basis in Manono aan.³²² Begin juni 2014 verslechterde de veiligheidssituatie in Mitwaba, Pweto, Moba en Manono.

Pygmeeën

Bij gevechten begin 2014 tussen het leger en pygmeeën raakten honderden dorpsbewoners ontheemd. De pygmeeën zouden twee dorpschouwen hebben gedood en hun dorpen bij Manono in brand hebben gestoken. De pygmeeën voelden zich misbruikt door het leger; ze hadden Maï-Maï Bakata-Katanga aangewezen zonder daarvoor enige beloning te hebben ontvangen.³²³ Tijdens de verslagperiode breidden conflicten tussen de pygmeeën en de Bantoes – die elkaar vruchtbare grond betwisten - zich uit, zowel in Zuid-Kivu als in Katanga.³²⁴ In Maloba stak een nieuwe gewapende groepering, de zelfverdedigingsmilitie Luba, begin augustus 2014 dorpen in brand in Maloba, waardoor pygmeeën op de as Nyunzu-Manono op de vlucht sloegen.³²⁵ In augustus 2014 werden 33 pygmeeën en Bantoes in Manono gearresteerd in verband met de telkens oploeiende conflicten tussen beide gemeenschappen. Sommigen werden beschuldigd van ophitsing, anderen van brandstichting.³²⁶

Politieke ontwikkelingen

Een jaar nadat de Maï-Maï Bakata Katanga op 23 maart 2013 de stad Lubumbashi waren binnen gevallen, was het rapport van de parlementaire enquête daarover nog altijd niet besproken in het parlement.³²⁷ Bij botsingen op 19 april 2014 tussen militairen en jongeren van de *Union nationale des fédéralistes du Congo* (Unafec) in Likasi vielen drie doden en zes gewonden.³²⁸ Op 18 juni 2014 verklaarde militie leider Ferdinand Kazadi Mutombo van de Bakata Katanga op 11 juli in Lubumbashi de onafhankelijkheid van Katanga te zullen uitroepen.³²⁹

³²⁰ In Katanga verbleef 86% van de ontheemden bij gastgezinnen – die er zelf vaak slecht aan toe waren. OCHA, *A slippery slope called Katanga*, 23 april 2014; Le Potentiel, *Les miliciens Bakata-Katanga lancent 35 attaques*, 6 mei 2014.

³²¹ Le Potentiel, *Katanga: la Monusco déploie une cinquantaine de Casques bleus à Pweto*, 10 maart 2014.

³²² Le Potentiel, *Katanga, La MONUSCO retire ses Casques bleus de Pweto*, 20 mei 2014.

³²³ Naar schatting leven een half miljoen Pygmeeën in de DRC, minder dan één procent van de Congolese bevolking. Radio Okapi, *Katanga: des centaines de déplacés fuient les affrontements entre FARDC et pygmées à Manono*, 1 januari 2014; StrategyPage.com, *Pygmy Vengeance*, 30 augustus 2014.

³²⁴ Met geweld in Kalemie, Manono, Moba en Nyunzu in Katanga. UNSC, *S/2014/450*, 30 juni 2014. Op 4 juni 2014 braken in Luaba, op 175 km ten noordoosten van Manono, gevechten uit tussen pygmeeën onder aanvoering van rebellenleider Kabeke en de Bantoemilitie van rebellenleider Kasanga. Negen gewonde Bantoesrijders werden overgebracht naar het ziekenhuis in Nyunzu, ook zouden acht pygmeeën gewond zijn geraakt. In het district Tanganyika in Zuid-Kivu namen de spanningen toe tussen de Luba gemeenschap en de pygmeeën. Aanleiding van de spanningen waren aanvallen van de Maï-Maï Bakata Katanga die in mei 2013 de dorpen Lwela en Nsange in brand hadden gestoken. In Lwela zouden volgens bronnen vrouwen en kinderen levend zijn verbrand. Le Potentiel, *Katanga: la situation sécuritaire se dégrade à Pweto et Mitwaba*, 16 juni 2014; Reliefweb, *Note d'information sur les récentes violences entre les communautés Luba et Pygmées*, 25 juli 2014.

³²⁵ Volgens de *Commission mouvement des populations de la province* (CMP) raakten in korte tijd meer dan 32.000 mensen ontheemd door conflicten tussen de pygmeeën en de Luba in Nyunzu, Kalemie en Manono. RFI, *RDC: violences entre Luba et Pygmées dans le Katanga*, 8 augustus 2014; RFI, *La MONUSCO s'inquiète de «l'extermination» des Pygmées*, 8 augustus 2014; Le Potentiel, *Katanga: la milice d'auto-défense Luba, une nouvelle menace à Maloba*, 11 augustus 2014.

³²⁶ Radio Okapi, *33 suspects arrêtés dans le conflit bantous-pygmées*, 24 augustus 2014.

³²⁷ Radio Okapi, *Le silence sur les Bakata Katanga à l'Assemblée nationale: «préoccupant et gênant», selon le député Lubaya*, 3 april 2014.

³²⁸ De voorzitter van de afdeling jongeren van Unafec (Junafec), Gabriel Kyungu wa Kumwanza, tevens voorzitter van de *Assemblée provinciale* van Katanga, benadrukte een dag later dat Junafec geen militie is, maar de jongerenorganisatie van een legitieme politieke partij. Unafec maakt deel uit van de *Majorité présidentielle*. Radio Okapi, *Likasi: les échauffourées entre militaires et jeunes de l'Unafec ont fait 3 morts*, 21 april 2014.

³²⁹ Afriqinfos, *RDC: La milice Bakata Katanga jure de proclamer l'indépendance du Katanga en juillet*, 20 juni 2014; *Tempête des tropiques, Le chef-lieu du Katanga dans la tourmente: Les Bakata Katanga insécurisent encore Lubumbashi!*, 8 juli 2014.

Op 11 juli 2014 – historische dag van de onafhankelijkheid van Katanga³³⁰ – werden in Tenke, op 200 km van Lubumbashi, meer dan tien (vermeende) Maï-Maï strijder, gewapend met hakmessen en pijlen, gearresteerd.³³¹

Gédéon

De krijgsheer Kyungu Mutanga alias Gédéon verklaarde in mei 2014 dat hij bereid was zich over te geven aan MONUSCO als die een basis zouden hebben in Mitwaba of in Pweto. Gédéon verklaarde geen vertrouwen te hebben in de regering.³³² MONUSCO verklaarde dat Gédéon een misdadiger is die – als hij zich overgeeft – terecht zal moeten staan wegens onder meer moord, verkrachting, rekrutering van kindsoldaten en ontvoering.³³³ Op 17 augustus 2014 veroverde het leger het hoofdkwartier van Gédéon in Kibawa, Noord Katanga. Gédéon wist te ontsnappen.³³⁴ Begin oktober 2014 viel het regeringsleger het bolwerk van de Bakata Katanga van Gédéon in Moba aan. Ter plekke troffen de FARDC-militairen Gédéon zelf niet aan, maar wel diens broek, amuletten, menselijke organen en tien gijzelaars, waaronder vrouwen en kinderen.³³⁵

Hieronder volgen enige voorbeelden van incidenten, dit is een niet-uitputtende opsomming.

- 20 november 2013: 23 doden bij gevechten tussen het regeringsleger en de Bakata Katanga in Kishale.³³⁶
- 6 januari 2014: gevechten tussen het regeringsleger en de Bakata Katanga bij Lubumbashi.³³⁷
- 12 april 2014: aanval Bakata Katanga de dorpen Katendeji en Musesha.³³⁸
- 3 juni 2014: negen doden in Ntota bij aanvallen de Maï-Maï Bakwanga.³³⁹
- 20 juni 2014: ontvoering zeven vrouwen door Bakata Katanga.³⁴⁰

³³⁰ Op 11 juli 1960, minder dan twee weken na de onafhankelijkheid van de RDC, verklaarden de Katangezen zich onafhankelijk. Drie jaar later werd Katanga met geweld met de DRC herenigd.

³³¹ Radio Okapi, *Katanga: arrestation de 12 personnes suspectées d'être des Maï-Maï*, 14 juli 2014.

³³² Radio Okapi, *Mitwaba: le chef milicien Gédéon veut rendre les armes à la Monusco*, 16 juni 2014; Le Potentiel, *Katanga: les combattants de Gédéon attaquent Kalenge*, 30 juli 2014.

³³³ Eerder werd Gédéon ter dood veroordeeld wegens misdaden tegen de menselijkheid begaan tussen 2001 en 2006 in Kilwa-Kasenga. Later ontsnapte hij uit de Kasapa gevangenis in Lubumbashi. Gouverneur Moïse Katumbi Chapwe van Katanga beschuldigde Gédéon Kyungu en zijn milities van kannibalisme: het eten van mensenvlees. Hij vroeg de regering Gédéon uit te leveren aan het Internationaal Strafhof wegens misdaden tegen de menselijkheid. Le Phare, *Reddition de Gédéon Kyungu: « Ce criminel doit faire face à la justice! », répond la Monusco*, 19 juni 2014; La Prospérité, *Moïse Katumbi tire la sonnette d'alarme*, 25 juni 2014; Le Potentiel, *Gédéon doit être livré à la CPI*, 26 juni 2014; Le Potentiel, *Katanga: les combattants de Gédéon attaquent Kalenge*, 30 juli 2014.

³³⁴ Le Potentiel, *Les FARDC chassent Gédéon de son quartier général de Bibawa*, 21 augustus 2014.

³³⁵ Tevens vonden ze een schotelantenne, waarmee Gédéon alle televisiezenders ter wereld kon volgen, en de vlag van de onafhankelijke staat Katanga. Daarnaast werd een grote verzameling zware wapens aangetroffen en een radiozender die is afgestemd op de frequentie van het regeringsleger. Daarmee kon Gédéon de voorbereidingen van de commando-eenheid volgen die achter hem aanzat en tijdig maken dat hij wegwam. Forum des As, *Katanga: Qui est derrière Gédéon Kyungu?*, 7 oktober 2014.

³³⁶ De militieleden stonden onder bevel van de militieleiders Kasompobe en Musalaba, die zich hadden gekeerd tegen het proces van massale overgave dat tien dagen daarvoor was begonnen. Radio Okapi, *RDC: les FARDC ont tué 23 miliciens Bakata Katanga à Kishala*, 24 november 2013.

³³⁷ AFP, *RDC: violents combats entre l'armée et des miliciens près de Lubumbashi*, 7 januari 2014; Belga, *Nouveaux affrontements entre armée et rebelles près de Lubumbashi*, 8 januari 2014.

³³⁸ Daarbij staken ze honderden huizen in brand. Radio Okapi, *Des miliciens Bakata Katanga incendient une centaine d'habitations à Katendeji et Musesha*, 12 april 2014; Radio Okapi, *Les attaques des miliciens Bakata Katanga à Manono jettent 16 000 personnes dans la rue*, 15 mei 2014; ICCR, *Centrafrique: Violence endémique au centre-nord du Katanga*, 15 mei 2014; Afriqinfos, *RDC: Un chef milicien tué par les troupes gouvernementales dans le Katanga*, 29 mei 2014.

³³⁹ Zij hebben banden met de Maï-Maï Bakata-Katanga. Le Potentiel, *Katanga: la situation sécuritaire se dégrade à Pweto et Mitwaba*, 4 juni 2014.

- 20 en 23 juni 2014: tien doden bij gevechten tussen Bantoes en pygmeeën in Maloba.³⁴¹

Kasai

In de Kasai provincies is het de afgelopen periode tamelijk rustig geweest, op enkele incidenten na. Zo liep begin 2014 de veiligheidssituatie in Kananga, de hoofdstad van West-Kasai, sterk achteruit. Volgens de UNC zouden militairen van het 812^e regiment, dat vanuit Goma werd overgeplaatst naar Kananga, verantwoordelijk zijn voor de verslechterde veiligheid.³⁴² Met hulp van de bevolking slaagde de politie erin de veiligheidssituatie in de maanden daarna te verbeteren.³⁴³

Maniema

In Maniema werd de veiligheidssituatie nadelig beïnvloed door de verhoogde aanwezigheid van verscheidene Mai-Mai groepen en gedeserteerde militairen rond de kleinere mijnen, vooral op het grondgebied van Punia en Kailo. De bevolking langs de grenzen van Maniema met Noord- en Zuid-Kivu stond bloot aan de rekrutering van kindsoldaten, plunderingen en andere mensenrechtenschendingen door Mai-Mai groepen en het leger.³⁴⁴ In de loop van 2014 verslechterde de veiligheidssituatie doordat de Raia Mutomboki vanuit de Kivu's Kabambare en Punia binnen vielen en de Mai-Mai Cheka en Simba-strijders het grondgebied van Lubutu binnendrongen.³⁴⁵

Bas-Congo

In Bas-Congo – een provincie die bekend staat als de meest stabiele van het land – werd tijdens de verslagperiode, vooral in Matadi, een sterke stijging van criminele activiteiten waargenomen. De verslechtering van de veiligheidssituatie volgde op de vrijlating van 34 criminelen op 9 februari 2014, ontsnappingen uit gevangenis en de operaties van de regering tegen de *Kuluna* (gewapende bendes) in Kinshasa.³⁴⁶

Equateur

In de provincie Equateur is het tijdens de verslagperiode overwegend rustig geweest.³⁴⁷ Wél zorgden gewapende Centraal-Afrikaanse groeperingen, die in het bezit waren van zware wapens en beweerden te zijn gekomen om hun landgenoten op Congolese bodem te beschermen, aan de grenzen met de CAR voor enige onveiligheid.³⁴⁸ Vanaf 1 mei 2014 werden FARDC-troepen op het grondgebied van Bosobolo gestationeerd om een eind te maken aan de aanvallen van anti-Balaka- en

---

³⁴⁰ De vrouwen – de oudste van hen is ouder dan 75 jaar – werden gebruikt als seksslavinnen; ze wisten begin augustus 2014 te ontsnappen. Forum des As, *Katanga: 7 femmes échappent aux Mai-Mai après deux mois d'esclavage sexuel*, 8 augustus 2014.

³⁴¹ De provinciale minister van Binnenlandse Zaken hield het op twee doden. Radio Okapi, *Katanga: des affrontements entre bantous et pygmées à Maloba auraient fait 10 morts*, 26 juni 2014. Zie ook Le Potentiel, *RDC: des Mai-Mai attaquent à Nzovu la communauté des pygmées dont 600 se réfugient à Kabalo-Centre*, 17 juli 2014

³⁴² Le Phare, *Insécurité à Kananga: Luba Ntambo interpellé par André Claudel Lubaya*, 19 maart 2014; Le Potentiel, *Kananga devient « un bastion des criminels armés »*, 8 april 2014.

³⁴³ 7sur7.cd, *Sécurité et quiétude retrouvées à Kananga*, 15 mei 2014.

³⁴⁴ UNSC, S/2013/757, 17 december 2013.

³⁴⁵ UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

³⁴⁶ Om de strijd met de misdaad aan te binden in Matadi werd in de wijk Mvuzi, die bekend staat als boevennest, speciaal opgeleide wijkpolitie (*police de proximité*) ingezet. Le Potentiel, *Bas-Congo: des personnes non identifiées à la base de l'insécurité à Matadi*, 15 april 2014; *Tempête des tropiques, Bas-Congo: Enfin, la commune Mvuzi de Matadi dotée de la police de proximité*, 27 mei 2014; Radio Okapi, *Bas-Congo: des Kulunas sèment à nouveau la terreur à Matadi*, 10 september 2014; Le Potentiel, *Bas-Congo: la police lance une vaste opération de traque contre les hors-la-loi*, 3 oktober 2014.

³⁴⁷ Vertrouwelijke bron.

³⁴⁸ RRSSJ, Equateur: Rapport Mensuel Provincial Janvier 2014, 16 februari 2014.

Séléka milities op vluchtelingen uit de CAR en de lokale bevolking.³⁴⁹ In Dongo ontstonden in maart 2014 spanningen tussen etnische gemeenschappen over grondbezit.³⁵⁰

Kinshasa

In Kinshasa vielen op 30 december 2013 drie separate groeperingen tegelijkertijd het hoofdkwartier van het Congolese leger, de Nationale Radio en het internationale vliegveld N'Djili aan.³⁵¹ Daarna vonden geen grote veiligheidsincidenten meer plaats. Voor zover de politie en de *Agence Nationale de Renseignements* (ANR) geweld gebruikten, was dat niet gericht tegen specifieke groepen dan wel bepaalde bevolkingsgroepen.³⁵² De straatcriminaliteit in Kinshasa is nog altijd hoog.³⁵³ Gewapende bendes, *Kuluna*, maken zich schuldig aan inbraken, afpersingen, bedreigingen en ontvoeringen. Op 7 december 2013 arresteerde de politie in Kinshasa tien van dergelijke bendes in het kader van de actie 'Likofi' (vuistslag in het Lingala).³⁵⁴ Op 14 december 2013 ging de operatie Likofi 2 van start, die zich richtte op *Kuluna* in uniform. Die zouden binnen een maand tien personen met kogels hebben gedood in de wijken Ma Campagne en Binza Ozone in de *commune* van Ngaliema.³⁵⁵ Op 25 februari 2014 kondigde de minister van Binnenlandse Zaken aan dat de operatie Likofi uitgebreid zou worden om gewapende bandieten in het hele land aan te pakken. Bij operaties Likofi I tegen de *Kuluna* in Kinshasa en Likofi II tegen ongedisciplineerde militairen en politieagenten in Kinshasa werden in totaal 925 personen opgepakt en 593 voorgeleid aan de rechter-commissaris. Twee politieagenten werden ter dood veroordeeld, drie militairen en twee burgers werden tot 15 jaar gevangenisstraf veroordeeld, een politieagent tot 20 jaar en een burger tot tien jaar wegens illegaal wapenbezit.³⁵⁶

Nieuwe politie

Op 6 april 2014 werd tijdens een parade in het wielersstadion Kintambo in Kinshasa door generaal Célestin Kanyama – hoofdcommissaris van Kinshasa en leider van de

³⁴⁹ Le Potentiel, *Equateur*, *Les FARDC déployées à Bosobolo pour mettre fin aux exactions de la Séléka*, 13 mei 2014.

³⁵⁰ Vluchtelingen die terugkeerden uit Congo Brazzaville en de Centraal Afrikaanse Republiek merkten dat hun huizen tijdens hun afwezigheid door lokale autoriteiten waren verkocht. Radio Okapi, *Equateur: le gouvernement provincial appelé à régler le conflit foncier entre ethnies à Dongo*, 30 maart 2014.

³⁵¹ Zie hierover bladzijde 9.

³⁵² Vertrouwelijke bron.

³⁵³ In verscheidene buitenwijk van Kinshasa zijn er geen politiebureaus en waar ze wel zijn ontbreekt het de politie aan middelen om op te treden. Zo zijn er bijvoorbeeld in de wijk Mpsa 1 van de commune Nsele – met een geschatte bevolking van meer dan 50.000 inwoners – maar twee politiebureaus. De tien agenten die er werken beschikken noch over politiewagens, noch over wapenstokken of een politieradio. Ze staan dan ook vrijwel machteloos tegenover de *Kuluna* die de wijkbewoners beroven en afpersen. Radio Okapi, *La faible présence de la police occasionne l'insécurité dans la périphérie de Kinshasa*, 30 juli 2014. Om (vooral jeugdige) criminelen ook te kunnen oppakken als ze naar naburige gemeentes vluchten, tekenden de burgemeesters van de in Kinshasa gelegen communes Kalamu, Lemba, Limete, Matete en Ngaba een samenwerkingsovereenkomst. RDCongo, *Criminalité transcommunale: Les communes de Kalamu, Lemba, Limete, Matete et Ngaba en partenariat*, 14 augustus 2014.

³⁵⁴ Radio Okapi, *Opération « Likofi »: la police arrête une dizaine de gangs à Kinshasa*, 7 december 2013.

³⁵⁵ Belga, *Sécurisation de la ville de Kinshasa: JDD Oleko lance « Likofi 2 » pour traquer de « Kuluna » en armes*, 18 december 2013; Radio Okapi, *RDC: le ministre de l'intérieur annonce l'opération «Likofi +»*, 26 februari 2014.

³⁵⁶ Bij de *Likofi* operatie werden tientallen jeugdige delinquenten gearresteerd, waarvan enkele zijn overleden. Volgens inwoners van Kinshasa viel de politie 's nachts binnen bij *Kuluna*, gaf hen de gelegenheid te ontsnappen, maar schoot hen vervolgens in de rug neer. Volgens ooggetuigen lagen de lijken enkele dagen op straat, omdat de politie de familie had verboden hen weg te halen om zo een voorbeeld te stellen. UNICEF en MONUSCO toonden zich bezorgd over de beschuldigingen van buitengerechtigde executies van jongeren en kinderen. Generaal Kanyama – hoofdcommissaris van Kinshasa en leider van de operatie Likofi - gaf toe dat de politie over de schreef was gegaan, maar ontkende dat *Kuluna* waren verdwenen. Volgens Kanyama had de politie hen overgedragen aan justitie. Ongeveer tien Ngo's, waaronder ASADHO, ACIDH en de Vrienden van Nelson Mandela betreurden dat ze niet betrokken zijn geweest bij het proces tegen de *Kuluna*. Radio Okapi, *Kinshasa: des ONG regrettent de ne pas avoir été associées aux procès des Kulunas*, 29 augustus 2014; Zie ook BCNUDH, *Rapport du Bureau Conjoint des Nations Unies aux Droits de l'Homme sur les violations des droits de l'homme commises par des agents de la Police nationale congolaise dans le cadre de l'opération "Likofi" à Kinshasa entre le 15 novembre 2013 et le 15 février 2014*, 15 oktober 2014.

operatie Likofi - de 'nieuwe' politie voorgesteld, gedisciplineerde agenten die zich houden aan de wet en ongevoelig zijn voor corruptie.³⁵⁷ De politie vroeg wel om een salarisverhoging en betere werkomstandigheden.³⁵⁸ Op 1 oktober 2014 opende premier Matata Ponyo het nationale opsporingscentrum van de politie, dat gebouwd is met steun van de Britse Ontwikkelingshulp en de EU. De bevolking kon vanaf dat moment gebruik maken van het gratis alarmnummer 112.³⁵⁹

1.3 Identiteits- en reisdocumenten

Paspoorten

Paspoorten hebben een geldigheidsduur van vijf jaar en kunnen niet worden verlengd. Zowel aanvraag als afgifte van het paspoort vinden plaats bij het ministerie van Buitenlandse Zaken in Kinshasa en bij de daartoe in het land ingerichte uitgiftekantoren, de zogenaamde *centres de capture des passeports*. Congolezen die buiten de DRC woonachtig zijn kunnen het paspoort aanvragen bij een diplomatieke vertegenwoordiging in het buitenland.³⁶⁰ Aanvragers dienen 20 USD voor een aanvraagformulier te betalen, 125 USD voor het paspoort en 5 USD voor bankkosten.³⁶¹ Aanvragers dienen een geboorteakte te overleggen dan wel een verklaring van verlies of een vervangende verklaring van een geboorteakte (*attestation de perte of jugement tenant lieu d'acte de naissance*). Ook met een kiezerskaart kan men een paspoort aanvragen. Er zijn mogelijkheden om te frauderen bij het aanvragen van een paspoort.³⁶² Sinds april 2014 hebben DRCongolezen een paspoort nodig om naar Brazzaville te gaan.³⁶³ Aan het eind van de verslagperiode was er een groot tekort aan aanvraagformulieren.³⁶⁴

Kiezerspas

Veel Congolezen gebruiken in het dagelijks leven hun kiezerspas (het bewijs van registratie als kiezer) als identiteitsbewijs. Men kan dit bewijs verkrijgen door zich bij de CENI (*Commission Electorale Nationale Indépendante*) als kiezer te laten registreren.³⁶⁵ Een kiezerspas is een biometrische kaart, voorzien van een foto en vingerafdrukken.³⁶⁶ Er is nog geen begin gemaakt met de afgifte van een nationale identiteitskaart.³⁶⁷ In 2006 moest elke kiezer ofwel een rijbewijs meebrengen ofwel een kaart die aantoonde dat hij burger van Congo was, zoals een paspoort of een kaart van de sociale dienst (INSS³⁶⁸). Als hij daarover niet beschikte, moesten vijf

³⁵⁷ Volgens het nieuwe hoofd van de Nationale Politie, generaal Charles Bisengimana, moet de politie af van het imago 'beul van de bevolking' en de bevolking beter betrekken bij veiligheidskwesties. Le Potentiel, *Le commissaire général de le PNC palpe du doigt les réalités de la police judiciaire des parquets*, 20 januari 2014. Zie ook RRSSJ, *Point de Presse tenu sur la Note de Plaidoyer des organisations de la Société Civile auprès du Président de la République en faveur de la prise en compte de la loi de programmation portant mise en oeuvre de la réforme de la police Nationale Congolaise dans la loi des finances 2014*, 13 februari 2014

³⁵⁸ Forum des As, *L'Etat congolais appelé à revoir les conditions de travail des Policiers*, 9 april 2014; Référence Plus, *Au cours d'une parade organisée dimanche dernier: Le général Célestin Kanyama appelle les policiers de la capitale à changer de comportement*, 10 april 2014. Zie ook Le Phare, *L'Asadho plaint les familles des militaires et des policiers*, 2 mei 2014; Le Phare, *La Mission Eupol sensibilise sur les concepts « police de proximité » et « Droits de l'Homme »*, 9 mei 2014; Forum des As, *Kinshasa: rebonjour l'insécurité!*, 25 augustus 2014.

³⁵⁹ Africa News, *Implantation d'un service de police de proximité: Matata Ponyo inaugure le Centre d'appel de la Police nationale*, 3 oktober 2014.

³⁶⁰ Zie bijvoorbeeld <http://www.ambardcparis.com/passeport.html>.

³⁶¹ Dit zijn nominale bedragen, maar de ambtenaar die de aanvraag in behandeling neemt vraagt in de regel hoe snel de aanvrager het paspoort nodig heeft. In de praktijk worden soms enkele honderden dollars voor een paspoort betaald. Het nominale bedrag dat door Congolese ambassades wordt gerekend is 186 USD.

Vertrouwelijke bronnen. <http://www.ambardcparis.com/passeport.html>.

³⁶² Vertrouwelijke bronnen.

³⁶³ Vertrouwelijke bron.

³⁶⁴ Radio Okapi, *RDC: pénurie de formulaires de demande de passeport*, 3 oktober 2014.

³⁶⁵ Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

³⁶⁶ Vertrouwelijke bron.

³⁶⁷ Ibid.

³⁶⁸ Institut national de la Sécurité sociale.

getuigen bevestigen dat hij of zij Congolees was. Vervolgens zette de voorzitter van het kiesbureau zijn paraaf op het ingevulde inschrijvingsformulier. In 2011 gebruikte de kiescommissie zogenaamde verkiezingskits om kiezers in te schrijven. Elke kiezer bracht zijn kiezerskaart uit 2006 mee naar een inschrijvingscentrum en vulde een inschrijvingsformulier F01 in met zijn naam en adres en dat van zijn ouders. In 2014 is men begonnen met de administratieve voorbereidingen van een volkstelling.³⁶⁹ Als de hele bevolking eenmaal geteld is, wordt de nationale identiteitskaart uitgegeven. Er zal een databank worden opgezet met de gegevens van alle Congolezen vanaf 7 jaar. De kiescommissie haalt daar de Congolezen uit die de kiesgerechtigde leeftijd hebben en geeft hen een kiezerskaart, net zoals dat in Europa gebeurt. Om te worden ingeschreven voor de nationale identiteitskaart, moet men de eerste of tweede kiezerskaart hebben, of vijf getuigen meebrengen. Een studentenkaart volstaat ook.³⁷⁰

Valse kiezerskaarten

De authenticiteit van de kiezerskaart wordt door de kiescommissie gegarandeerd. Op de blanco kiezerskaart, die wordt gedrukt door een Zweedse drukkerij, zijn veiligheidskenmerken aangebracht die alleen met ultravioletlicht te zien zijn. Daarnaast zijn de gegevens op de kaart gelijk aan de gegevens die zijn ingevoerd in het kiesbestand. Voorts moet de echte handtekening van de voorzitter van het kiesbureau op de kaart staan. In geval van fraude worden bijvoorbeeld fotokopieën gebruikt. In 2012 is de regering begonnen met de betaling van de salarissen van overheidspersoneel door de bank. Ambtenaren moesten hun kiezerskaart overleggen om voor de bankoverschrijving in aanmerking te komen. Veel ambtenaren verklaarden dat ze hun kaart kwijt waren geraakt. Daarop verkochten sommige agenten van de kiescommissie voor 20 dollar een 'echt valse'³⁷¹ kiezerskaart. Geleidelijk ontstond een crimineel netwerk. Deze agenten stalen een hele voorraad blanco kiezerskaarten en gaven die uit op aanvraag. Veel agenten van de kiescommissie zijn inmiddels in de gevangenis beland of ontslagen. Verder zijn tijdens de oorlog met M23 veel depots van de kiescommissie in Masisi, Goma en Rutshuru op andere plaatsen in Noord Kivu en de Provincie Oriëntale door M23 overvallen. De buitgemaakte verkiezingskits en blanco kiezerskaarten zijn meegenomen naar Rwanda waar vervolgens Rwandezen van 'echt valse' Congolese kiezerskaarten zijn voorzien.³⁷²

Overige Identiteitsdocumenten

Ambtenaren gebruiken soms hun *carte de service*, andere burgers gebruiken soms een pensioenboekje, een militair boekje, een geldige leerlingen- of studentenpas of een geldig rijbewijs als identiteitsdocument.

Reisdocumenten

Behalve paspoorten zijn er ook andere reisdocumenten. Er bestaan speciale regels voor het reizen naar buurlanden, waarvoor de volgende documenten worden gebruikt:

³⁶⁹ Die wordt uitgevoerd door de onderneming HuaWei met een budget van 500 miljoen dollar. De financiering komt tot stand via de Eximbank.

³⁷⁰ Vertrouwelijke bron.

³⁷¹ Zogenaamde *vrais-faux documents* zijn valse documenten die door bevoegde autoriteiten zijn afgegeven.

³⁷² De 'echt valse' kiezerskaarten zijn van de echte kaarten te onderscheiden, doordat alleen de namen op de echte kaarten voorkomen in het kiezersbestand. Op basis van dit bestand worden de lijsten van kiezers afgedrukt en buiten opgehangen in de kiesbureaus. Ook zijn de valse kiezerskaarten niet voorzien van de handtekening van een echte voorzitter van een kiesbureau. Alleen een beperkt aantal personeelsleden van de kiescommissie heeft toegang tot het kiezersbestand. Vanwege de geconstateerde fraude krijgt de kiescommissie regelmatig verzoeken uit binnen- en buitenland om de authenticiteit van een kiezerskaart na te gaan. Deze verzoeken worden beantwoord. Vertrouwelijke bron.

- *Laissez-passer Individuel (LPI)*;³⁷³
- *Jeton de visite frontalière*;³⁷⁴
- *Laissez-passer CCTS (incl. foto)*;³⁷⁵
- *Laissez-passer Spécial (incl. foto)*;³⁷⁶
- *L'Autorisation Spéciale de Circulation CEPGL (incl. foto)*;³⁷⁷
- *La Carte Spéciale CEPGL (incl. foto)*;³⁷⁸
- *Visa transfrontalier (in paspoort)*;³⁷⁹
- *Permis de séjour Temporaire*³⁸⁰;
- *Laissez-passer Tenant lieu de passeport*;

De bovenstaande documenten die geen foto bevatten, zijn slechts geldig in combinatie met een identiteitsbewijs. Reisdocumenten – uitgezonderd het paspoort en het *Laissez-passer tenant lieu de passeport* – kunnen worden aangevraagd bij de DGM (*Direction Générale de Migration*), die onder het ministerie van Binnenlandse Zaken valt.³⁸¹ Door problemen aan de grens kunnen reisdocumenten soms heel snel veranderen.³⁸²

Aanvraag documenten

Vanaf de geboorte kunnen reisdocumenten worden aangevraagd. (Zie ook paragraaf 3.4.5 Minderjarigen). Het aanvragen en ophalen van identiteitsdocumenten (paspoort, rijbewijs en kiezerspas) dient in persoon te gebeuren. Slechts paspoorten kunnen vanuit het buitenland worden aangevraagd. Aanvragers moeten zich melden bij de Congolese ambassade waar zij zich dienen te identificeren.³⁸³

Een verklaring van verlies kan men bij de politie krijgen. Een vervangende geboorteakte (*jugement supplétif tenant lieu d'acte de naissance*) bij de rechtbank.³⁸⁴ Wie een geboorteakte nodig heeft, haalt eerst een *jugement supplétif* bij de rechtbank. Daarna dient men minimaal 30 dagen te wachten op een *certificat*

³⁷³ Een *Laissez-passer individuel* (LPI) is 72 uur geldig in grensgebieden, maar vanaf april 2014 is voor de Republiek Congo een paspoort nodig. Vertrouwelijke bron.

³⁷⁴ De *Jetons* zijn 24 uur geldig.

³⁷⁵ Dit *Laissez-passer CCTS* is geldig in Angola, Congo Brazzaville en de DRC, maar werd vanaf april 2014 niet meer afgegeven.

³⁷⁶ Dit *Laissez-passer spécial* is één maand geldig – mits voorzien van een visum – in gebieden buiten de grenszone in Angola, Congo Brazzaville en de DRC, maar werd vanaf april 2014 niet meer afgegeven.

³⁷⁷ De *Autorisation Spéciale de Circulation CEPGL* is 12 maanden geldig, kan worden verlengd en wordt uitgereikt aan functionarissen van CEPGL organisaties. Het secretariaat van de CEPGL is in Gisenyi.

³⁷⁸ De *Carte Spéciale CEPGL* is drie maanden geldig en wordt uitgereikt aan functionarissen van CEPGL organisaties.

³⁷⁹ Het *Visa transfrontalier* wordt aan de grens door de DGM – en door buurlanden – afgegeven. Het heeft een geldigheid van 7 à 30 dagen.

³⁸⁰ Uitsluitend voor Angolese vluchtelingen die hun status van vluchteling zijn kwijtgeraakt en nog in de DRC verblijven.

³⁸¹ Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012. Veel reisdocumenten worden afgegeven door één van de grenskantoren van de DGM. Voor een overzicht zie <http://www.dgm.cd/>.

³⁸² Vertrouwelijke bron.

³⁸³ Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012. Zie ook de website van de Congolese ambassade in Parijs: <http://www.ambardcparis.com>.

³⁸⁴ De aanvraag van een *jugement supplétif* vindt plaats in de rechtbank van eerste aanleg die het dichtst in de buurt van iemands woonplaats is. Kinderen die een *jugement* nodig hebben moeten worden vergezeld van een ouder of voogd, een van deze twee dient de aanvraag bij de voorzitter van de rechtbank in. De naam van het kind, de naam van de ouders en of deze nog leven of al zijn overleden, de geboorteplaats, het adres van het kind op dit moment en tijdens de geboorte moeten worden ingevuld. Het *jugement* wordt in tweevoud opgesteld, een origineel exemplaar en een kopie. Het origineel wordt bewaard door de rechtbank, een kopie wordt afgegeven bij de burgerlijke stand van de *commune* waar de aanvrager of het kind in kwestie woont en gestempeld en ondertekend door een vertegenwoordiger van de burgerlijke stand. Vervolgens moet een periode van minimaal 30 dagen in acht worden genomen, waarna de aanvrager nogmaals naar de rechtbank gaat om (voorzien van het originele *jugement*) een zogenaamd *certificat de non appel* te verkrijgen. Met dit certificaat gaat de aanvrager nogmaals naar de burgerlijke stand van de *commune* opdat men daar een geboorteakte kan afgeven. Derden kunnen een *jugement supplétif* aanvragen. Er is geen vaste prijs voor een *jugement supplétif*. De kosten kunnen variëren van 80 tot 100 USD of meer. Voor bepaalde banen is een *certificat de nationalité* nodig en dat wordt alleen afgegeven als men over een geboorteakte of *jugement supplétif* beschikt. Het *certificat de nationalité* wordt afgegeven door het ministerie van Justitie. Vertrouwelijke bronnen.

de non appel. Met beide documenten gaat men naar de burgerlijke stand van zijn commune om een geboorteakte op te halen. Op de (aldus verkregen) geboorteakte staat een vermelding van het *jugement supplétif*.³⁸⁵

Biometrische gegevens

- De kiescommissie beheert een databank met de gegevens, foto's en vingerafdrukken van alle houders van paspoorten.³⁸⁶
- Het ministerie van Buitenlandse Zaken beheert een databank met de gegevens, foto's en vingerafdrukken van alle houders van paspoorten.³⁸⁷
- Het *ministère de la fonction publique* beheert een databank met de gegevens van alle overheidsambtenaren. Elke ambtenaar krijgt een *carte de service*.³⁸⁸
- Het ministerie van Financiën dat de belastingen invordert. De afdeling die de salarissen van ambtenaren uitbetaalt (*le trésor*) vraagt om een kiezerskaart, een paspoort of een rijbewijs.³⁸⁹
- Het ministerie van Defensie heeft in samenwerking met EUSEC een databank van militairen opgesteld.³⁹⁰
- De Nationale Politie (PNC) heeft in samenwerking met EUPOL een databank van politieagenten opgesteld.³⁹¹ Gegevens zijn per database slechts toegankelijk voor de ambtenaren van het daarvoor verantwoordelijke ministerie. Bij strafzaken kan een officier van Justitie inzage in alle registers verkrijgen.³⁹²

³⁸⁵ Vertrouwelijke bron.

³⁸⁶ Ibid.

³⁸⁷ Ibid.

³⁸⁸ Ibid.

³⁸⁹ Ibid.

³⁹⁰ De gegevens van de 8e en de 10e militaire regio zijn nog niet compleet. In de Kasai heeft men maar vier uur per week stroom. Vertrouwelijke bron.

³⁹¹ Vertrouwelijke bron.

³⁹² Als men een strafrechtelijk onderzoek opstart, worden gegevens in een database – het strafregister – opgeslagen.

2 Mensenrechten

2.1 Juridische context

2.1.1 Verdragen en Protocollen

Gedurende de verslagperiode heeft zich geen wijziging voorgedaan met betrekking tot de verdragen waarbij de DRC partij is.³⁹³

2.1.2 Nationale wetgeving

De Congolese grondwet kent enkele bepalingen die van belang zijn voor de eerbiediging van de mensenrechten in de DRC. In de preambule bij de grondwet wordt expliciet verwezen naar de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, het Afrikaans Handvest voor de Rechten van de Mens en de Volkeren, het Verdrag inzake de Rechten van het Kind en het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen.³⁹⁴

Hoewel de DRC het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof heeft geratificeerd, is de nationale wetgeving hieraan nog altijd niet aangepast.³⁹⁵

Speciale rechtbank

Op 2 mei 2014 diende de minister van Justitie en Mensenrechten, Wivine Mumba Matipa, een wetsvoorstel in voor de oprichting van gespecialiseerde Congolese strafkamers voor oorlogsmisdaden, genocide en misdaden tegen de menselijkheid.³⁹⁶ Maar op 8 mei 2014 verklaarde het parlement het wetsvoorstel niet-ontvankelijk.³⁹⁷ *Chambres Spécialisées* werden door Ngo's gezien als wenselijk omdat het Internationaal Strafhof deze zaken niet kan behandelen – niet alleen vanwege de beperkte capaciteit in Scheveningen, maar ook omdat het Statuut van Rome slechts vanaf 2002 toepasbaar is.³⁹⁸

Constitutionele Hof

Op 7 juli 2014 werden de negen leden van het nieuwe Constitutionele Hof benoemd bij presidentieel besluit. Het Hof heeft onder meer rechtsbevoegdheid over de interpretatie van de Grondwet en vervangt de Hoge Raad als hoogste rechtsinstantie inzake geschillen bij parlements- en presidentiele verkiezingen.³⁹⁹

³⁹³ Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012. Zie tevens Ministerie van Buitenlandse Zaken, Verdragenbank, <http://www.minbuza.nl/verdragen> en http://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/party_main_treaties.htm.

³⁹⁴ Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

³⁹⁵ Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012. Zie ook La Prospérité, *Congo-Kinshasa: Statut de Rome - Les parlementaires congolais appelés à accélérer le processus de mise en œuvre*, 18 juni 2013.

³⁹⁶ Volgens de Ngo's *Voix des sans voix* (VSV) en *Association africaine de défense des Droits de l'homme* (Asadho) zou een dergelijke rechtbank noodzakelijk zijn om oorlogsmisdaders die zijn gevlucht naar buurlanden uitgeleverd te krijgen. Voorts zou de onafhankelijkheid van Congolese rechters onvoldoende zijn gegarandeerd. Radio Okapi, *Les Etats-Unis souhaitent la création d'un tribunal spécialisé pour la RDC*, 10 februari 2014; Radio Okapi, *Kisangani: plaidoyer pour la création des chambres judiciaires mixtes*, 27 juni 2014. Zie ook Forum des As, *Les scientifiques divisés sur "la partialité" de la CPI*, 23 juli 2014; Radio Okapi, *La VSV et l'Asadho favorables à la mise en place d'un tribunal spécialisé en RDC*, 11 februari 2014.

³⁹⁷ De afwijzing – hoewel officieel vanwege een ontbrekende komma in de titel – werd vooral gemotiveerd door gebrekkige politieke wil in het parlement – waarin veel ex-rebellen zitting hebben – en binnen het Kabila-regime. Ook binnen Kabila's patronagenetwerk werd volgens waarnemers gevreesd voor een al te sterke Vrouwe Justitia. KSS-08/2014; UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

³⁹⁸ Na de val van M23 was de wens groot om de 'grote vissen' van M23 in eigen land te berechten, als een noodzakelijke toevoeging op het DDR-proces voor de 'kleine vissen' die wel in aanmerking komen voor amnestie. Ook het vooruitzicht dat een deel van het FDLR-leiderschap ooit voor deze strafkamers zou kunnen worden gedaagd, droeg bij aan het draagvlak voor dit idee. KSS-08/2014

³⁹⁹ Van de negen leden worden drie leden aangewezen door het parlement. De overige zes leden worden aangewezen door de president van de DRC en de Hoge Raad. RRSSJ, *Communiqué de presse N° 8/ACAJ/2014*, 16 juni 2014; UNSC, S/2014/698, 25 september 2014.

2.1.3 Voornaamste wetgeving

Strafrecht

Het Wetboek van Strafrecht dateert van 30 januari 1940 en is aangepast op 30 november 2004 en op 20 juli 2006.⁴⁰⁰

Familierecht

Burgerlijk Wetboek Personen- en familierecht dateert van 1 augustus 1987. Het bevat wetboeken nationaliteits- persoons-, familie- en erfrecht, alsmede een hoofdstuk burgerlijke stand.⁴⁰¹ In het Wetboek Nationaliteit wordt beschreven hoe men de nationaliteit van rechtswege dan wel via naturalisatie verkrijgt, hoe men de nationaliteit verliest en onder welke voorwaarde men de nationaliteit kan herkrijgen.⁴⁰²

Amnestiewet

De amnestiewet voor daden van opstand, oorlogshandelingen en politieke misdrijven op het grondgebied van de DRC⁴⁰³ in de periode tussen 18 februari 2006 en 20 december 2013 werd op 3 februari 2014 aangenomen en op 11 februari 2014 bekrachtigd door president Kabila.⁴⁰⁴ De wet verleent niet alleen amnestie aan ex-strijders van M23⁴⁰⁵ en andere gewapende groeperingen, maar ook (onder meer) aan de militairen die deelnamen aan de gewapende opstand van de MLC, de leden van de Bundu dia Kongo (BDK) die in 2008 betrokken waren bij etnische conflicten in de Bas-Congo en aan de Mai-Mai Bakata Katanga.⁴⁰⁶

Verklaring van non-recidive

Om in aanmerking te komen voor de amnestieregeling moesten kandidaten schriftelijk verklaren dat ze zich niet nogmaals aan dezelfde feiten zullen schuldig maken als waarvoor ze amnestie vroegen.⁴⁰⁷ Na het afzweren van elke vorm van

⁴⁰⁰ Code Pénal Congolais: Décret du 30 janvier 1940 tel que modifié et mis à jour au 30 novembre 2006. http://www.leganet.cd/Legislation/JO/20april/JO_30.11.20april.pdf. Loi no 06/018 du 20 juillet 2006 modifiant et complétant le Décret du 30 janvier 1940 portant Code pénal congolais. Zie ook de Loi n° 06/019 du 20 juillet 2006 modifiant et complétant le Décret du 06 août 1959 portant Code de Procédure Pénale Congolais.

⁴⁰¹ Loi n° 87-010 du 1er août 1987 portant Code de la famille. Livre I – de la Nationalité; Livre II – de la Personne; Livre II de la Famille; Livre IV – ses Successions et des Libéralités. Zie <http://www.leganet.cd/Legislation/Code%20de%20la%20famille/>.

⁴⁰² Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen Ambtsbericht van November 2013.

⁴⁰³ Dit was één van de verplichtingen die de regering op 12 december 2013 aanging in Nairobi. Volgens velen worden daarmee de daden van M23 – die tot dan toe in de categorie oorlogsmisdaden vielen – veranderd in eenvoudige oorlogs- of opstandshandelingen waarvoor de daders amnestie kunnen aanvragen. Le Potentiel, *Loi d'amnistie: un chèque à blanc au M23*, 14 februari 2014.

⁴⁰⁴ Loi N° 14/006 du 11 février 2014 portant amnistie pour faits insurrectionnels, faits de guerre et infractions politiques. De invoering van de amnestiewet riep de nodige controverse op, zowel over de periode waarover amnestie zou worden verleend als over de mogelijke gevolgen. De *Majorité présidentielle* (MP) wilde de wet beperken tot de periode 2009-2013, terwijl de oppositie de periode 2001-2013 had voorgesteld. Belga, *RDC: vote d'une loi d'amnistie pour les ex-M23 et autres rebelles*, 4 februari 2014; Belga, *RDC: la communauté internationale salue une loi d'amnistie «historique»*, 5 februari 2014; La Prospérité, *Brandissant la loi sur l'amnistie: Affaire Kanku, les avocats exigent la libération immédiate!*, 17 februari 2014.

⁴⁰⁵ De leiders van M23 kregen na de nederlaag asiel in Rwanda of Uganda. M23 betoogde dat de Congolese vluchtelingen in Rwanda, Uganda en Burundi pas terug kunnen keren na de uitschakeling van de FDLR. Op internet verscheen een website « *Freedom for general Laurent Nkunda* ». Kigali weigert deze voormalige CNDP-leider aan de DRC uit te leveren. Afrikarabia, *RDC: Quel avenir pour l'ex-M23?*, 20 januari 2014.

⁴⁰⁶ Belga, *RDC: vote d'une loi d'amnistie pour les ex-M23 et autres rebelles*, 4 februari 2014; Belga, *RDC: la communauté internationale salue une loi d'amnistie «historique»*, 5 februari 2014.

⁴⁰⁷ Elke kandidaat moest een formulier invullen met daarop een pasfoto ten overstaan van een burgerlijke of militaire rechter of – bij ontstentenis daarvan – van een politie-inspecteur of het hoofd van een penitentiaire inrichting. Buiten Congolees grondgebied waren bevoegd het hoofd van de diplomatieke missie en de consul-generaal van de DRC, die belast zijn met het overdragen van de dossiers van de kandidaten aan het ministerie van Justitie door tussenkomst van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Le Potentiel, *Loi d'amnistie: un chèque à blanc au M23*, 14 februari 2014; Radio Okapi, *RDC: l'Asadho dénonce un monnayage de l'amnistie pour faits d'insurrection*, 12 maart 2014; Radio Okapi, *Loi d'amnistie: le MLC dénonce «des manoeuvres dilatoires du gouvernement»*, 17 maart 2014; Le Phare, *MLC accuse Kinshasa de privilégier les ex-rebelles du M23*, 18 maart 2014.

rebellie – de *Acte d'engagement* - konden begunstigden een politieke partij beginnen.⁴⁰⁸ De amnestie diende te zijn verleend binnen zes maanden nadat de amnestiewet is gepubliceerd in de Staatskrant (*Journal Officiel*).⁴⁰⁹

Kritiek op de wet

De Internationale Gemeenschap verwelkomde de amnestiewet, maar de overkoepelende organisatie van Ngo's RENADHOC reageerde teleurgesteld. Volgens RENADHOC krijgen voormalige rebellen telkens nieuwe kansen en hebben zij decennia lang geprofiteerd van straffeloosheid. De organisatie noemde de nieuwe wet het banaliseren van misdaden en mensenrechtenschendingen vanaf 2006 door militieën.⁴¹⁰

Begunstigden

Op 19 april 2014 werd de lijst bekend gemaakt met de eerste vijftig begunstigden van de amnestieregeling.⁴¹¹ Het betrof deelnemers aan de volgende opstandige bewegingen: M23, de aanval op het *Palais de la Nation* op 27 februari 2011, de ARP/Faustin Munene en de GALCD van Honoré Ngbanda.⁴¹² Op 30 april 2014 werd aan een tweede groep amnestie verleend. Daaronder bevonden zich leden van de vier groepen (zie hierboven) waarvan al eerder leden amnestie hadden gekregen. Daarnaast waren er leden van de Bundu dia Kongo (BDK), de Bakata Katanga en medewerkers van Diomi Ndongala, een naaste medewerker van oppositieleider Etienne Tshisekedi.⁴¹³ In totaal werd in april 2014 amnestie verleend aan 271 personen.⁴¹⁴ Op 9 juni 2014 werd de derde golf van begunstigden bekend gemaakt.⁴¹⁵ Op deze lijst stonden 109 personen, waaronder 9 M23-strijders, 5 strijders van de Bundu Dia Kongo, 3 militieleden van de Raïa Mutomboki, 21 deelnemers aan de aanslagen van 27 februari 2011 in Kinshasa, 10 strijders van de ARP van Faustin Munene, 21 strijders van de Bakata Katanga en acht strijders van de groep van Morgan.⁴¹⁶ Op 9 juli 2014 maakte regeringswoordvoerder Mende de namen bekend van de vierde groep begunstigden waaronder 154 militieleden van de Bakata Katanga en 68 ex-leden van M23.⁴¹⁷ De lijst bevatte verder 19 personen van

⁴⁰⁸ Le Phare, *Amnistie: les ex-dignitaires du M23 passeront au tamis*, 4 maart 2014.

⁴⁰⁹ De amnestiewet heeft zowel betrekking op overtredingen en misdrijven die al dan niet zijn vervolgd als op veroordelingen in eerste aanleg en veroordelingen met kracht van gewijsde. RRSSJ, *Déclaration du RENADHOC contre la tendance à l'application sélective et/ou discriminatoire de la loi sur l'amnistie en République Démocratique du Congo*, 17 april 2014.

⁴¹⁰ Mensenrechtenorganisaties vreesden dat de amnestiewet straffeloosheid zou garanderen voor leden van gewapende groeperingen. Na een oorlog van 15 jaar waarin 5 miljoen doden vielen, is de DRC ten prooi gevallen aan een reeks van conflicten die herhaaldelijk misdaden tegen de menselijkheid en massale schendingen van mensenrechten hebben voortgebracht. Volgens de VN zijn vanaf 1996 meer dan 200.000 vrouwen verkracht door mannen in uniform, burgers of rebellen die daarvoor een totale straffeloosheid genieten. Volgens sommigen zou M23 privileges krijgen die andere gewapende groeperingen niet krijgen. Weer anderen zien elk vredesakkoord als de geboorteakte van een nieuwe opstand, een soort premie op de 'Kalasnikov' en de straffeloosheid. Afriqueinfos, *RDC: La communauté internationale salue le vote d'une loi d'amnistie*, 6 februari 2014; RFI, *RDC: une loi d'amnistie pour faits de guerre et infractions politiques*, 5 februari 2014; Renadhoc, *Communiqué de Presse N° RDC/RENADHOC/25/2014*, 5 februari 2014; RFI, *RDC: la Voix des sans voix craint que «la loi d'amnistie consacre l'impunité»*, 7 februari 2014. Zie ook Radio Okapi, *Sud-Kivu: la société civile réclame une commission pour l'application de l'amnistie*, 5 maart 2014.

⁴¹¹ Onder hen bevond zich de delegatieleider van M23 bij de vredesbesprekingen met Kinshasa, René Abandi. RTBF, *Pourparlers de paix en RDC: le chef de la délégation du M23 amnistié*, 22 april 2014.

⁴¹² Radio Okapi, *Amnistie: les 50 premiers bénéficiaires sont là*, 21 april 2014. Voor een lijst met namen van de 50 begunstigden, zie <http://radiookapi.net/actualite/2014/april/19/loi-damnistie-les-50-premiers-beneficiaires-enfin-connus/#.U7aV3V0De80>.

⁴¹³ Ndongala zelf, die wordt vervolgd wegens seksueel geweld, kwam niet in aanmerking voor amnestie.

⁴¹⁴ Afrik.com, *RDC: un deuxième groupe de 100 personnes amnistiées*, 1 mei 2014; UNSC, *S/2014/450*, 30 juni 2014.

⁴¹⁵ Voor de volledige lijst, zie <http://www.digitalcongo.net/article/100327>.

⁴¹⁶ Digitalcongo.net, *Publication de la liste de la troisième vague des bénéficiaires de la loi d'amnistie*, 9 juni 2014; UNSC, *S/2014/450*, 30 juni 2014.

⁴¹⁷ De dag na de bekendmaking van de vierde lijst met begunstigden eiste de *Ngo Association congolaise pour l'accès à la justice* (Acaj) een gelijke behandelijke voor alle begunstigden. Volgens de Acaj verbleven sommige begunstigden nog in detentie terwijl andere al waren vrijgelaten. 7SUR7.CD, *Amnistie: l'Ong Acaj exige l'application générale et non sélective*, 11 juli 2014.

de groep die op 24 februari 2011 een aanslag op de residentie van president Kabila pleegde, 12 personen van de 'Brebis de Jéricho de Honoré Ngbanda à Kinshasa', 4 van de 'GALCD de Honoré Ngbanda à Kinshasa', 46 van de ARP/Faustin Munene', 2 van de 'UEDC du lieutenant-colonel Hilaire Paluku', 2 van Bundu dia Kongo en 8 van de UPCP/Kahasha Murhula Albert. Mende verklaarde dat Honoré Ngbanda zelf geen amnestie had gekregen. Hij verklaarde voorts dat de namen van de 68 M23-strijders (ook) bekend worden gemaakt in de kampen in Uganda waar ze verblijven. Mende betreurde het dat Rwanda niet meewerkte aan het laten tekenen van de *Acte d'engagement* door de ex-leden van M23 die in Rwanda verblijven.⁴¹⁸ De regering maakte op 3 september 2014 de vijfde golf bekend van 272 nieuwe begunstigden van de amnestieregeling. Deze lijst zag er als volgt uit: 191 ex-M23 strijders, van wie 162 zich in Uganda bevonden, de anderen bevonden zich in detentie in Ndolo en Makala in Kinshasa en in de gevangenis in Goma, 28 betrokkenen bij de aanvallen van 27 februari 2011 op de residentie van president Kabila in Kinshasa, 35 van de « GALCD » van Ngbanda Honoré in Kinshasa », 11 van de ARP-1 van Faustin Munene en 7 van de URDC van luitenant-kolonel Hilaire Paluku. Tot dan toe werd aan bijna 600 personen amnestie verleend.⁴¹⁹ Nadat de termijn op 11 augustus 2014 officieel was verstreken, voelden meer dan honderd kandidaten zich 'vergeten'. Ze hadden de verklaring ondertekend en meenden aan de voorwaarden te voldoen, maar hadden geen enkele reactie van de regering ontvangen.⁴²⁰ De amnestieregeling voor M23 werd verlengd om ervoor te zorgen dat voormalige strijders alsnog voor demobilisatie in aanmerking kwamen.

Rwanda

De amnestiekwestie zorgde voor verdeeldheid tussen de DRC en Rwanda. Volgens Kinshasa weigerde Kigali (aanvankelijk) een Congolese delegatie te ontvangen om aanvraagformulieren voor amnestie aan ex-M23 leden te overhandigen.⁴²¹ Op 17 juli 2014 begonnen uiteindelijk twintig deskundigen van de DRC en de VN - samen met de Rwandese autoriteiten - aan de identificatie van Congolese ex-rebellen van M23 in twee vluchtelingenkampen bij Kigali. Op 18 juli 2014 werden 373 ex-rebellen van M23 geïdentificeerd in het kamp Ngoma.⁴²² Eerder had Rwanda verklaard dat zich in dat kamp 700 voormalige M23-rebellen bevonden. Enkele voormalige rebellen tegen wie internationale sancties zijn uitgevaardigd, probeerden hun medestrijders over te

⁴¹⁸ Radio Okapi, *RDC: listes officielles de 271 bénéficiaires de la loi d'amnistie*, 25 april 2014; Radio Okapi, *RDC: la Monusco se dit prête à soutenir le retour des amnésiés*, 24 april 2014.

⁴¹⁹ ACP, *Amnistie : Cinquième vague de libération des personnes bénéficiaires*, 3 september 2014.

⁴²⁰ Onder hen bevonden zich militanten van de *Mouvement de libération du Congo* (MLC) en de groep van Firmin Yangambi. Sommigen vroegen zich af of de regering met twee maten mat. Critici betoogden dat zowel kolonel Mamadou als generaal Bahuma - beiden stierven onder verdachte omstandigheden - lid waren van de MLC. Op 12 augustus 2014 hielden 76 gedetineerden - kandidaten voor amnestie - een betoging in de gevangenis van Bunia. Ze eisten hun vrijlating. De directeur van de gevangenis had al zes maanden daarvoor 48 getekende verklaringen naar Kinshasa gestuurd, maar daarop nooit een positief antwoord ontvangen. In Walendu-Bindi verklaarden FDLR-strijders dat zij werden uitgesloten van de amnestieregeling. Advocaten verklaarden op 13 augustus 2014 dat ongeveer 200 amnestie begunstigden nog steeds vast zaten in de gevangenis van Makala en Ndolo in Kinshasa, hoewel ze de vereiste verklaring hadden ondertekend. Advocaten van de Enyele opstandelingen - de verklaring in maart 2014 hadden ondertekend - vroegen om hun vrijlating. RFI, *RDC: de nombreux détenus attendent l'application de la loi d'amnistie*, 1 april 2014; Le Potentiel, *A l'expiration du délai: les « oubliés » de l'amnistie se font entendre*, 12 augustus 2014; vertrouwelijke bron; Radio Okapi, *Ituri: des détenus candidats à l'amnistie réclament leur libération à Bunia*, 13 augustus 2014; Radio Okapi, *RDC: des amnésiés encore détenus à Kinshasa*, 14 augustus 2014; Radio Okapi, *Amnistie: les avocats des insurgés Enyele réclament la libération de leurs clients*, 28 augustus 2014. Op 17 november 2014 werden 14 ex-Enyele rebellen vrijgelaten in Mbandaka. Radio Okapi, *Loi d'amnistie : 14 ex-insurgés «Enyele» libérés à Mbandaka*, 18 november 2014.

⁴²¹ Rwanda wilde dat de DRC een speciaal statuut in het leven zou roepen voor de oud-strijders van M23. Maar de Congolese regering wilde hierover niet opnieuw onderhandelen. Uganda werkte (wel) mee aan de registratie van M23-strijders in hun land. Radio Okapi, *Kigali freine le processus d'amnistie des ex-M23 réfugiés sur son sol, accuse Kinshasa*, 4 juni 2014; UNSC, *S/2014/450*, 30 juni 2014.

⁴²² Allen tekenden een verklaring van non-recidive.

halen om geen amnestie aan te vragen. Op 19 juli 2014 ging de delegatie naar een tweede kamp waar zich 90 andere voormalige M23-rebellen bevonden.⁴²³

Uitvoering

In een open brief aan president Kabila van 17 april 2014 beschuldigde RENADHOC de regering van het op selectieve en discriminerende wijze toepassen van de amnestiewet.⁴²⁴ Ngo's uitten kritiek op de uitvoering van de wet en meenden dat niet het ministerie van Justitie, maar de ANR en de *Présidence* beslisten wie wel en niet amnestie zouden krijgen.⁴²⁵ In sommige gevallen werd de aanklacht van deelname aan een opstand – waarvoor amnestie mogelijk is – omgezet in een (gefabriceerde) beschuldiging van een algemeen delict.⁴²⁶

Vrijlating

Het proces van vrijlating van de begunstigden verliep moeizaam. Op 21 april 2014 werden veertig begunstigden – 20 militairen en 20 burgers waaronder de journalist Patrick Palata van de CCTV – vrijgelaten uit respectievelijk de militaire gevangenis van Ndolo en de gevangenis van Makala.⁴²⁷ Nadat in eerste instantie 50 gevangenen in Kinshasa waren vrijgelaten, verklaarde de gevangenisdirecties geen geld te hebben om ceremonieën van vrijlating te organiseren en de gedetineerden decharge te verlenen.⁴²⁸ Begunstigde militairen werden grotendeels overgebracht naar de residentie *Maman Mobutu*, in de *commune* Mongafula, waar hen 'huisarrest' werd opgelegd.⁴²⁹

2.2 Toezicht op naleving van mensenrechten

Nationaal

De DRC beschikt over een ministerie van Justitie en Mensenrechten. Er is een minister voor Justitie en een viceminister van Mensenrechten. De wet met betrekking tot de oprichting van de *Commission Nationale des Droits de l'Homme* (CNDH) werd op 21 maart 2013 door president Kabila bekrachtigd. Eind september 2014 was deze commissie nog altijd niet geïnstalleerd.⁴³⁰ De *Entité de liaison des droits de l'homme*, een samenwerkingsverband tussen overheid en mensenrechtenorganisaties, beschikte tijdens de verslagperiode over onvoldoende financiële middelen.⁴³¹ Het comité ter ondersteuning van mensenrechtenactivisten⁴³²

⁴²³ Le Potentiel, *Des experts de la RDC et de l'ONU au Rwanda pour identifier les rebelles du M23*, 21 juli 2014; Le Palmares, *La vérité a fini par éclater: Après avoir refusé au mois de juin, Kagame a dit oui à la RDC!*, 22 juli 2014.

⁴²⁴ Zo hadden alle aangeklaagden van de groep Enyele op 28 februari 2014 een verklaring afgelegd bij het ministerie van Justitie en wachtten zij tevergeefs op hun vrijlating. Na het ministerieel besluit van 24 februari 2014 van het ministerie van Justitie had (tot dan toe) geen enkele rechtbank of parket de vrijlating van een vervolgd (die in aanmerking kwam voor amnestie) gelast. Daarnaast zouden sommige rechters gedetineerden hebben bedreigd hen amnestie te onthouden als zij daarvoor niet betaalden. RRSSJ, *Déclaration du RENADHOC contre la tendance à l'application sélective et/ou discriminatoire de la loi sur l'amnistie en République Démocratique du Congo*, 17 april 2014.

⁴²⁵ Vertrouwelijke bron.

⁴²⁶ Dat is bijvoorbeeld gebeurd bij Enyele-leider Ibrahim Oudjani. Vertrouwelijke bron.

⁴²⁷ Zie voor de lijst van namen van de vierde groep het artikel. Le Potentiel, *La 4ème vague de 315 amnistiés en RDC comprend 154 miliciens « Bakata Katanga » et 68 éléments du M23*, 10 juli 2014; Afriqinfos, *RDC: Plus de 300 personnes bénéficient de la loi de l'amnistie*, 10 juli 2014.

⁴²⁸ Radio Okapi, *RDC: listes officielles de 271 bénéficiaires de la loi d'amnistie*, 25 april 2014; Radio Okapi, *RDC: la Monusco se dit prête à soutenir le retour des amnistiés*, 24 april 2014.

⁴²⁹ Vertrouwelijke bron.

⁴³⁰ Radio Okapi, *RDC: vers la désignation des membres de la Commission nationale des droits de l'homme*, 29 september 2014.

⁴³¹ UNGA, A/HRC/27/42, 1 september 2014. Zie ook L'Avenir, *Matata Ponyo aux commandes du Comité de pilotage de l'Entité de liaison pour les droits de l'homme*, 27 januari 2014.

⁴³² Comité de suivi en soutien aux défenseurs des droits humains (CDH).

pleitte voor de invoering van een wet om mensenrechtenactivisten te beschermen.⁴³³

Internationaal

De internationale gemeenschap volgt de mensenrechtensituatie in de DRC op kritische wijze. Het gezamenlijke VN-mensenrechtenbureau BCNUDH⁴³⁴ speelt een belangrijke rol in het toezicht op de mensenrechtenschendingen in de DRC. De *Protection Unit* richt zich specifiek op het beschermen van slachtoffers en getuigen van mensenrechtenschendingen en van mensenrechtenactivisten. Zij worden tijdelijk op een beschermd schuiladres ondergebracht. Tijdens de verslagperiode werd in ongeveer dertig gevallen bescherming geboden.⁴³⁵ Er is tevens een *protection network* opgezet van lokale medewerkers. Ze zijn uitgerust met draagbare telefoons om misstanden te melden. Ngo's als *Protection Internationale*, *Avocats sans Frontière (ASF)*, *Front Line* en *International Ngo Safety Organisation (INSO)*⁴³⁶ leiden lokale mensenrechtenactivisten op en zorgen voor hun veiligheid.

Uitwijzing Scott Campbell

Op 15 oktober 2014 bracht de BCNUDH een rapport uit over mensenrechtenschendingen in het kader van de operatie Likofi, die van 15 november 2013 tot 15 februari 2014 werd uitgevoerd in Kinshasa. Volgens de BCNUDH werden negen personen, waaronder één minderjarige, standrechtelijk geëxecuteerd in verscheidene *communes* van Kinshasa⁴³⁷ tussen 19 en 27 november 2013. Onder de slachtoffers waren (kleine) handelaren, een visser, een voetballer en een meubelmaker. De mensenrechtenschendingen werden vooral toegeschreven aan gespecialiseerde eenheden van de Nationale Politie, zoals het *Légion nationale d'intervention (LENI)* en de *Groupe mobile d'intervention (GMI)*.⁴³⁸ Na de verschijning van het rapport werd de directeur van de BCNUDH, Scott Campbell, het land uitgezet. De uitwijzing van Campbell, een jarenlange *Congo basher* volgens de regering⁴³⁹, werd fel bekritiseerd door de VN, de VS, de EU en door Congolese Ngo's.⁴⁴⁰

2.3 Naleving en schendingen

In de gehele DRC – maar vooral in de conflictgebieden - was gedurende de verslagperiode sprake van wijdverbreide en stelselmatige mensenrechtenschendingen. Het Congolese leger (FARDC), de Congolese Nationale Politie (PNC), de diverse veiligheidsdiensten (in het bijzonder de nationale

⁴³³ Radio Okapi, *Kinshasa: plaidoyer pour l'adoption de la loi sur la protection des défenseurs des droits humains*, 29 oktober 2014.

⁴³⁴ *Bureau Conjoint des Nations Unies aux Droits de l'Homme (BCNUDH)*. In het Engels: *United Nations Joint Human Rights Office (UNJHRO)*.

⁴³⁵ Vertrouwelijke bron.

⁴³⁶ <http://www.ngosafety.org/>.

⁴³⁷ Bumbu, Selembao, Limete, Ngiri-Ngiri, Ngaliema, Lingwala en Kalamu.

⁴³⁸ BCNUDH, *Rapport du Bureau Conjoint des Nations Unies aux Droits de l'Homme sur les violations des droits de l'homme commises par des agents de la Police nationale congolaise dans le cadre de l'opération "Likofi" à Kinshasa entre le 15 novembre 2013 et le 15 février 2014*, 15 oktober 2014.

⁴³⁹ Forum des As, *Pourquoi Scott Campbell devait quitter la RDC?*, 23 oktober 2014.

⁴⁴⁰ Radio Okapi, *Départ de Scott Campbell: Zeid Ra'ad condamne la décision de Kinshasa*, 20 oktober 2014; Radio Okapi, *RDC: des ONG des droits de l'homme soutiennent Scott Campbell*, 20 oktober 2014; Radio Okapi, *Affaire Scott Campbell: l'Union européenne et les USA interpellent Kinshasa*, 21 oktober 2014; Le Phare, *Kinshasa a franchi la ligne rouge, selon Ban*, 23 oktober 2014; La Prospérité, *Expulsion de Scott Campbell: Voici la déclaration du département d'état des États-Unis*, 23 oktober 2014. Human Rights Watch stelde in haar rapport *Opération Likofi : Meurtres et disparitions forcées aux mains de la police à Kinshasa* (Operatie Likofi, Moorden en verdwijningen door de politie) dat de politie ten minste 51 jonge mannen en jongens standrechtelijk had geëxecuteerd en 33 anderen had laten verdwijnen. De minister van Binnenlandse Zaken, Richard Muyej, trok de door Human Rights Watch aangehaalde getuigenverklaringen in twijfel en verklaarde niet te begrijpen dat het HRW-rapport geen aandacht schonk aan de slachtoffers van de *Kuluna*. HRW, *RD Congo: Une opération policière a conduit à la mort de 51 jeunes hommes et garçons*, 18 november 2014; La Prospérité, *Répondant à Human Rights Watch: Muyej annonce "Likofi 3"*, 20 november 2014.

inlichtingendienst *Agence Nationale de Renseignements* (ANR) en de Republikeinse Garde maakten zich schuldig aan ernstige mensenrechtenschendingen, waaronder buitengerechtelijke executies, verdwijningen, willekeurige arrestaties, mishandeling en marteling van burgers. Daarnaast maakten gewapende groeperingen, waaronder de ADF/Nalu, FDLR, de LRA en Maï-Maï groepen, zich schuldig aan ernstige schendingen van de mensenrechten.⁴⁴¹

De grootste mensenrechtenschender was nog altijd het regeringsleger.⁴⁴² In januari 2014 werden bijvoorbeeld volgens het *Bureau Conjoint des Nations Unies aux Droits de l'Homme* (BCNUDH) in de DRC 173 mensenrechtenschendingen gepleegd. Daarvan zou 36% gepleegd zijn door het leger, 27% door de politie en 28% door strijders van gewapende groeperingen.⁴⁴³ Eén van de belangrijkste aspecten van de mensenrechtenproblematiek in de DRC is de hoge mate van straffeloosheid.⁴⁴⁴ De Congolese autoriteiten hebben een aantal stappen gedaan om het gebrek aan discipline in het leger en de straffeloosheid te bestrijden. Zo worden meer en meer soldaten aangeklaagd wegens verkrachting en is een aantal officieren overgeplaatst, ver weg van hun thuisgebied. Maar al met al blijft de discipline toch slecht en komt berechting van militairen weinig voor. De hogere officieren ontspringen de dans vaak volledig.⁴⁴⁵

2.3.1 Vrijheid van meningsuiting

De grondwet voorziet in vrijheid van meningsuiting, persvrijheid en het recht op informatie.⁴⁴⁶ In de praktijk worden deze rechten echter door de autoriteiten beperkt.⁴⁴⁷ Er zijn nog veel obstakels die de media beletten om hun maatschappelijke rol te vervullen. Zo beschermt artikel 74 van het strafrecht de eer van een gezagsdrager.⁴⁴⁸ Mensenrechtenactivisten en journalisten die zich kritisch uitlieten over de autoriteiten of aandacht vroegen voor bepaalde misstanden werden geregeld (met de dood) bedreigd, op willekeurige wijze gearresteerd en op andere manieren blootgesteld aan mensenrechtenschendingen door politie of veiligheidsdiensten en door gewapende groeperingen. Degene die een journalist aanpakt en de persvrijheid schendt, wordt in de regel daarvoor niet gestraft.

⁴⁴¹ In de eerste helft van 2014 werden volgens het *Bureau Conjoint des Nations Unies aux Droits de l'Homme* (BCNUDH) in de DRC 1.214 mensenrechtenschendingen gepleegd, tegenover 1.264 schendingen in de periode juli-december 2013. Het aantal slachtoffers steeg van 2.449 in de tweede helft van 2013 naar 4.003 in de eerste helft van 2014. Van de mensenschendingen in het eerste semester van 2014 zou 57% gepleegd zijn door het leger en de politie en 43% door strijders van gewapende groeperingen. Xinhua, *RDC: 1.214 violations des droits de l'homme pendant le premier semestre*, 24 juli 2014. Na de aanslagen van 30 december 2013 vonden op grote schaal mensenrechtenschendingen plaats in de provincies Katanga en Kinshasa en, in mindere mate, Maniema. Op 30 december 2013 werden volgens MONUSCO ten minste 46 personen in Lubumbashi gedood door de veiligheidsdiensten. UNSC, S/2014/157, 5 maart 2014; UNGA, A/HRC/27/42, 1 september 2014. Zie 7SUR7.CD, *Droits de l'Homme: RD Congo, 171 violations enregistrées en juillet 2014*, 29 augustus 2014.

⁴⁴² Hoewel massaverkrachtingen minder voorkomen dan in voorgaande jaren, kwamen moord, plundering, diefstal, afpersing en bedreiging door officieren, soldaten of hele eenheden nog altijd veel voor, in het bijzonder in het oosten van het land. Vertrouwelijke bron. Op 3 juli 2014 verklaarde Human Rights Watch dat het regeringsleger en MONUSCO – hoewel ze op de hoogte en in de buurt waren – niets hebben gedaan om de aanval op 6 juni 2014 op het dorp Mutarule – waarbij ten minste 30 burgers werden gedood – te stoppen. RRSSJ, *RD Congo: L'armée et l'ONU n'ont pas agi pour arrêter un massacre*, 3 juli 2014; Afriqinfos, *RDC: Une ONG accuse l'armée et l'ONU de passivité lors d'un massacre*, 4 juli 2014.

⁴⁴³ Le Phare, *Violations Droits de l'Homme en RDC : FARDC, PNC et groupes armés indexés!*, 6 maart 2014. Le Potentiel, *Le BCNUDH enregistre 173 cas de violations des droits de l'Homme en janvier 2014*, 10 maart 2014.

⁴⁴⁴ Het justitieapparaat wordt ingezet door machthebbers om politieke tegenstanders uit te schakelen en eigen (illegale) handelsbelangen te bevorderen, terwijl er een vrijwel complete straffeloosheid is voor de veiligheidsdiensten. Vertrouwelijke bron.

⁴⁴⁵ Vertrouwelijke bron; Radio Okapi, *RDC: la majorité des atteintes aux droits humains restent impunies, selon Human Rights Watch*, 22 januari 2014.

⁴⁴⁶ Constitution, artikel 24.

⁴⁴⁷ Freedom House, *Countries at the Crossroads 2013- Democratic Republic of the Congo (2013)*.

⁴⁴⁸ Door dit artikel riskeert een journalist celstraf als hij bijvoorbeeld corruptie van een ambtenaar of politicus aan de kaak stelt. *Journaliste en Danger* (JED) doet al jarenlang pogingen om de wet, die stamt uit de tijd dat de DRC nog een dictatuur was, gewijzigd te krijgen. Vertrouwelijke bron.
http://www.leganet.cd/Legislation/10/2004/10_30.11.2004.pdf.

Mensen die politieke, economische of militaire macht hebben gebruiken volgens een bron hun relaties om rekeningen te vereffenen en zich te wreken.⁴⁴⁹ Tijdens de verslagperiode is de persvrijheid verslechterd.⁴⁵⁰ Volgens de Ngo Journaliste en Danger (JED) werden in 2014 tientallen journalisten gearresteerd en gedetineerd in gevangenschappen of *cachots*. In het jaarverslag van de JED, getiteld *L'armée, la police et les services de sécurité au banc des accusés*⁴⁵¹, staat dat het leger, de politie en de veiligheidsdiensten verantwoordelijk zijn voor 40% van het geweld tegen journalisten.⁴⁵² De *Conseil supérieur de l'Audiovisuel et de la Communication* CSAC trok (tijdelijk) vergunningen van kranten en televisiestations in.⁴⁵³

De situatie van journalisten in Noord-Kivu is na de nederlaag van M23 (wel) verbeterd. Ze konden zich overal vrij bewegen, maar hadden geen toegang tot gevangenschappen en *cachots* van de ANR. De journalisten die in 2013 het door M23 bezette gebied hadden verlaten, keerden in 2014 terug naar Rutshuru en gingen weer aan het werk.⁴⁵⁴ Enkele jaren geleden werden journalisten die in onveilige gebieden werkten regelmatig afgewisseld, opdat ze niet geïdentificeerd zouden worden, maar in 2014 werden journalisten in Oost-Congo voor onbepaalde tijd ergens geplaatst.⁴⁵⁵ Wel werden journalisten en mensenrechtenactivisten ook daar nog altijd bedreigd, en geïntimideerd door gewapende groeperingen, het leger en politici.⁴⁵⁶ Journalisten van lokale media werkten regelmatig samen met (het door de VN beschermde) Radio Okapi bij de publicatie van gevoelige informatie.⁴⁵⁷ Wel moet worden bedacht dat de meeste journalisten niet goed zijn opgeleid⁴⁵⁸, niet onafhankelijk zijn en regelmatig over de schreef gaan.⁴⁵⁹ De weinige journalisten die onafhankelijk onderzoek verrichten worden niet zelden dwarsgezet, geïntimideerd of uitgeschakeld.⁴⁶⁰

Hieronder volgen enige voorbeelden van incidenten, dit is een niet-uitputtende opsomming.

- 14 december 2013 tijdelijke sluiting van de krant 'Kisangani news';⁴⁶¹
- 17 februari 2014 embedded journalist gedood door ADF-strijders;⁴⁶²
- 12 maart 2014 detentie van de journalist Eliezer Tambwe⁴⁶³

⁴⁴⁹ Vertrouwelijke bron.

⁴⁵⁰ Ibid.

⁴⁵¹ Het leger, de politie en de veiligheidsdiensten in het beklagdenbankje.

⁴⁵² AFP, *RDC: atteintes à la liberté de la presse, les services de sécurité pointés du doigt*, 1 november 2014.

⁴⁵³ Vertrouwelijke bron.

⁴⁵⁴ Ze waren met hulp van MONUSCO enkele maanden uitgeweken naar Kinshasa.

⁴⁵⁵ In het verleden begrepen de gewapende groeperingen de rol van de journalist niet, maar nu hebben ze de telefoonnummers op zak en bellen hen – soms tot ongenoegen van de autoriteiten – als ze iets te melden hebben. Vertrouwelijke bronnen.

⁴⁵⁶ Bijvoorbeeld omdat ze onveiligheid, corruptie of de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen aan de kaak stelden. MONUSCO verleende in 2014 in ongeveer 30 gevallen bescherming. Daarnaast waren er zo nu en dan bedreigingen vanuit de gemeenschap. Als een journalist kritisch schrijft over zijn eigen gemeenschap wordt hij beschouwd als verrader. Vertrouwelijke bronnen.

⁴⁵⁷ Radio Okapi is beter beschermd dan andere media. Daarom werken andere media vaak samen met Radio Okapi om tegelijkertijd gevoelige informatie te publiceren. Vertrouwelijke bron.

⁴⁵⁸ Alleen in Kinshasa is een school voor de journalistiek.

⁴⁵⁹ Vaak worden geruchten als feiten of waarheden gepresenteerd en worden rekeningen vereffend in artikelen. Ook beginnen private media soms met uitzendingen zonder over de nodige vergunningen van de autoriteiten te beschikken. Bij verscheidene media krijgen de journalisten geen salaris en hebben zij geen contract. Daardoor worden ze in veel gevallen de woordvoerder van de invloedrijke zakenman of politicus die hen betaalt.

Vertrouwelijke bron.

⁴⁶⁰ Ibid.

⁴⁶¹ De krant 'Kisangani news' kreeg op 14 december 2013 een verschijningsverbod van drie maanden van de *Conseil supérieur de l'audiovisuel et de communication* (CSAC) in de Provincie Orientale. De krant werd ervan beticht artikelen hebben gepubliceerd om het conflict tussen het provinciale parlement en de gouverneur gaande te houden. Afrikarabia.com: *La liberté de la presse toujours menacée*, 15 december 2013; Radio Okapi, *Province Orientale: le journal « Kisangani news » suspendu pendant trois mois par le CSAC*, 15 december 2013.

⁴⁶² Afriqinfos, *RDC: Mort d'un journaliste congolais suivant les combats dans l'Est*, 17 februari 2014.

- 15 maart 2014 arrestatie en mishandeling van Désiré-Israël Kazadi, directeur van de Ngo *Freedom for Journalists* (FFJ);⁴⁶⁴
- 22 juli 2014 molestatie TV-crew door verkeerspolitie;⁴⁶⁵
- 28 juli 2014 verbod op verslaggeving van de viering van Eid al-Fitr;⁴⁶⁶
- 20 augustus 2014 verdwijning van de journaliste Thythy Bolumbu van Canal Kin TV;⁴⁶⁷
- 20 augustus 2014 verbod op verschijning van 61 kranten;⁴⁶⁸
- 21 augustus 2014 arrestatie Michael Mukebay van CongoNews.⁴⁶⁹

2.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

De Congolese grondwet voorziet in de vrijheid van vereniging en vergadering. Ook de wetgeving die de organisatie en het functioneren van politieke partijen regelt voorziet in deze vrijheden.⁴⁷⁰ De grondwet garandeert het recht op vreedzame vergadering, zolang deze niet in strijd is met de wet, de openbare orde en de goede zeden. Ook de vrijheid van demonstratie wordt in de grondwet gegarandeerd.⁴⁷¹ Demonstraties dienen vooraf schriftelijk bij de autoriteiten te worden aangekondigd. Dit wordt vaak gebruikt als excuus om demonstraties te verbieden. In de praktijk worden demonstraties geregeld door de lokale autoriteiten en de veiligheidsdiensten verboden of uit elkaar geslagen.⁴⁷² De voorzitter van de UNC, Vital Kamerhe, zou op 21 februari 2014 een bijeenkomst houden in Bukavu, maar een dag tevoren verklaarden de autoriteiten dat de bijeenkomst geen doorgang kon vinden wegens werkzaamheden op het plein van de Onafhankelijkheid. Tientallen agenten wachtten bij aankomst Kamerhe en zijn gevolg op. Toen duizenden mensen toestroomden, wierpen agenten traangasgranaten en schoten op de menigte. Een motorrijder werd gedood en 24 gewonden werden opgenomen in het ziekenhuis.⁴⁷³

2.3.3 Vrijheid van godsdienst

De Congolese grondwet voorziet in de vrijheid van godsdienst.⁴⁷⁴ De DRC kent geen staatsgodsdienst. In de praktijk respecteert de overheid het recht op vrijheid van

⁴⁶³ Tambwe had een artikel geschreven over oppositiedid Diomi Ndongala, die werd vastgehouden wegens (beweerde) kinderverkrachting. Le Potentiel, *RDC: Un fervent défenseur de la liberté de la presse agressé à Kinshasa*, 17 maart 2014.

⁴⁶⁴ Kazadi had het opgenomen voor bovengenoemde journalist Tambwe. Le Potentiel, *RDC: Un fervent défenseur de la liberté de la presse agressé à Kinshasa*, 17 maart 2014.

⁴⁶⁵ Een verslaggever en een cameraman van *Molière TV* werden door leden van de verkeerspolitie in elkaar geslagen. De agenten namen tevens de tv-apparatuur in beslag. Radio Okapi, *Kinshasa: L'Omec dénonce le passage à tabac de 2 journalistes par des policiers*, 25 juli 2014.

⁴⁶⁶ De CSAC verbood de media verslag te doen van de viering van *Eid al-Fitr*, het einde van de Ramadan. Reliefweb, *Nord-Kivu autorités ban media coverage of Muslim community*, 31 juli 2014.

⁴⁶⁷ Een dag na haar verdwijning had ze haar moeder telefonisch meegedeeld te zijn gearresteerd en te zijn meegenomen naar het kamp Tshatshi, maar de directie van het kamp ontkende dat ze daar werd vastgehouden. Radio Okapi, *Kinshasa: Canal Kin TV dénonce l'enlèvement de la journaliste Thythy Bolumbu*, 22 augustus 2014.

⁴⁶⁸ De kranten – zowel regeringsgezind als van de oppositie – hadden geen belasting betaald. Vertrouwelijke bron; BBC, *Kinshasa suspend 61 journaux*, 21 augustus 2014; Radio Okapi, *61 journaux et périodiques de Kinshasa interdits de parution*, 22 augustus 2014.

⁴⁶⁹ Deze journalist had volgens een bron zonder enige vorm van bewijs beschuldigingen geuit tegen kardinaal Monsengo; diens jongere broer had de journalist laten oppakken, omdat hij de familie had beledigd. Vertrouwelijke bron; All Africa, *Congonews Editor Held Without Charge After Criticizing Archbishop*, 28 augustus 2014.

⁴⁷⁰ Loi n° 04/002 du 15 mars 2004 portant organisation et fonctionnement des partis politiques, artikel 6, 19 en 34. Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

⁴⁷¹ Constitution, artikel 25 en 26. De vrijheid van vergadering is vastgelegd in artikel 37.

⁴⁷² US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2013 - Congo, Democratic Republic of the*, 27 februari 2014.

⁴⁷³ RFI, *RDC: la police disperse violemment les partisans de l'opposant Kamerhe*, 21 februari 2014.

⁴⁷⁴ Constitution, artikel 22.

godsdienst, zolang de openbare orde niet in gevaar wordt gebracht. Er waren in de verslagperiode geen berichten van onderdrukking van religieuze uitingen.⁴⁷⁵

2.3.4 *Bewegingsvrijheid*

Artikel 30 van de Congolese grondwet bepaalt dat eenieder die zich op het Congolese grondgebied bevindt het recht heeft zich hierbinnen vrijelijk te bewegen. Ook heeft iedere ingezetene het recht het nationale grondgebied te verlaten en er naar terug te keren. De wet kan aan deze bepalingen wel voorwaarden verbinden. Het is niet bekend welke voorwaarden dit zijn. In de praktijk is het – door de hoge kosten en het beperkte aantal uitgiftekantoren – moeilijk voor veel Congolezen om een paspoort te bemachtigen om het land te verlaten.⁴⁷⁶

2.3.5 *Rechtsgang*

Het Congolese burgerlijke recht en het strafrecht zijn gebaseerd op het Belgische recht en het lokale gewoonterecht.⁴⁷⁷ De grondwet voorziet in het recht op een snelle procesgang en het recht op juridische bijstand en het veronderstelt dat een verdachte onschuldig is tot zijn schuld bewezen is.⁴⁷⁸

Amnestie M23

Op 21 april 2014 protesteerde M23 tegen een door de regering opgestelde lijst van bijna 100 leden van M23 die niet in aanmerking zouden komen voor amnestie. Op deze lijst zouden generaal Sultani Makenga en andere hooggeplaatste M23-ers voorkomen die worden beschuldigd van ernstige mensenrechtenschendingen in Noord-Kivu. De lijst zou reeds zijn goedgekeurd voordat de amnestiewet werd aangenomen.⁴⁷⁹ M23 stelde op 26 maart 2014 de willekeurige arrestaties van enkele naar de DRC teruggekeerde kaderleden aan de kaak. Ze waren teruggekeerd in de veronderstelling amnestie te zullen krijgen.⁴⁸⁰ Op 11 augustus 2014, de sluitingsdatum van de amnestie, gaf M23 een communiqué uit waarin het de regering ervan beschuldigde 'opzettelijk' een belangrijk aantal naar Rwanda en Zuid-Afrika gevluchte M23-leden te beletten de verklaring om de wapens niet meer op te nemen te ondertekenen.⁴⁸¹ Verder verklaarde M23 dat aan slechts 31 leden officieel amnestie was verleend op een totaal van 3.657 personen die de verklaring hadden ondertekend.⁴⁸² De coördinator van het *Mécanisme national de suivi* (MNS)⁴⁸³,

⁴⁷⁵ US Department of State, *2013 International Religious Freedom Report - Congo, Democratic Republic of the*, 28 juli 2014.

⁴⁷⁶ Constitution, artikel 30.

⁴⁷⁷ Buiten de stedelijke gebieden is het rechtssysteem in de DRC non-existent en worden geschillen beslecht door gewoonterecht. Het gewoonterecht wordt erkend in artikel 207 van de grondwet. Het ziet bijvoorbeeld op huwelijk, scheiding en eigendomsrechten. Hoewel het gewoonterecht ondergeschikt is aan wetten die door het parlement zijn aangenomen, wordt 75 procent van de geschillen door het gewoonterecht opgelost. Bij uitoefening van het gewoonterecht – dat uitsluitend op de eigen etnische gemeenschap van toepassing is – zijn verscheidene onderdelen van die gemeenschap betrokken, zoals stamoudsten, de familie- en de stamraad en de stamleiders. Dunia Zongwe et al, *The Legal System and Research of the Democratic Republic of Congo (DRC): An Overview*, september 2010.

⁴⁷⁸ Constitution, artikel 17-19. Zie voor meer bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

⁴⁷⁹ BBC Afrique, *Le M23 veut une amnistie élargie*, 21 april 2014; AllAfrica, *Congo-Kinshasa: M23 Down but Not Out*, 28 april 2014.

⁴⁸⁰ Regeringswoordvoerder Mende stelde dat daders van internationale misdrijven berecht zullen worden en dat de minister van Justitie nog bezig was om te bepalen wie wel en niet voor amnestie in aanmerking kwamen.

Afrik.com, *Le M23 dénonce l'arrestation arbitraire de ses cadres en RDC*, 27 maart 2014.

⁴⁸¹ De politieke leider van M23, Bertrand Bisimwa, verklaarde dat 500 leden niet in de gelegenheid waren gesteld te tekenen. De amnestieregeling voor M23 werd daarna verlengd om ervoor te zorgen dat voormalige strijders alsnog voor demobilisatie in aanmerking kwamen.

⁴⁸² Niet duidelijk is of het hier genoemde aantal van 31 leden betrekking heeft op reeds vrijgelaten M23-strijders. Volgens de regering – zie paragraaf 2.1.3 – zou aan 268 M23-strijders amnestie zijn verleend. Er zouden volgens een bron M23-strijders op de lijsten staan, die niet tot M23 behoorden. Tientallen M23-strijders die de akte hadden ondertekend en waren teruggekeerd naar de DRC waren volgens M23 daar gearresteerd. 16 van hen bevonden zich in detentie in de centrale gevangenis van Munzenze in Goma en 7 in een *cachot* van de ANR. AFP, *RDC: l'ex-rébellion M23 dénonce des injustices dans l'application de l'amnistie*, 12 augustus 2014; vertrouwelijke bron.

⁴⁸³ Van het kaderakkoord van Addis Abeba.

François Muamba, verklaarde dat sommige ex-strijders van M23 moeten worden berecht, terwijl anderen, die geen Congolees zijn, moeten teruggaan naar hun land van herkomst.⁴⁸⁴ Voorts wordt verwezen naar paragraaf 2.1.3.

2.3.6 Arrestaties en detenties

Hoewel de nieuwe grondwet en overige wetten dit verbieden, was tijdens de verslagperiode geregeld sprake van willekeurige arrestatie en detentie.⁴⁸⁵ Arrestanten worden geregeld gefolterd of mishandeld. In het algemeen hebben MONUSCO, het Rode Kruis en sommige lokale mensenrechtenorganisaties wel toegang tot de reguliere gevangenen, maar niet tot de detentiefaciliteiten van de veiligheidsdiensten.⁴⁸⁶ Veel tegenstanders van de regering werden eerst opgesloten in de ondergrondse kerkers van de ANR of de *Détection militaire des activités anti-patrie* (DEMIAP) voordat ze naar een gevangenis gingen.⁴⁸⁷

MONUSCO voerde inspecties uit – onder meer werden 30 politiecellen op 16 plaatsen in conflictgebieden bezocht - en organiseerde mobiele rechtbanken om het grote aantal niet onherroepelijk veroordeelde gedetineerden te verminderen.⁴⁸⁸ Daardoor werden in de tweede helft van 2013 365 gevallen van onrechtmatige detentie geregulariseerd en werden 100 gedetineerden vrijgelaten.⁴⁸⁹ Tevens daalde het aantal gedetineerden dat de opgelegde celstraf had overschreden aanzienlijk, terwijl het aantal zaken dat voor de rechter werd gebracht steeg.⁴⁹⁰ Op 23 augustus 2014 betreurde de viceminister van Justitie en Mensenrechten, Sakina Binti Selemani, tijdens een bezoek aan Kisangani de detentieomstandigheden in de *amigos* en *cachots* van het militaire parket en de detentiecentra van de politie. De viceminister constateerde een aantal gevallen van marteling, willekeurige arrestatie en onvindbare registers.⁴⁹¹

Vervolging

Volgens het *United Nations Joint Human Rights Office* (UNJHRO) werden tussen juni 2013 en april 2014 89 militairen (waaronder 11 hoge officieren), 44 leden van de PNC en twee leden van de ANR veroordeeld, voornamelijk wegens verkrachting of moord. In slechts twee gevallen werden veroordelingen uitgesproken wegens foltering.⁴⁹² Maar veel officieren met een hoge rang werden nog altijd niet of licht

⁴⁸⁴ Muamba verklaarde dat de Congolezen die amnestie krijgen, worden opgenomen in het *Démobilisation, désarmement et réinsertion* (DDR) proces. Uit een in oktober 2014 verschenen VN-rapport blijkt dat M23 op grote schaal mensenrechtenschendingen heeft gepleegd. De VN dringt aan op vervolging van de daders. Forum des As, *Le processus de rapatriement des ex-M23 éligibles à l'amnistie soumis à l'évaluation*, 2 september 2014; Le Potentiel, *Le MNS et la CIRGL travaillent sur la mise en œuvre de la déclaration de Nairobi*, 3 september 2014; Le Potentiel, *François Muamba: « Aucun milicien FDLR ne doit rester sur le sol congolais »*, 3 september 2014; RFI, *RDC: l'ONU réclame justice pour les crimes commis par le M23*, 10 oktober 2014. Zie BCNUDH, *Rapport du Bureau Conjoint des Nations Unies aux Droits de l'Homme sur les violations Droits de l'Homme commises par le Mouvement du 23 mars (M23) dans la Province du Nord-Kivu Avril 2012 - Novembre 2013*, oktober 2014.

⁴⁸⁵ Zowel de PNC, de FARDC als de ANR maken zich hieraan schuldig. Aangehouden burgers worden in sommige gevallen vrijgelaten na het betalen van losgeld. Zie Human Rights Council, *A/HRC/19/48*, 13 januari 2012. Zie voor meer bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

⁴⁸⁶ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2013 - Congo, Democratic Republic of the*, 27 februari 2014. De toegang tot de *cachots* wordt geweigerd met het argument dat de staatsveiligheid in het geding zou zijn. Vertrouwelijke bron.

⁴⁸⁷ De ANR heeft volgens een bron 15 ondergrondse *cachots*. Vertrouwelijke bron.

⁴⁸⁸ UNSC, *S/2014/157*, 5 maart 2014. Veel gedetineerden zijn nooit voor een rechter voorgeleid, ze zitten soms negen maanden vast zonder dat iemand naar hen omkijkt. Gedetineerden betalen in sommige gevallen 400-800 dollar om te worden vrijgelaten. Vertrouwelijke bron.

⁴⁸⁹ UNSC, *S/2013/757*, 17 december 2013.

⁴⁹⁰ UNSC, *S/2014/157*, 5 maart 2014.

⁴⁹¹ Volgens waarnemers beperkte de viceminister zich tot de politiebureaus, maar is ze niet gaan kijken naar de gevangenen in de kerkers van de DEMIAP en de ANR. Ook een commissie van parlementsleden kreeg geen toegang tot krijgen tot deze *cachots*, het is een *domaine réservé*. Vertrouwelijke bron; Radio Okapi, *RDC: la vice-ministre de la Justice déplore les mauvaises conditions carcérales à Kisangani*, 25 augustus 2014.

⁴⁹² UNGA, *A/HRC/27/42*, 1 september 2014.

gestraft. De misdaden die het leger – na de val van Goma - heeft begaan in Minova hebben alleen geleid tot een veroordeling van militairen met een lage rang.⁴⁹³

In de zaak van de in 2010 vermoorde mensenrechtenactivist Floribert Chebeya werden zowel in Senegal als in Kinshasa juridische (vervolg)stappen gezet. In Dakar deed de *Fédération internationale des droits de l'homme* (FIDH) begin juni 2014 een beroep op de Senegalese Justitie⁴⁹⁴ om Paul Mwilambwe, de naar Senegal gevluchte Congolese politieman die bij verstek ter dood werd veroordeeld voor de moord op mensenrechtenactivist Floribert Chebeya, te horen. Behalve (vermeende) dader is Mwilambwe ook een sleutelgetuige. Hij heeft het voormalige hoofd van de Congolese politie, John Numbi, met de moord in verband gebracht.⁴⁹⁵ De Senegalese Justitie verklaarde zich bevoegd om Paul Mwilambwe te berechten.⁴⁹⁶ Op 11 september 2014 werden de civiele partijen in de zaak Chebeya in Dakar gehoord door de onderzoeksrechter. Inmiddels was Mwilambwe's echtgenote overgebracht naar Dakar.⁴⁹⁷ In Kinshasa werd na een schorsing van meer dan een jaar op 29 augustus 2014 de zaak Chebeya hervat met een zitting van de Hoge Raad, die een verzoek van de civiele partijen van mei 2013 moest beoordelen. Met hun verzoek beoogden de civiele partijen alsnog generaal Numbi, die in hun ogen de hoofdverdachte is, te laten horen.⁴⁹⁸

Situatie in gevangenissen

Officiële gevangenissen

Ordonnance n° 344 van 17 september 1965 over het penitentiare regime regelt het gevangeniswezen in de DRC. Deze regeling bepaalt waar *prisons centrales*, *prisons de district* en *prisons de police* zijn.⁴⁹⁹

Cachots

Daarnaast zijn er diverse niet-officiële gevangenissen, die meestal worden aangeduid als *cachots*. Dit zijn detentiefaciliteiten van leger en veiligheidsdiensten, die zijn ingericht in legerbases of in woningen en kantoren. In *Ordonnance n° 344* wordt bepaald dat gevangenen voor een periode van maximaal vijftien dagen mogen worden vastgehouden op andere plekken dan die door de *Ordonnance* als gevangenis zijn aangewezen.⁵⁰⁰

Kinderen in gevangenissen

Vijf jaar na de invoering van de wet ter bescherming van de rechten van het kind⁵⁰¹ verbleven tijdens de verslagperiode nog altijd kinderen in gevangenissen. Volgens de wet mag een rechter kinderen alleen naar een jeugdinstelling sturen, niet naar de gevangenis. Volgens advocaten verbleven in augustus 2014 nog kinderen in de

⁴⁹³ Radio Okapi, *Procès de Minova: 5 ONG dénoncent une justice « expéditive et bâclée »*, 9 mei 2014.

⁴⁹⁴ De Senegalese minister van Justitie, Sidiki Kaba, is oud-erevoorzitter van de FIDH.

⁴⁹⁵ De Ngo *Voix des sans voix* riep op 9 juli 2014 de autoriteiten in Kinshasa op de veiligheid van Madame Dadi Bumba Mayalale, de vrouw van de politieman Paul Mwilambwe te garanderen. Gewapende mannen, waaronder Thierry Mande, de voormalige privésecretaris van John Numbi, zouden hebben geprobeerd Madame Mayalale te ontvoeren. RFI, *L'affaire Chebeya, un dossier embarrassant pour le Sénégal*, 4 juni 2014; Le Potentiel, *Avocats sans frontières soutient la plainte contre Paul Mwilambwe pour l'affaire Chebeya*, 4 juni 2014; Afriqinfos, *Affaire Chebeya: Appel à la protection de la femme d'un policier congolais*, 10 juli 2014; Radio Okapi, *RDC: la VSV « choquée » par la tentative d'enlèvement de l'épouse de Paul Mwilambwe*, 11 juli 2014.

⁴⁹⁶ Radio Okapi, *Affaire Chebeya: la justice sénégalaise se déclare compétente pour juger Paul Mwilambwe*, 7 juni 2014; *Tempête des tropiques, Chebeya: le procès reprend demain à Dakar*, 23 juli 2014.

⁴⁹⁷ Forum des As, *Paul Mwilambwe: vers une commission rogatoire pour John Numbi?*, 12 september 2014.

⁴⁹⁸ AFP, *RDC: l'affaire Chebeya devant la justice après plus d'un an de suspension*, 29 augustus 2014.

⁴⁹⁹ *Ordonnance n° 344 du 17 septembre 1965 relatif au régime pénitentiaire*, artikel 5. Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

⁵⁰⁰ UNGA, A/HRC/27/42, 1 september 2014.

⁵⁰¹ Loi n° 09/001 du 10 janvier 2009 portant protection de l'enfant.

Makala gevangenis in Kinshasa. Jongens zijn in de Makala gevangenis gescheiden van mannen, maar in de vrouwenvleugel delen meisjes cellen met vrouwen.⁵⁰²

Gevangenen in voorarrest

Hoewel gevangenen volgens de wet maximaal twee dagen in voorlopige hechtenis mogen blijven, gebeurt het in de praktijk geregeld dat gedetineerden lange tijd vast zitten zonder dat ze worden voorgeleid.⁵⁰³

Omstandigheden in gevangenissen

De situatie in gevangenissen in de DRC is slecht. De gevangenissen zijn overvol, er is een groot gebrek aan hygiëne en de kans op besmettelijke ziektes, zoals tuberculose, is groot.⁵⁰⁴ Overlijden door ondervoeding komt nog altijd geregeld voor en medische zorg is beneden elke maat.⁵⁰⁵ In gevangenissen worden mannen, vrouwen en minderjarige gedetineerden op een enkele uitzondering na niet van elkaar gescheiden. Hierdoor is de kans op misbruik van vrouwen en kinderen groot.

Vanwege de bijzonder slechte staat van de gevangenissen in de DRC zijn ontsnappingen aan de orde van de dag. Deze situatie wordt versterkt door het feit dat het overgrote deel van het gevangenispersoneel niet of nauwelijks betaald wordt en daardoor gemakkelijk omkoopbaar is.

Hier volgen enige voorbeelden van ontsnappingen, dit is een niet-uitputtende opsomming.

- 14 februari 2014 ontsnapping 7 gedetineerden uit de gevangenis van Mbandaka.⁵⁰⁶
- 5 juni 2014 ontsnapping 301 gedetineerden uit de gevangenis van Bukavu in Zuid-Kivu.⁵⁰⁷
- 26 september 2014 ontsnapping 114 gedetineerden uit de gevangenis van Tshikapa.⁵⁰⁸
- 19 oktober 2014 ontsnapping 230 gedetineerden uit de gevangenis van Butembo.⁵⁰⁹

De zaak Joshua French

Op 18 februari 2014 veroordeelde de militaire rechtbank in Kinshasa de Noor Joshua French tot levenslang voor de moord op zijn landgenoot Tjostov Moland. De twee Noren waren in 2009 schuldig bevonden aan de moord op hun Congolese chauffeur

⁵⁰² Le Potentiel, *Congo-Kinshasa: Prison centrale de Makala – Une quarantaine d’avocats assurent la défense des enfants réputés indigènes*, 8 augustus 2014. Op de Makala gevangenis is meer toezicht dan op andere gevangenissen, daar worden – zie hieronder – minderjarigen vaak niet gescheiden van meerderjarigen.

⁵⁰³ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2013 - Congo, Democratic Republic of the*, 27 februari 2014. Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012. Zie ook Radio Okapi, *Kinshasa: plusieurs personnes détenues sans jugement dans les prisons de Makala et Ndolo*, 19 september 2013.

⁵⁰⁴ Begin oktober 2014 telde de gevangenis Munzenze van Goma 1.146 gedetineerden in plaats van 150 waarvoor capaciteit is. De Ngo *Association des volontaires du Congo* (Asvoco) waarschuwde voor ziekten als tuberculose. Radio Okapi, *La surpopulation de la prison de Goma propice au développement des maladies, selon l’Asvoco*, 6 oktober 2014.

⁵⁰⁵ Vertrouwelijke bron. Volgens MONUSCO zijn de sanitaire omstandigheden in de meeste gevangenissen zorgwekkend. In detentiecentra in Kasapa (Katanga), Bunia (Province orientale) en Goma (Noord-Kivu) zou deze hebben geleid tot gevallen van ziekte. Daarnaast zouden de gevangenissen van Mahagi en Kabare in Zuid-Kivu, en Aru en Bunia in Ituri onvoldoende voedselvoorraden hebben. Ook in andere detentiecentra was sprake van ondervoeding van gedetineerden. Radio Okapi, *RDC: la Monusco plaide pour une réforme « en profondeur » du système pénitentiaire*, 6 februari 2014.

⁵⁰⁶ Xinhua, *RDC: 7 prisonniers s’évadent de la prison centrale de Mbandaka*, 14 februari 2014.

⁵⁰⁷ Nadat ze met wapens de bewakers hadden overmeesterd. Bij de uitbraak vielen twee doden en zeven gewonden. Jeune Afrique, *RDC: à Bukavu, plus de 300 détenus évadés, deux personnes tuées*, 6 juni 2014. Zie ook Radio Okapi, *Lubumbashi: un capitaine des FARDC jugé pour meurtre de 14 détenus*, 6 augustus 2014.

⁵⁰⁸ AP, *RDC: 114 détenus s’évadent d’une prison*, 26 september 2014.

⁵⁰⁹ Xinhua, *RDC: plus de 230 détenus s’évadent d’une prison du Nord-Kivu*, 19 oktober 2014.

in Bunia en in 2011 overgebracht naar de militaire gevangenis Ndolo, waar ze een cel deelden. Tjostov Moland werd op 18 augustus 2013 dood in zijn cel aangetroffen. Volgens de advocaat van Joshua French, die verklaarde dat geen sprake was geweest van een eerlijk proces, had Moland zelfmoord gepleegd.⁵¹⁰

2.3.7 Mishandeling en foltering

Foltering is in de DRC zowel volgens de grondwet als volgens het Wetboek van Strafrecht verboden.⁵¹¹ Op 19 juli 2011 kondigde president Kabila de wet af die foltering strafbaar stelt. Overheidsfunctionarissen - en hun opdrachtgevers en/of degenen die met hun handelwijze openlijk of zwijgend instemmen - die personen bewust onderwerpen aan fysiek of geestelijk lijden met als doel het verkrijgen van inlichtingen of bekentenissen kunnen worden bestraft met vijf tot tien jaar gevangenisstraf en een geldboete van 50 à 100.000 FC.⁵¹² Officieren van leger en politie in Noord-Kivu kregen voorlichting over de wet, maar foltering kwam tijdens de verslagperiode nog altijd voor.⁵¹³

2.3.8 Verdwijningen en ontvoeringen

Tijdens de verslagperiode vonden politiek gemotiveerde verdwijningen plaats, waarvoor het leger en veiligheidsdiensten verantwoordelijk waren. Ook de milities die actief zijn in het oosten van de DRC maakten zich schuldig aan de ontvoering van burgers, met het oog op dwangarbeid, rekrutering of verkrachting.⁵¹⁴

2.3.9 Buitengerechtelijke executies en moorden

In de verslagperiode maakte het Congolese regeringsleger zich, vooral in het oosten, schuldig aan buitengerechtelijke executies en moord. De vele gewapende groeperingen in de DRC maakten zich eveneens op grote schaal schuldig aan moord.⁵¹⁵ In Kinshasa maakte de Congolese politie zich tijdens de operatie Likofi tussen 15 november 2013 en 15 februari 2014 schuldig aan buitengerechtelijke executies en moord.⁵¹⁶

2.3.10 Doodstraf

Hoewel de doodstraf in de Congolese grondwet niet genoemd wordt, staat de doodstraf nog wel in het Wetboek van Strafrecht. Een wetsvoorstel met betrekking tot de afschaffing van de doodstraf werd door het parlement in november 2010 niet-ontvankelijk verklaard.⁵¹⁷ Zolang het Wetboek van Strafrecht niet is aangepast, kan de doodstraf nog wel worden opgelegd en dit gebeurt ook.⁵¹⁸ Op de uitvoering van

⁵¹⁰ Radio Okapi, *Le Norvégien Joshua French condamné à la prison à vie pour le meurtre de son compatriote*, 20 februari 2014. Zie ook Radio Okapi, *RDC: l'avocat du Norvégien Joshua French demande sa libération pour raison de santé*, 18 februari 2014.

⁵¹¹ Constitution, artikel 61. Code pénal, artikel 67.

⁵¹² In november 2014 was 1 euro ongeveer 1.133 Congolese francs waard. Oanda Currency Converter, <http://www.oanda.com/convert> (geraadpleegd op 10 november 2014). ACP, *Promulgation par le Chef de l'Etat de deux lois relatives à la criminalisation de la torture et aux finances publiques*, 23 juli 2011.

⁵¹³ In een brief van 27 april 2014 aan de militaire rechtbank in Goma beschuldigde de Ngo *Alerte congolaise pour l'environnement et les droits de l'homme* (ACEDH) de veiligheidsdiensten in Noord-Kivu van foltering, afpersing, willekeurige arrestaties en illegale detentie. De ACEDH had vanaf maart 2014 17 gevallen van foltering geregistreerd in Nyamotovu, Mushaki, Karuba en Saké op het grondgebied van Masisi. Radio Okapi, *Nord-Kivu: les services de sécurité accusés de 17 cas de tortures*, 7 mei 2014.

⁵¹⁴ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2013 - Congo, Democratic Republic of the*, 27 februari 2014.

⁵¹⁵ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2013 - Congo, Democratic Republic of the*, 27 februari 2014. Zie ook BCNUDH, *Rapport du Bureau Conjoint des Nations Unies aux Droits de l'Homme sur les violations Droits de l'Homme commises par le Mouvement du 23 mars (M23) dans la Province du Nord-Kivu Avril 2012 - Novembre 2013, oktober 2014*.

⁵¹⁶ BCNUDH, *Rapport du Bureau Conjoint des Nations Unies aux Droits de l'Homme sur les violations des droits de l'homme commises par des agents de la Police nationale congolaise dans le cadre de l'opération "Likofi" à Kinshasa entre le 15 novembre 2013 et le 15 février 2014*, 15 oktober 2014.

⁵¹⁷ ACP, *L'Assemblée nationale déclare irrecevable la proposition de loi sur l'abolition de la peine de mort*, 26 november 2010.

⁵¹⁸ Radio Okapi, *10 bandits armés condamnés à la peine capitale à Rutshuru*, 22 september 2014.

de doodstraf staat echter al lange tijd een de facto moratorium. Tenuitvoerlegging van doodsvonnissen heeft voor zover bekend sinds 2002 niet plaatsgevonden.

2.4 Positie van specifieke groepen

2.4.1 Leden oppositie/politieke activisten

Leden en aanhangers van de oppositie werden tijdens de verslagperiode herhaaldelijk slachtoffer van mensenrechtenschendingen. Zo raakten in februari 2014 ten minste 26 burgers, waaronder 10 aanhangers van de *Union pour la nation congolaise* (UNC) gewond door het optreden van de politie bij een politieke manifestatie van UNC-leider Vital Kamerhe. Diens activiteiten werden verscheidene malen door de autoriteiten aan banden gelegd. Zo werd hem een reisverbod opgelegd, toen hij naar Oost-Congo wilde gaan om zijn 'vredeskaraavaan' te lanceren.⁵¹⁹

Diomi Ndongala

Tijdens de verslagperiode drongen twintig Ngo's bij president Kabila aan op de onmiddellijke vrijlating van Eugène Diomi Ndongala, voorzitter van de *Démocratie Chrétienne* (DC)⁵²⁰, die volgens hen om politieke redenen⁵²¹ werd vastgehouden in de Makala gevangenis waar zijn gezondheid achteruitging omdat hem medische verzorging werd onthouden.⁵²² Op 26 maart 2014 veroordeelde het Hooggerechtshof Ndongala tot tien jaar gevangenisstraf.⁵²³

2.4.2 Etnische groepen

De bevolking van de DRC bestaat uit een groot aantal etnische groepen die elk een minderheid vormen. Volgens de Congolese grondwet heeft de staat de verplichting de vreedzame en harmonieuze co-existentie van etnische groepen te verzekeren en te bevorderen. Ook dient de staat minderheden te beschermen.⁵²⁴

Tutsi's

De Hutu's en Tutsi's die in de DRC leven,⁵²⁵ staan samen bekend als de *Banyarwanda* en spreken een dialect van het Kinyarwanda. Zij worden door andere bevolkingsgroepen en in de media wel eens aangeduid als 'les Rwandais' (Rwandezen), ook al wonen sommige Banyarwanda-groepen al honderden jaren in Congo. De Banyamulenge worden ook wel eens aangeduid als 'Congolese Tutsi's'. Dat is op zich juist, hoewel er in de DRC ook andere Tutsi-groepen leven.⁵²⁶ De Banyarwanda maken 40% uit van de bevolking in Noord-Kivu. Zij zijn goed vertegenwoordigd op provinciaal en nationaal niveau, maar niet in het traditionele

⁵¹⁹ UNGA, A/HRC/27/42, 1 september 2014. Zie ook bijvoorbeeld Radio Okapi, *RDC: le président provincial du MLC Bas-Congo Lajos Bidiu abattu à Kinshasa*, 24 november 2013; AFP, *RDC: arrestation d'un haut responsable du premier parti d'opposition*, 7 januari 2014; Radio Okapi, *RDC: Mwenze Kongolo dénonce la perquisition sans mandat de sa ferme à Lubumbashi*, 24 januari 2014.

⁵²⁰ De *Démocratie chrétienne* (DC) is een kleine oppositiepartij die is aangesloten bij de *Majorité présidentielle populaire*, het platform van Etienne Tshisekedi.

⁵²¹ Ndongala werd in 2012 enkele maanden ontvoerd en gemarteld en opgesloten in de Makala gevangenis op basis van zeer dubieuze beschuldigingen, de (beweerde) verkrachting van twee minderjarige meisjes. Tijdens de *Concertations nationales* werd door het parlement een resolutie aangenomen waarin zeven politieke gevangenen in aanmerking kwamen voor gratie, amnestie of voorwaardelijke invrijheidstelling. Hoewel Ndongala een van hen was, heeft de regering de resolutie in zijn geval niet uitgevoerd. Le Phare, *Affaire Diomi: la DC demande à la CSJ de prononcer la « Main levée »*, 10 maart 2014; Vertrouwelijke bron.

⁵²² RFI, *RDC: des ONG réclament la libération d'Eugène Diomi Ndongala*, 3 december 2013.

⁵²³ De *Association congolaise pour l'accès à la justice* (ACAJ) deed een beroep op president Kabila om Ndongala vrij te laten. Volgens de ACAJ had Ndongala geen gelegenheid gehad om zich te verweren tegen de hem ten laste gelegde feiten en was de Congolese justitie door de regering gebruikt om een lid van de oppositie het zwijgen op te leggen. RRSSJ, *Communiqué de Presse N° 05/ACAJ/2014*, 5 april 2014.

⁵²⁴ Constitution, artikel 51. Zie voor meer bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

⁵²⁵ De Tutsi's en Hutu's leven ook in Rwanda en Burundi. Ze spreken dezelfde taal (Kinyarwanda) en hebben een gemeenschappelijke culturele achtergrond. Voor meer informatie over de migratie van Tutsi's en Hutu's naar de DRC wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht van juni 2009.

⁵²⁶ Zie voor meer bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

bestuur. Dat zorgt voor spanningen. De stemming in Noord-Kivu was tijdens de verslagperiode zeer anti-Tutsi,⁵²⁷ maar er was geen etnische repressie.⁵²⁸ De positie van de Tutsi's in de rest van de DRC, inclusief Kinshasa, is ten opzichte van de vorige verslagperiode volgens een bron het zelfde gebleven.⁵²⁹ Er is geen sprake van een systematische, structurele en georganiseerde discriminatie van Tutsi's in de DRC.⁵³⁰ Er is evenmin sprake van structureel geweld tegen de Tutsi bevolking of andere Congolezen met een Tutsi-achtergrond. Banyamulenge en overige Tutsi-groepen kunnen bescherming krijgen van de autoriteiten. Ze zijn goed vertegenwoordigd in de politiek en nationale instituties zoals het leger en de politie.⁵³¹ Zo nodig treden de autoriteiten snel op. Gouverneur Paluku van Noord-Kivu heeft zich daarover publiekelijk uitgesproken.⁵³² Als zich problemen voordoen, roept de gouverneur vertegenwoordigers van de gemeenschappen – zoals de Hunde, Nyanga, Nande, Tutsi, Hutu en Tembo bijeen voor een *baraza* (vergadering in Kiswahili).⁵³³ Zie ook paragraaf 1.2 *Gevolgen voor de Tutsi's*.

Tutsi's in Kinshasa

In Kinshasa wonen naar schatting 60 à 70 Banyamulenge en eenzelfde aantal (andere) Tutsi's. Ze wonen vooral in de – relatief veilige - villawijken *Gombe* en *Ma Campagne*. Ze zijn tijdens de verslagperiode niet betrokken geweest bij geweldsincidenten.⁵³⁴ De recente ontwikkelingen in het oosten van de DRC hebben voor hen geen gevolgen gehad. Ook in Lubumbashi, in de Kasai provincies en in Maniema wonen enkele tientallen Tutsi's in een vergelijkbare situatie.⁵³⁵

2.4.3 *Religieuze minderheden*

Religieuze groeperingen dienen zich te laten registreren door de overheid, maar werden niet gehinderd bij de uitoefening van hun geloof.⁵³⁶

2.4.4 *Vrouwen en meisjes*

Vrouwen nemen in de DRC een ondergeschikte positie in. Discriminatie van vrouwen is wijdverbreid en ze hebben meestal geen toegang tot besluitvorming, adequate gezondheidszorg, onderwijs, schoon water, sanitaire voorzieningen en rechtsmiddelen. De algemene positie van de vrouw bleef in de verslagperiode onverminderd slecht. In de DRC zijn diverse Ngo's actief op het gebied van vrouwenrechten en de verbetering van de positie van de vrouw. Een wetsvoorstel voor gelijke behandeling van man en vrouw, dat in april 2011 door het parlement in behandeling werd genomen, werd tijdens de verslagperiode nog niet aangenomen.⁵³⁷

⁵²⁷ Vertrouwelijke bron.

⁵²⁸ Vertrouwelijke bronnen.

⁵²⁹ Vertrouwelijke bron.

⁵³⁰ Ibid.

⁵³¹ Het hoofd van de Nationale Congolese Politie, generaal Charles Bisengimana, is een Banyamulenge. Vertrouwelijke bronnen.

⁵³² Toen M23 soldaten van het Congolese leger in de pan hakte, riep dat wraakgevoelens tegen de Tutsi's op. De gouverneur riep de leiders van de gemeenschappen bijeen en heeft gezegd dat men niet moet generaliseren. Vertrouwelijke bronnen.

⁵³³ Er kunnen wel 14 gemeenschappen deelnemen aan een *baraza*. Alleen de leiders van de gemeenschappen zijn aanwezig. Als de leider van een gemeenschap het woord voert, zijn alle leden het (automatisch) daarmee eens. Vertrouwelijke bron.

⁵³⁴ Tutsi's die zaken doen kunnen zich overal vestigen. Rwandezen, die een Congolees paspoort hebben, gaan vaak voor zaken en conferenties naar Kinshasa. Vertrouwelijke bron.

⁵³⁵ Vertrouwelijke bron.

⁵³⁶ US Department of State, 2013 *International Religious Freedom Report - Congo, Democratic Republic of the*, 28 juli 2014.

⁵³⁷ UNGA, A/HRC/27/42, 1 september 2014; Radio Okapi, *Assemblée nationale: le projet de loi sur la parité jugé recevable*, 12 april 2011. Het wetsvoorstel werd doorgestuurd naar twee parlementaire commissies ter bestudering en aanpassing. IPS, *La loi sur la parité est-elle une avancée réelle pour les droits de la femme?*, 18 april 2012; Kongo Times, *RDC: La loi de la parité homme-femme est toujours en souffrance au Parlement*, 30 maart 2013.

Wetgeving ten aanzien van seksueel geweld

De grondwet bepaalt dat de overheid toeziet op de uitbanning van seksueel geweld tegen vrouwen, in het bijzonder als dit gebruikt wordt als wapen gericht op destabilisering of ontwrichting van het gezin. Dergelijke vormen van seksueel geweld worden in de grondwet aangemerkt als een misdaad tegen de menselijkheid.⁵³⁸

Seksueel geweld

In het gehele land komt seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes op grote schaal voor. In oorlogsgebieden zijn de gevallen van seksueel geweld het talrijkst en wordt verkrachting vaak gebruikt als wapen in het conflict.⁵³⁹ De BCNUDH registreerde van januari 2014 tot en met juni 2014 256 slachtoffers van seksueel geweld: 156 vrouwen in de Provincie Orientale, 70 vrouwen en 3 mannen in Noord-Kivu, 16 vrouwen in Katanga en 11 vrouwen in Zuid-Kivu.⁵⁴⁰ In augustus 2014 registreerde de BCNUDH 257 schendingen van mensenrechten, waaronder 50 gevallen van seksueel geweld en tien gevallen van overlijden in detentie.⁵⁴¹

Dr. Mukwege

In Stockholm riep de Congolese gynaecoloog dr. Mukwege op om tegen verkrachting als oorlogswapen dezelfde rode lijn te trekken als tegen chemische wapens.⁵⁴² De gynaecoloog riep op 10 mei 2014 op tot een 'algehele mobilisatie' tegen het verkrachten van kinderen en baby's. Volgens Mukwege zijn vanaf mei 2013 tientallen baby's en meisjes slachtoffer geworden van barbaarse daden.⁵⁴³ Op 21 oktober 2014 kende het Europese Parlement de Sakharov-prijs toe aan dr. Mukwege.⁵⁴⁴

Speciale adviseur

Op 9 juli 2014 benoemde president Kabila Jeanine Mabunda Lioko Mudiayi tot speciale adviseur in de strijd tegen seksueel geweld en de rekrutering van kindsoldaten.⁵⁴⁵ Zij verklaarde op 20 augustus 2014 dat in Noord-Kivu opmerkelijke vooruitgang was geboekt in de strijd tegen seksueel geweld.⁵⁴⁶ Het ministerie van Defensie kondigde eind augustus 2014 een nationale strijd tegen seksueel geweld begaan door Congolese soldaten af.⁵⁴⁷ De politie leidde speciale eenheden op in Goma en Bukavu, die de strijd aanbinden tegen seksueel geweld.⁵⁴⁸

Gevolgen van seksueel geweld

Seks en seksualiteit vormen in de DRC een taboe, hoewel er de laatste jaren meer over wordt gepraat. Een verkrachte vrouw krijgt van haar echtgenoot in veel gevallen het verwijt dat ze het seksueel geweld zelf heeft uitgelokt of dat ze zich niet verzet heeft. Binnen de Bantoe cultuur wordt een verkrachte vrouw uit de gemeenschap verstoten, dus moet een vrouw die is verkracht een afweging maken

⁵³⁸ Constitution, artikel 15. Zie voor bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

⁵³⁹ UNGA, A/HRC/27/42, 1 september 2014.

⁵⁴⁰ Forum des As, *Toutefois, cette agence des Nations unies...*, 24 juli 2014.

⁵⁴¹ Radio Okapi, *257 cas de violations des droits de l'homme enregistrés en août*, 25 september 2014.

⁵⁴² AFP, RDC: *le Dr Mukwege demande que le viol soit considéré "arme de guerre" comme les armes chimiques*, 30 november 2013.

⁵⁴³ AFP, RDC: *appel à la "mobilisation générale" contre les viols d'enfants et de bébés (Dr Mukwege)*, 10 mei 2014.

⁵⁴⁴ Belga, *Le médecin congolais Denis Mukwege lauréat du prix Sakharov 2014*, 21 oktober 2014.

⁵⁴⁵ Afriqinfos, RDC: *L'ONU salue la nomination d'un responsable de la lutte contre le viol*, 16 juli 2014; Enough, *Introducing Congo's new Presidential Adviser on Sexual Violence and Child Recruitment*, 25 juli 2014.

⁵⁴⁶ All Africa, *Est de la RDC - le nouveau visage du Nord-Kivu*, 20 augustus 2014; Le Potentiel, *Les FARDC en guerre contre leurs éléments auteurs de crimes de viol*, 28 augustus 2014.

⁵⁴⁷ Radio Okapi, *Un plan d'action contre les violences sexuelles en élaboration*, 29 augustus 2014; RFI, *Les soldats congolais devront s'engager à ne pas commettre de viols*, 2 september 2014.

⁵⁴⁸ Le Phare, *Des unités de la PNC spécialisées formées à Goma et Bukavu*, 27 maart 2014.

tussen haar behoefte aan gerechtigheid en de sociale gevolgen van een aangifte. Slachtoffers van incest worden vaak het zwijgen opgelegd door andere vrouwen in de familie, die bang zijn dat de dader hen niet meer te eten geeft. De wet kan ook worden misbruikt door families van meisjes die jonger zijn dan 18 die beschuldigingen van verkrachting gebruiken om een bruidsschat en trouwbeloften af te dwingen. De bewijslast bij verkrachting ligt bij het slachtoffer.⁵⁴⁹

Bescherming tegen seksueel geweld

Het is voor de meeste vrouwen in de DRC moeilijk bescherming in te roepen tegen seksueel geweld. In theorie is het weliswaar mogelijk om aangifte te doen van verkrachting, maar in de praktijk zien de meeste vrouwen hier van af, vanwege het sociale stigma en het gebrek aan vertrouwen in de rechtsgang.⁵⁵⁰ Wanneer een slachtoffer besluit zich tot de autoriteiten te wenden, is het nog maar de vraag of haar zaak in behandeling zal worden genomen. Politieagenten vragen het slachtoffer bijna altijd een financiële bijdrage voor de uitvoering van het onderzoek.

Slachtofferhulp

In Noord-Kivu bestaat een speciale politie-eenheid voor vrouwen en kinderen (*Police pour la protection des enfants et des femmes*). De politie helpt vrouwen bij het doen van aangifte en verwijst hen indien nodig verder. De Verenigde Naties, internationale Ngo's en hun lokale partnerorganisaties steunen centra waar vrouwen die het slachtoffer zijn geworden van seksueel geweld worden opgevangen en waar ze begeleid worden bij het doen van hun aangifte. Zo heeft de Congolese Ngo LIZADEEL in verscheidene steden in de DRC kleine centra waar slachtoffers van seksueel geweld worden opgevangen en begeleid naar medische voorzieningen. Er is een speciaal telefoonnummer om seksueel geweld te melden: 4267.

Vervolging verkrachting

In het VN-rapport *Avancées et obstacles dans la lutte contre l'impunité en RDC* over de vervolging van daders van seksueel geweld in de periode tussen januari 2010 en december 2013 wordt geconcludeerd dat de politieke wil in Kinshasa om seksueel geweld te bestrijden wel aanwezig is, maar dat de aanpak ter plaatse beter kan. In drie jaar tijd zijn 187 personen veroordeeld op een totaal van 3.635 slachtoffers in dezelfde periode.⁵⁵¹

Proces Minova

Op 5 mei 2014 deed de militaire rechtbank in Goma uitspraak in het proces tegen officieren en soldaten die zich in november 2012 in Minova aan massaverkrachting hadden schuldig gemaakt. 25 militairen werden veroordeeld, waarvan twee wegens verkrachting, één wegens moord en 22 wegens plundering en ongehoorzaamheid.⁵⁵² Dertien officieren werden vrijgesproken.⁵⁵³ In een gezamenlijke verklaring van 7 mei

⁵⁴⁹ Zie www.wur.disasterstudies.nl.

⁵⁵⁰ Vertrouwelijke bron.

⁵⁵¹ Veel slachtoffers doen geen aangifte uit angst voor represailles of druk vanuit de gemeenschap. Naast de beperkte politieke wil ter plaatse om daders te vervolgen, is er een gebrek aan middelen. Het ontbreekt aan menskracht, voertuigen en financiële middelen om iedereen te vervolgen. Een ander probleem is dat de slachtoffers zelden of nooit schadeloos worden gesteld, waardoor ze nog minder zijn gemotiveerd om aangifte te doen. RFI, *RDC: rapport de l'ONU sur les violences sexuelles*, 9 april 2014; UN News Service, *Congo-Kinshasa: Des progrès dans la lutte contre l'impunité mais le viol reste répandu*, 9 april 2014. Zie ook Enough, *DR Congo: US, UN Must Address Sexual Violence in Peace Process*, 20 maart 2014. http://www.ohchr.org/Documents/Countries/ZR/UNJHRO042014_fr.pdf

⁵⁵² Eén soldaat werd tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld, de overige militairen kregen celstraffen van 3 tot 20 jaar.

⁵⁵³ Deze officieren, die waren aangeklaagd omdat ze als verantwoordelijk commandant niet waren opgetreden tegen de misdrijven, werden wegens gebrek aan bewijs vrijgesproken. De advocaten van de slachtoffers toonden zich teleurgesteld. In dit geval hadden 190 vrouwen een klacht ingediend en hadden 60 vrouwen een getuigenis afgelegd. Maar de rechters overwogen dat slechts twee slachtoffers hun aanrander hadden herkend. La Prospérité, *La MONUSCO réagit au verdict du procès de Minova*, 6 mei 2014; Jeune Afrique, *RDC - Procès de*

2014 bestempelden de FIDH, ASADHO en andere Ngo's de uitspraak in het Minova-proces als haast- en knoeiwerk. Zij verwachtten dat het proces slachtoffers van seksueel geweld nog meer zou ontmoedigen om aangifte te doen.⁵⁵⁴

In de eerste negen maanden van 2014 deed de rechtbank in Bunia in 10 gevallen uitspraak en dat leidde tot evenzovele veroordelingen. De straffen varieerden van 5 tot 15 jaar.⁵⁵⁵ De slachtoffers ontvingen geen schadevergoeding.⁵⁵⁶

Positie van weduwen en andere alleenstaande vrouwen

Hoewel de *Code de la Famille* weduwen zou moeten beschermen, hebben ze in de praktijk een kwetsbare positie in de Congolese samenleving. Vaak worden deze vrouwen door de schoonfamilie verantwoordelijk gehouden voor de dood van hun echtgenoot en daarom gestraft. Na het overlijden van de echtgenoot, komt het geregeld voor dat een weduwe wordt beschuldigd van hekserij, wordt mishandeld of wordt weggejaagd, al dan niet met haar kinderen. Bovendien gaan alle gezamenlijke bezittingen naar de familie van de overleden man. Daar in de praktijk zelden testamenten worden opgemaakt, slagen weduwen er vaak niet in om aanspraak te maken op een deel van de erfenis van hun overleden echtgenoot.⁵⁵⁷

Kinshasa

In Kinshasa heeft een alleenstaande vrouw die een baan heeft en haar eigen zaken kan regelen voldoende vrijheid. Als haar man is overleden, dan kan zij verder alleen blijven maar ook hertrouwen; zij moet dan wel accepteren dat de bezittingen van de man overgaan op diens kinderen. Vrouwen die weinig vaste inkomsten hebben, hebben het zwaarder. Alleenstaande vrouwen in Kinshasa die afkomstig zijn uit andere regio's kunnen niet beschikken over een eigen akkertje om hun eigen voedsel te verbouwen. Alleenstaande vrouwen uit andere delen van het land kunnen zich in Kinshasa aansluiten bij hun eigen etnische gemeenschap (*communauté*). Een alleenstaande vrouw van buiten de stad – die daar geen familie heeft – kan tijdelijk onderdak vinden bij iemand van de eigen gemeenschap. Ook zoeken alleenstaande vrouwen steun bij de katholieke kerk of bij een van de vele ontwakingskerken. In Kinshasa worden juridische opleidingen gegeven met het oog op de vervolging van daders van seksueel geweld. De Ngo LIZADEEL heeft een opvangcentrum voor getraumatiseerde vrouwen in Kinshasa.

2.4.5 LGBT

In de DRC is homoseksualiteit niet expliciet strafbaar. Homoseksuele handelingen kunnen bestraft worden als 'vergriep tegen de goede zeden' zoals beschreven in het Wetboek van Strafrecht in het hoofdstuk 'Inbreuken op het familieleven'. Op een dergelijk vergriep staat een maximale gevangenisstraf van drie jaar.⁵⁵⁸ In de verslagperiode hebben geen veroordelingen plaats gevonden.⁵⁵⁹

Minova: la justice acquitte la quasi-totalité des soldats accusés de viol, 5 mei 2014; RFI, *Procès Minova: Une occasion ratée?*, 6 mei 2014; BBC News, *DR Congo rape trial: Many soldiers cleared, two guilty*, 6 mei 2014; UNSC, S/2014/450, 30 juni 2014.

⁵⁵⁴ Radio Okapi, *Procès de Minova: 5 ONG dénoncent une justice « expéditive et bâclée »*, 9 mei 2014.

⁵⁵⁵ Vertrouwelijke bron.

⁵⁵⁶ De veroordeling voor verkrachting is een strafrechtelijke veroordeling, maar voor een eis tot schadevergoeding is een civielrechtelijke procedure nodig. De dader moet in zo'n geval bereid zijn tot betalen of zijn straf al hebben uitgezeten. Vertrouwelijke bron. Zie ook IPS, *Empowering DR Congo's Sexual Violence Survivors By Enforcing Reparations*, 24 juli 2014. Le Potentiel, *Les FARDC impliquées dans la lutte contre les violences sexuelles*, 2 september 2014; Radio Okapi, *Kinshasa: des officiers de police judiciaires formés pour enquêter sur les violences sexuelles*, 9 september 2014.

⁵⁵⁷ Zie voor meer bijzonderheden hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

⁵⁵⁸ Wetboek van Strafrecht, artikel 176.

⁵⁵⁹ Vertrouwelijke bron.

In 2010 probeerde het parlementslid dominee Evariste Ejiba Yamapiale een wet in te voeren die homoseksualiteit strafbaar stelt, maar de behandeling in het parlement werd voor onbepaalde tijd opgeschort. Eind 2013 probeerde een ander parlementslid, Steve Mbikayi, handtekeningen te verzamelen en conferenties te organiseren om de wet aan te nemen, maar dit is niet gelukt.⁵⁶⁰ Er wordt geen actief vervolgingsbeleid tegen LGBT's gevoerd.⁵⁶¹ Niet gebleken is dat het bekend zijn van (toegeschreven) LGBT gedragingen of geaardheid van een persoon in de praktijk heeft geleid tot onevenredige of discriminatoire bestraffing of tenuitvoerlegging van een straf die wordt opgelegd bij (strafrechtelijke) vervolging wegens een algemeen delict.⁵⁶² Homoseksualiteit wordt niet geaccepteerd, maar over het algemeen wel getolereerd. LGBT's ondergaan soms beledigingen en fysieke agressie. De autoriteiten bieden geen daadwerkelijke bescherming hiertegen. Een stichting van advocaten in Kinshasa, *Le Ruban rouge* komt op voor LGBT's in Kinshasa. In Bukavu verleent de Ngo Mapambazuku zo nodig bijstand.⁵⁶³ In Kinshasa is homoseksualiteit minder omstreden dan in de provincie.

2.4.6 Minderjarigen

Minderjarigheid eindigt in de DRC bij het bereiken van de leeftijd van 18 jaar.⁵⁶⁴ Het is echter mogelijk dat een rechtbank een minderjarige na het bereiken van de 15-jarige leeftijd meerderjarig verklaart op verzoek van de ouders of, bij het ontbreken van de ouders, de voogd. Vanaf de leeftijd van 18 jaar is iemand wettelijk handelingsbekwaam en kan hij of zij documenten aanvragen.⁵⁶⁵

Opvang alleenstaande minderjarigen

In de DRC worden weeskinderen in het algemeen opgevangen door de familie van één van beide ouders.⁵⁶⁶ Aan het eind van de verslagperiode waren er geen door de Congolese staat geleide opvangcentra of weeshuizen. Wel zijn er in het hele land verschillende particuliere opvanghuizen die worden geleid door Ngo's of religieuze organisaties.⁵⁶⁷ Voorbeelden zijn Don Bosco⁵⁶⁸, SOS kinderdorpen, het Mama Koko ziekenhuis in Kimbondo, bij Kinshasa, een ziekenhuis annex weeshuis voor 600 kinderen, het opvangcentrum van de bekende Congolese zanger Werasson in Kasangulu, in Bas-Congo, het Spaanse Codespa, dat veel voor straatkinderen doet, de zusters van moeder Theresa van Calcutta, *One World Adoption Services*, *Fondation Kaka*, *Soeurs de Charité de Limete*, *Maison de l'Espoir*, het *Bureau du Volontariat au Service de l'Enfant et de la Santé* (BVES) en *Save the Children*. Op deze opvangcentra is geen toezicht vanuit de overheid, particuliere organisaties of Ngo's.⁵⁶⁹ Er zijn veel straatkinderen die niet willen worden opgevangen in een weeshuis. Voor die kinderen zijn er ontmoetingsplaatsen waar ze kunnen worden

⁵⁶⁰ La Prospérité, 'Unikin: Steve Mbikayi enrole les étudiants contre l'homosexualité en RDC', 21 februari 2014.

⁵⁶¹ Vertrouwelijke bronnen.

⁵⁶² Ibid.

⁵⁶³ Vertrouwelijke bron.

⁵⁶⁴ Constitution, artikel 41, Code de la Famille, artikel 219.

⁵⁶⁵ Zie voor het wettelijk kader de paragraaf Opvang alleenstaande minderjarigen van het Algemeen ambtsbericht DRC van juni 2012.

⁵⁶⁶ Kinderen die geen ouders hebben worden normaliter door een tante, oma of ander familielid opgevangen. Straatkinderen zijn soms verstoten door de familie. Maatschappelijk werkers identificeren de straatkinderen, noteren gegevens in een database bestand en proberen oplossingen voor hen te vinden zoals het (op termijn) herenigen met hun eigen familie of opvang door gastgezinnen en hen deel te laten nemen aan onderwijs. Anderzijds staan straatkinderen in grote steden als Kinshasa bloot aan invloeden van straatbendes (*Kuluna*). Verwezen wordt naar de veiligheidsparagraaf over Kinshasa.

⁵⁶⁷ Zie bijvoorbeeld Radio Okapi, *Mbandaka: prise en charge des enfants orphelins vulnérables*, 6 juli 2010.

⁵⁶⁸ Don Bosco heeft opvangcentra in Kinshasa, Mbuji Mayi, Kananga, Lubumbashi, Tshikapa, Goma en andere plaatsen.

⁵⁶⁹ Vertrouwelijke bron.

geholpen.⁵⁷⁰ In Kinshasa en Goma kunnen kinderen met problemen die hulp zoeken gratis het nummer 117 bellen.⁵⁷¹

Doel opvangtehuizen

Veel opvangtehuizen zijn bestemd voor wezen en straatkinderen. De grotere opvanghuizen, zoals die van Don Bosco, bieden daarnaast lager-, voortgezet- en vakonderwijs voor kinderen van ouders die dat niet kunnen bekostigen. Voormalige kindsoldaten worden via de afdeling *Child Protection* van MONUSCO opgevangen door UNICEF in samenwerking met het BVES.⁵⁷² De kindsoldaten worden overgebracht naar een opvangcentrum waar ze ook worden opgeleid. UNICEF werkt aan gezinshereniging, maar beschikt tevens over een netwerk van gastgezinnen waar deze kinderen worden opgevangen. Het BVES werkt met honderden vrijwilligers in de Kivu's en met 120 Ngo's door het hele land.

Capaciteit opvangtehuizen

De capaciteit van de opvangtehuizen is bij lange na niet toereikend om alle alleenstaande kinderen op te vangen.⁵⁷³ Over de omstandigheden in deze opvanghuizen is - met uitzondering van de omstandigheden in de opvangcentra van Don Bosco - weinig recente informatie bekend.⁵⁷⁴ De voorzieningen van Don Bosco zijn qua onderwijs, kwaliteit van de medische zorg en verstrekt voedsel, beschikbaarheid van nachtopvang en sanitaire voorzieningen - gemeten naar lokale maatstaven - acceptabel. In het opvangcentrum van Don Bosco⁵⁷⁵ in Kinshasa krijgen enkele duizenden kinderen les van wie alleen veertig straatkinderen - die door maatschappelijk werkers van straat zijn gehaald - intern zijn gehuisvest.⁵⁷⁶ Het opvangcentrum van Don Bosco in Goma is op een vergelijkbare wijze geoutilleerd. Don Bosco in Goma heeft filialen in de stad die zich bezig houden met straatkinderen en kwetsbare meisjes, zoals slachtoffers van seksueel geweld.

Regelgeving opvangtehuizen

Er bestaat geen regelgeving met betrekking tot weeshuizen en andere instellingen die zich bezighouden met kinderopvang. Vanuit de overheid wordt geen toezicht gehouden op opvangtehuizen.⁵⁷⁷ Tijdens de verslagperiode zijn geen minderjarige kinderen vanuit Nederland naar Don Bosco gegaan.⁵⁷⁸

Terugkeer alleenstaande minderjarigen

Het ministerie van Sociale Zaken beschikt niet over geëigende opvangstructuren voor teruggekeerde alleenstaande minderjarigen. Het ministerie werkt samen met de voogdijraden van communes en met Ngo's die minderjarigen opvangen. Als de Congolese autoriteiten⁵⁷⁹ worden geïnformeerd over de aanstaande terugkeer van

⁵⁷⁰ <http://www.codespa.org/>.

⁵⁷¹ Dit is een gezamenlijk initiatief van het *Ministère des Affaires Sociales Action Humanitaire et de Solidarité Nationale (MINAS)* en *War Child UK*.

⁵⁷² Zie <http://www.bves-rdc.org/>.

⁵⁷³ UNICEF en lokale Ngo's zoeken bij voorkeur gastgezinnen voor alleenstaande kinderen.

⁵⁷⁴ In de opvangcentra van Werasson en Maman Koko staan drie tot vier stapelbedden in een kamer en gebruiken de kinderen een emmer water om zich te wassen. Er is beperkte medische verzorging, soms verschaffen artsen gratis medische bijstand. De kinderen krijgen drie maaltijden per dag. Vooral brood, *foufou* van maïsmeel met een saus van groenten en soms een kippenpoot. Vertrouwelijke bron.

⁵⁷⁵ Don Bosco beschikt over lokalen voor basis- en voortgezet onderwijs, metaalbewerking, meubelmaken, een schooltuin en een varkensfokkerij. Daarnaast zijn er slaapzalen voor straatkinderen en is er een aparte opvang voor uit het buitenland teruggekeerde kinderen. Zie voor meer informatie hierover het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

⁵⁷⁶ Vertrouwelijke bron.

⁵⁷⁷ Ibid.

⁵⁷⁸ Ibid.

⁵⁷⁹ De Direction Générale de Migration (DGM).

minderjarige landgenoten, dan traceren zij hun ouders en zorgen ervoor dat deze aanwezig zijn bij aankomst op het vliegtuig.⁵⁸⁰

2.4.7 Dienstplicht en desertie

In de DRC bestaat geen dienstplicht, al biedt de nieuwe grondwet wel de mogelijkheid deze in te stellen.⁵⁸¹ Desertie is volgens het Militaire Wetboek van Strafrecht strafbaar en kent als maximumstraf de doodstraf. Gezien de huidige staat van het Congolese leger, met een groot aantal niet-geïntegreerde brigades en versneld geïntegreerde ex-strijders van gewapende groepen, is het moeilijk te definiëren wat desertie precies inhoudt.

⁵⁸⁰ Volgens de autoriteiten zijn de ouders altijd traceerbaar. De informatie van de regering dat minderjarigen bij aankomst worden afgehaald door familieleden wordt bevestigd door een bron. Vertrouwelijke bron.

⁵⁸¹ Constitution, artikel 63.

3 Migratie

3.1 Ontheemden- en vluchtelingenstromen

3.1.1 Buiten de DRC

Eind augustus 2014 waren er in totaal meer dan 400.000 Congolese vluchtelingen in Afrika.⁵⁸²

3.1.2 Binnen de DRC

Het recht op asiel is vastgelegd in de Congolese grondwet.⁵⁸³ Eind augustus 2014 bood de DRC volgens de UNHCR onderdak aan 121.935 vluchtelingen uit andere landen. De meerderheid van deze vluchtelingen was uit de Centraal-Afrikaanse Republiek afkomstig (68.156). Uit Rwanda waren 40.244 (officieel geregistreerde) vluchtelingen afkomstig⁵⁸⁴, uit Burundi 9.233, uit overige landen 4.302.⁵⁸⁵

Ontheemden

Naast de vluchtelingen uit buurlanden, bevonden zich eind augustus 2014 volgens de UNHCR ruim 2.6 miljoen ontheemden in de DRC.⁵⁸⁶

In de provincies Noord-Kivu (900.000)⁵⁸⁷ en Zuid-Kivu (554.981)⁵⁸⁸ nam het aantal ontheemden ten opzichte van de vorige verslagperiode af.⁵⁸⁹ Het is overigens lastig om betrouwbare schattingen te maken van het aantal ontheemden, omdat de meesten van hen in de DRC niet in officiële kampen verblijven.⁵⁹⁰ Terugkeer van ontheemden – die regelmatig plaats vindt – valt minder op dan voorheen, omdat het om onbegeleide terugkeer gaat. Ontheemden die zijn ondergebracht bij gastgezinnen krijgen bijstand op basis van hun kwetsbaarheid. Velen geven zich uit voor ontheemden of trekken van het ene gastgezin naar het andere (om zo meer hulp te verkrijgen). De *Coordination Provinciale Inter-Agences* coördineert de hulpverlening die wordt uitgevoerd door een cluster waarin verscheidene organisaties van de VN samenwerken. Het cluster registreert ook ontheemden en verifieert – in samenwerking met lokale Ngo's – de aantallen die zijn opgegeven door de lokale autoriteiten.

3.2 Opvang in de regio

3.2.1 Uganda

Eind augustus 2014 verbleven volgens de UNHCR 184.421 Congolese vluchtelingen in Uganda.⁵⁹¹

⁵⁸² Geen exacte cijfers bekend.

⁵⁸³ Constitution, artikel 33.

⁵⁸⁴ Volgens tellingen van de *Commission nationale congolaise des réfugiés* zou het aantal veel hoger liggen: 245.000. RFI, *RDC: 245 000 réfugiés rwandais recensés*, 20 augustus 2014.

⁵⁸⁵ UNHCR, *DRC Fact sheet*, september 2014.

⁵⁸⁶ UNHCR, *DRC Fact sheet*, 31 augustus 2014.

⁵⁸⁷ Ocha, *Humanitarian situation in North Kivu*, 13 september 2014.

⁵⁸⁸ Ocha, *Bulletin humanitaire provincial, Province du Sud-Kivu*, augustus 2014.

⁵⁸⁹ Anders dan in voorgaande jaren bevatte de *Fact sheet* van de UNHCR geen onderverdeling van ontheemden per provincie. Per 25 mei 2014 zou de onderverdeling volgens de UNHCR als volgt zijn geweest: Noord-Kivu 908.597 ontheemden, Zuid-Kivu 554.981 ontheemden, Katanga 543.540 ontheemden. UNHCR, *République Démocratique du Congo: Province du Nord-Kivu - Personnes déplacées internes dans les sites de déplacement (au 25 mai 2014)*, 10 juni 2014.

⁵⁹⁰ Zie voor de situatie in de ontheemdenkampen, de overige opvang en de grondconflicten in de Kivus de ontheemdenparagraaf in het Algemeen ambtsbericht van juni 2012.

⁵⁹¹ UNHCR, *Uganda Fact sheet*, september 2014.

3.2.2 Rwanda

Eind augustus 2014 verbleven volgens OCHA 85.000 Congolese vluchtelingen in Rwanda.⁵⁹² In andere landen in de regio waren er weinig fluctuaties. Zie het Algemeen Ambtsbericht van November 2013.

3.3 Activiteiten van internationale organisaties

Een groot aantal VN-organisaties, zoals UNHCR, UNICEF, UNIFEM, de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO), het Wereldvoedselprogramma (WFP) en de Voedsel- en Landbouworganisatie (FAO), is actief in de DRC. Daarnaast zijn onder andere de volgende internationale en niet-gouvernementele organisaties actief: Artsen zonder Grenzen, Care, Cordaid, ICCO, ICRC, IOM, Oxfam-Novib, Save the Children, WarChild, World Vision en ZOA. Het Congolese Rode Kruis beschikt over een omvangrijk netwerk om familie van vluchtelingen, ontheemden en alleenstaande minderjarigen op te sporen. ECHO, het humanitaire programma van de Europese Commissie, is actief in de DRC.

De UNHCR sprak zich in september 2014 uit tegen gedwongen terugkeer van personen afkomstig uit de Kivu-provincies en omliggende gebieden, in het bijzonder Noord-Katanga en delen van Orientale en Maniema waartoe de conflicten in de Kivu's zich hebben uitgebreid.⁵⁹³ De UNHCR schatte in 2014 de vrijwillige terugkeer van 36.000 vluchtelingen te kunnen faciliteren.⁵⁹⁴

3.4 Terugkeer

3.4.1 Volwassenen

Uitgeprocedeerde asielzoekers die terugkeren worden in sommige gevallen ondervraagd door de *Agence Nationale de Renseignements* (ANR). Voor zover bekend hebben personen daarna geen problemen ondervonden.⁵⁹⁵

3.4.2 Minderjarigen

Terugkerende minderjarigen – al dan niet uitgereisd zonder uitreisvisum van het DGM – ondervinden voor zover bekend geen problemen.⁵⁹⁶

⁵⁹² Ocha, *Humanitarian situation in North Kivu*, 13 september 2014.

⁵⁹³ UNHCR, *UNHCR position on returns to North Kivu, South Kivu and adjacent areas in the Democratic Republic of Congo affected by on-going conflict and violence in the region - Update I*, September 2014.

⁵⁹⁴ <http://www.unhcr.org/pages/49e45c366.html>.

⁵⁹⁵ Vertrouwelijke bron.

⁵⁹⁶ Ibid.

Literatuurlijst

Voor dit ambtsbericht is gebruik gemaakt van de volgende openbare bronnen:

Rapporten

Amnesty International:

- "Better to die while speaking the truth...", 16 december 2013.
- Over 70,000 DRC nationals cross to Kinshasa amid mass roundups in Brazzaville, 10 mei 2014.

ASADHO:

- Sortez-les de la prison, december 2013.

BCNUDH:

- Rapport du Bureau Conjoint des Nations Unies aux Droits de l'Homme sur les violations des droits de l'homme commises par des agents de la Police nationale congolaise dans le cadre de l'opération "Likofi" à Kinshasa entre le 15 novembre 2013 et le 15 février 2014, 15 oktober 2014.
- Rapport du Bureau Conjoint des Nations Unies aux Droits de l'Homme sur les violations Droits de l'Homme commises par le Mouvement du 23 mars (M23) dans la Province du Nord-Kivu Avril 2012 - Novembre 2013, oktober 2014.

CPJ:

- Attacks on the Press 2013 - Democratic Republic of the Congo, 12 februari 2014.

Enough:

- Crafting a Viable DDR Strategy for Congo, 27 februari 2014.
- Interrupting the Silence, 20 maart 2014.

FIDH:

- RDC: Les victimes de crimes sexuels obtiennent rarement justice et jamais réparation, 4 december 2013.

Freedom House:

- Freedom of the Press 2013 - Congo, Democratic Republic of (Kinshasa), 1 mei 2014.

Human Rights Watch:

- World Report 2014 - Democratic Republic of Congo, 21 januari 2014.
- No More Delays for Justice, 1 april 2014.
- Ending impunity for sexual violence, juni 2014.
- Opération Likofi : Meurtres et disparitions forcées aux mains de la police à Kinshasa, november 2014.

IS Academy:

- La gouvernance foncière comme un moyen de renforcement de l'État au niveau local dans l'Est de la RDC, 2014.

ISS:

- Limits to supporting security sector interventions in the DRC, juli 2014.

Life & Peace Institute:

- La houe, la vache et le fusil, 2013.

OFPRA:

Rapport de mission en République démocratique du Congo (RDC), april 2014.

Oxfam:

- Un difficile équilibre, 27 januari 2014.

Rift Valley Institute:

- Trancher le nœud gordien de l'insécurité, 2013.

UNHCR:

- UNHCR position on returns to North Kivu, South Kivu and adjacent areas in the Democratic Republic of Congo affected by on-going conflict and violence in the region – update I, september 2014.
- DRC Fact sheet, 16 oktober 2014.
- Uganda Fact sheet, 31 augustus 2013.
- Rwanda Fact sheet, 31 augustus 2013.
- Burundi Fact sheet, 31 augustus 2013.
- Tanzania Fact sheet, 31 augustus 2013.

UN Human Rights Council:

- A/HRC/WG.6/19/COD/1, 30 januari 2014.
- A/HRC/27/42, 1 september 2014.

UNJHRO:

- Progress and obstacles in the fight against impunity for sexual violence in de Democratic Republic of the Congo, april 2014.
- Analysis of the human rights situation in June 2014 and for the first semester of 2014, 28 september 2014.

UN Security Council:

- S/2013/757, 17 december 2013.
- S/2014/42, 23 januari 2014.
- S/2014/157, 5 maart 2014.
- S/2014/319, 6 mei 2014.
- S/2014/428 van 25 juni 2014.
- S/2014/450, 30 juni 2014.
- S/2014/453, 30 juni 2014.
- S/2014/697, 24 september 2014.
- S/2014/698, 25 september 2014.

U.S. Department of State:

- Country Report on Human Rights Practices 2013 - Congo, Democratic Republic of the, 27 februari 2014.
- Country Report on Terrorism 2013 - Chapter 2 - Democratic Republic of the Congo, 30 april 2014.
- Trafficking in Persons Report 2014 - Democratic Republic of the Congo, 20 juni 2014.
- 2013 International Religious Freedom Report - Congo, Democratic Republic of the, 28 juli 2014.

Websites

African Union, OAU/AU treaties, conventions, protocols, charters, <http://www.africa-union.org/root/au/Documents/Treaties/treaties.htm>.

Ambassade DRC in Brussel, <http://www.ambardc.eu/>.

Commission Nationale Electorale Indépendante, <http://www.ceni.gouv.cd/>

Direction Générale de la Migration, <http://www.dgm.cd/>

ICRC, States party to main treaties, as of 7 August 2009,
http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/html/party_main_treaties.

IDMC, <http://www.internal-displacement.org>.

International Center for Transitional Justice, <http://www.ictj.org/>

International Crime Court, <http://www.icc-cpi.int>.

Leganet, <http://www.leganet.cd>.

Ministerie van Buitenlandse Zaken, Verdragenbank,
<http://www.minbuza.nl/verdragen>.

MONUSCO, <http://monusco.unmissions.org/>

Office of the High Commissioner for Human Rights, <http://www.ohchr.org/>.

Unicef, <http://www.unicef.org/drcongo/>.

United Nations Treaty Collection, Status of treaties, <http://treaties.un.org>.

Nieuwsberichten

ACP

African Arguments

Afrikarabia

Afrik.com

Afriquinfos

Agence France Presse (AFP)

Aljazeera

All Africa

Associated Press (AP)

Belga

BBC Afrique

BBC News

Christianaid.org

Christophe Vogel

CongoNews

Congo Siasa

Digitalcongo.net

Direct CD

Enough

Ethuin

Forum des As

Global Witness

Groupe l'Avenir

IPS

IRIN

ISSAfrica

Jeune Afrique

Kongo times

La Libre.be

La Prospérité
Le Monde
Le Phare
Le Potentiel
Le Soir
L'observateur
NRC
Pole Institute
Radio France Internationale (RFI)
Radio Okapi
Reliefweb
Reuters
RTBF
StrategyPage.com
Tempête des tropiques
The Washington Post
Worldpressorg
Xinhua
7sur7

I Lijst van gebruikte afkortingen

ADF	Allied Democratic Forces
ANR	Agence Nationale de Renseignements
APCLS	Alliance des Patriotes pour un Congo Libre et Souverain
ASADHO	Association africaine de défense des droits de l'homme
ASF	Avocats sans Frontière
AU	African Union
BCNUDH	Bureau conjoint des Nations Unies pour les droits de l'homme
BVES	Bureau du Volontariat au Service de l'Enfant et de la Santé
CAR	Centraal-Afrikaanse Republiek
CENCO	Conférence Episcopale Nationale du Congo
CENI	Commission Electorale Nationale Indépendante
CIRGL	Conférence Internationale sur la Région des Grands Lacs
CMP	Commission mouvement des populations de la province
CNDP	Congrès National pour la Défense du Peuple
CORAK	Coordination pour le référendum et l'autodétermination du Katanga
CSAC	Conseil Supérieur de l'Audiovisuel et la Communication
CTB	Centre technique de bataillons
DC	Démocratie chrétienne
DDR	Disarmament, Demobilisation and Reintegration
DDRRR	Disarmament, Demobilisation, Repatriation, Reinsertion and Resettlement
DEMIAP	Détection militaire des activités anti-patrie
DGM	Direction Générale de la Migration
DRC	Democratische Republiek Congo
FAC	Forces acquises au changement
FARDC	Forces Armées de la République Démocratique du Congo
FDC	Forces de défense congolaises
FDIPC	Force de défense des intérêts du peuple Congolais
FDLR	Forces Démocratiques de Libération du Rwanda
FIB	Force Intervention Brigade
FIDH	Fédération internationale des droits de l'homme
FNL	Front National de Libération
FPC	Forces des patriotes congolais
FPPH	Force pour la Protection du Peuple Hutu
FRF	Forces Républicaines Fédéralistes
FRPI	Front de Résistance Patriotique en Ituri
GMI	Groupe mobile d'intervention
ICGRL	International Conference on the Great Lakes Region
INSO	International Ngo Safety Organisation
INSS	Institut national de la Sécurité sociale
JED	Journaliste en Danger
JUNAFEC	Jeunes de l'Union nationale des fédéralistes du Congo
LENI	Légion nationale d'intervention
LRA	Lord's Resistance Army
M23	Mouvement du 23 mars
MLC	Mouvement de Libération du Congo
MNS	Mécanisme national de suivi
MONUSCO	United Nations Organization Stabilization Mission in the

	Democratic Republic of the Congo
MP	Majorité Présidentielle
MPA	Mouvement populaire d'autodéfense
MRAN	Ministère de la Restauration à partir de l'Afrique Noire
MSR	Mouvement Social pour le Renouveau
NALU	National Army for the Liberation of Uganda
PALU	Parti Lumumbiste Unifié
PARECO	Patriotes Résistants Congolais
PNC	Police Nationale Congolaise
PPRD	Parti du Peuple pour la Reconstruction et la Démocratie
RENADHOC	Réseau national des ONG des droits de l'homme de la RDC
RSF	Reporter sans frontières
RVI	Rift Valley Institute
SADC	Southern African Development Community
UDPS	Union pour la Démocratie et le Progrès Social
UNC	Union nationale des Congolais
UNDP	United Nations Development Programme
UPCP	Union des patriotes congolais pour la paix
URDC	Union pour la réhabilitation de la démocratie du Congo
VSV	Voix des sans voix

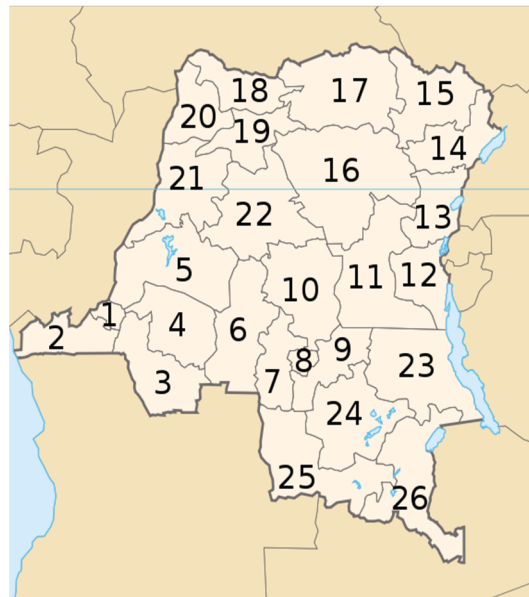

III Overzichtskaart van de Kivu-provincies

IV Provincie-indeling van de Democratische Republiek Congo

Provincie-indeling tot de inwerkingtreding van de grondwet van 2006

1 - Kinshasa	14 - Ituri
2 - Kongo Central	15 - Haut-Uélé
3 - Kwango	16 - Tshopo
4 - Kwilu	17 - Bas-Uélé
5 - Mai-Ndombe	18 - Nord-Ubangi
6 - Kasai	19 - Mongala
7 - Lulua	20 - Sud-Ubangi
8 - Kasai Oriental	21 - Équateur
9 - Lomami	22 - Tshuapa
10 - Sankuru	23 - Tanganyika
11 - Maniema	24 - Haut-Lomami
12 - Sud-Kivu	25 - Lualaba
13 - Nord-Kivu	26 - Haut-Katanga

V Lijst met kabinetsleden⁵⁹⁷

Premier

Premier: Augustin Matata Ponyo Mapon

Vice-premiers

Budget: Daniel Mukoko Samba

Nationale defensie en veteranenzaken: Alexandre Luba Ntambo

Ministers

Financiën: Patrice Kitebi Kibol Mvul

Internationale en regionale samenwerking: Raymond Tshibanda N'Tunga Mulongo

Binnenlandse zaken en veiligheid: Richard Muyej Mangez

Justitie en mensenrechten: Wivine Mumba Matipa (v)

Media en betrekkingen met het parlement: Lambert Mende Omalanga

Plan en modernisering: Célestin Vunabandi Kanyamihigo

Portefeuille: Louise Munga Mesozi (v)

Economie en handel: Jean-Paul Nemoyato Begepole

Infrastructuur, publieke werken en wederopbouw: Fridolin Kasweshi Musoka

Transport en communicatiemiddelen: Justin Kalumba Mwana Ngongo

Milieu, natuurbehoud en toerisme: Louis Bavon N'sa Mputu Elima

Mijnbouw: Martin Kabwelulu Labilo

Waterstaat en elektriciteit: Bruno Kapanji Kalalasanji Kalala

Koolwaterstoffen: Crispin Atama Tabe

Industrie, midden- en kleinbedrijf: Remy Musungayi Bampale

Post, Telecommunicatie en informatietechnologie: Triphon Kin Kiey Mulumba

Werkgelegenheid, arbeid en sociale zekerheid: Modeste Bahati Lukwebo

Volksgezondheid: Félix Kabange Numbi Mukwampa

Hoger- en universitair onderwijs en wetenschappelijk onderzoek: Chelo Lotsima

Basis-, middelbaar en beroepsonderwijs: Maker Mwangu Famba

Landbouw en rurale ontwikkeling: Jean-Chrysostome Vahamwiti Mukesyayira

Landaangelegenheden: Robert Mbwinga Bila

Sociale zaken, hulpverlening en nationale solidariteit: Charles Nawej Mundele

Gender en familie zaken: Geneviève Inagosi (v)

Publieke werken: Jean-Claude Kibala

Jeugd, sport, cultuur en kunst: Banza Mukalayi Nsungu

Vice-ministers

Buitenlandse zaken: Tunda ya Kasende

Internationale en regionale samenwerking: Dismas Magbengu Swana Emin

Decentralisatie en gewoonterecht: Egide Ngokoso

Mensenrechten: Sakina Binti (v)

Plan: Sadock Biganza

Financiën: Roger Shulunga Runika

Budget: Abayuwe Liska (v)

Basis-, middelbaar en beroepsonderwijs: Maguy Rwakabura (v)

⁵⁹⁷ Per 20 februari 2014.